ΣΠΟΥΔΗ ΚΕΦΑΛΗΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΥΠΟ ΡΟΥΜΠΕΝΣ — ΛΟΥΒΡΟΝ

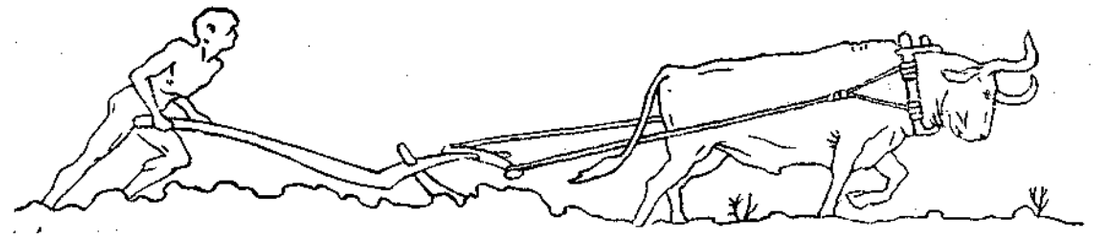

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' 15-31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1909

ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ—ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Αὐτὸς ὁ σημερινός μας αἰὼν εἶναι ὁ αἰὼν τῶν ἐργαλείων. Φυτρόνουν μέσα ἀπὸ τὴν ζωήν μας. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον παντὸς πράγματος καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὁ τύπος πάσης μορφῆς. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι ἡ ἀποθήκη τῶν ἐφευρέσεων, εἶναι τὸ ὑπουργεῖον τὸ ὁποῖον ἐκδίδει διπλώματα εὑρεσιτεχνίας, εἰς αὐτὸ δὲ εὑρίσκονται κατατεθειμένα τὰ πρότυπα, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν κάθε νύξιν. Ὅλα τὰ ἐργαλεῖα καὶ αἱ μηχαναὶ τῆς γῆς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μόνον αἱ περαιτέρω ἐπεκτάσεις τῶν μελῶν καὶ τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Κάποιος εἶχε χαρακτηρίσει ποτὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς «πνεῦμα ἐξυπηρετούμενον ὑπὸ ὀργάνων». Ἀλλὰ τὰς ἀόπλους του αἰσθήσεις αἱ μηχαναὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ τὰς ἀντικαταστήσουν, ἠμποροῦν μοναχὰ νὰ τὰς βοηθήσουν. Τὸ σῶμα εἶναι ἐργαλεῖον καταμετρήσεως. Ὁ ὀφθαλμὸς μόνος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπολογίσῃ τὰς διαφοράς, καθὼς καὶ καμία τέχνη δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰς καθορίσῃ. Ὁ παραγυιὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ χωρὶς τὸν πῆχυν, ὁ γυμνασμένος ὅμως ἐργάτης θὰ μετρήσῃ ἐξ ἴσου ἀκριβῶς καὶ μὲ τὸν δάκτυλον καὶ μὲ τὸν βραχίονα, καὶ ὁ καλὸς χωρομέτρης θὰ καταμετρήσῃ μὲ τὰ βήματά του τὰς ἀποστάσεις πολὺ καλλίτερα ἀπὸ ἕνα ἄλλον ὁ ὁποῖος θὰ τὰς κατεμέτρα μὲ τὴν μετρικὴν ταινίαν. Ἡ ἀξιοθαύμαστος εὐστοχία τοῦ βλέμματος καὶ τῆς χειρὸς μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἰνδὸς ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν μὲ τὴν πέτραν καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ξυλουργὸς ἢ ὁ ὑλοτόμος καταφέρει τὸν πέλεκυν ἀκριβῶς ἐπάνω εἰς μίαν λεπτοτάτην γραμμὴν τοῦ ξυλίνου κορμοῦ, εἶναι πρόχειρα παραδείγματα· καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλως τε καμία αἴσθησις, κανὲν ὄργανον τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἦναι ἐπιδεκτικὸν τοιαύτης ὑπερφυοῦς σχεδὸν τελειοποιήσεως. Ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ ἀπορία καὶ αἱ ἐρωτήσεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ σπόρος τῶν γνώσεών μας καὶ τῆς τέχνης μας καὶ εἶναι τόσον δυνατὴ ἡ μηχανικὴ ὁρμὴ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς καὶ εἶναι τόσον νωπαὶ καὶ πρόσφατοι αἱ καλλίτεραί μας ἐφευρέσεις, ὥστε ἡ ἐφαρμογή των δὲν ἐπρόφθασεν ἀκόμη νὰ ἐλαττώσῃ τὴν χαράν μας, οὐδὲ νὰ μετριάσῃ τὸ αἴσθημα τῆς ὑπερηφανείας μας καὶ δι' αὐτὸ οἰκτείρομεν ἀκόμη τοὺς γονεῖς μας, οἱ ὁποῖοι ἀπέθαναν πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ γαλβανισμοῦ, πρὸ τοῦ χλωροφορμίου καὶ τοῦ ὑπερωκεανείου τηλεγράφου, πρὸ τῆς φωτογραφίας καὶ τοῦ τηλεφώνου, ὡσὰν νὰ τοὺς ἀφῃρέθησαν τρόπον τινὰ δι' ἀπάτης τὰ ἡμίση τῶν ἀνθρωπίνων των δικαιωμάτων. Αὐταὶ αἱ τέχναι διανοίγουν εὐρείας ἐκτάσεις εἰς τὸ μέλλον καὶ ὑπόσχονται νὰ διαμορφώσουν τὸν κόσμον καὶ τέλος τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἀπὸ τὴν δουλικὴν καὶ χαμαίζηλόν της κατάστασιν νὰ τὴν μεταρσιώσουν εἰς ἰσόθεον ἐλευθερίαν καὶ δύναμιν...

Εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἕνα Τάνταλον, ὁ ὁποῖος μάτην ἠγωνίζετο νὰ σβέσῃ τὴν δίψαν του, διότι, ἂν καὶ εὑρίσκετο κοντὰ εἰς τρεχάμενον νερόν, πάντοτε τοῦ διέφευγεν, ὁσάκις τὸ ἐπλησίαζε μὲ τὰ διψῶντα χείλη. Τὸν εἴδαμεν καὶ πάλιν πρὸ ὀλίγου αὐτὸν τὸν Τάνταλον. Τὸν εἴδαμεν εἰς τοὺς Παρισίους, εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ εἰς τὸ Λονδῖνον. Τώρα ἀνέλαβε πάλιν θάρρος. Ἐλπίζει ὅτι ἐπὶ τέλους θὰ ἠμπορέσῃ νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν καὶ νομίζει ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ βάλῃ καὶ εἰς φιάλας. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν φαίνεται νὰ ἦναι καὶ τόσον εὔκολον. Ἡ ἄποψις τῶν πραγμάτων ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἦναι κακή. Ὅσοι αἰῶνες πολιτισμοῦ καὶ ἂν παρῆλθον, ὁ ἄνθρωπος πάντοτε ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀκόμη εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, εἰς ἓν σημεῖον κρίσιμον, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποίαν ὁδὸν ὀφείλει νὰ τραπῇ. Ἠμπορεῖ ποτὲ κανεὶς νὰ ἐνθυμηθῇ πότε οἱ

καιροὶ δὲν ἦσαν δύσκολοι καὶ πότε τὸ χρῆμα δὲν ἦτο σπάνιον; Ἠμπορεῖ ποτὲ κανεὶς νὰ ἐνθυμηθῇ πότε οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι καὶ οἱ γενναῖοι ἄνδρες καθὼς καὶ αἱ καλαὶ γυναῖκες ἐπερίσσευαν εἰς τὸν κόσμον; Καὶ ὁ Τάνταλος λοιπὸν θ' ἀρχίσῃ πάλιν μετ' ὀλίγον νὰ κατανοῇ, ὅτι ὁ ἀτμὸς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὀπτασία ἀπατηλὴ καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν γαλβανισμὸν δὲν ἔχει νὰ περιμένῃ πολλά.

Ὑπάρχουν πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξουν ὅτι τὴν σωτηρίαν μας πρέπει νὰ τὴν ἐπιζητήσωμεν ὄχι εἰς τὸν ἀτμὸν καὶ εἰς τὰ φωτογραφικὰ ἐργαλεῖα, ὄχι εἰς τὰ ἀεροπλάνα καὶ εἰς τ' ἀστρονομικὰ ὄργανα, ἀλλὰ πολὺ βαθύτερον. Αὐτὰ τὰ ἐργαλεῖα ἔχουν μερικὰς ἰδιότητας ἀμφιβόλους καὶ ἐπικινδύνους· εἶναι ἀντιδραστήρια. Αἱ μηχαναὶ ἔχουν τάσεις ἐπιθετικάς. Ὁ ὑφαντὴς π. χ. καταντᾷ καὶ ὁ ἴδιος ὕφασμα καὶ ὁ μηχανουργὸς μεταβάλλεται καὶ ὁ ἴδιος εἰς μηχανήν. Ἐὰν δὲν μεταχειρισθῇς τὸ ὄργανον, θὰ σὲ μεταχειρισθῇ ἐκεῖνο. Κάθε ἐργαλεῖον πρέπει νὰ τὸ φανταστῇς ὅτι ἔχει καὶ μίαν ὀξεῖαν αἰχμὴν καὶ εἶνε ἐπικίνδυνον. Ἕνας ἄνθρωπος ἀποφασίζει καὶ κτίζει μίαν ὡραίαν οἰκίαν· ἀπὸ ἐκείνην λοιπὸν τὴν στιγμὴν ἀπέκτησε πλέον καὶ ἕνα κύριον καὶ μίαν φροντίδα διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του· χρεωστεῖ τοῦ λοιποῦ νὰ τὴν στολίσῃ, νὰ τὴν ἐπιβλέπῃ, νὰ τὴν ἐπιδεικνύῃ καὶ νὰ τὴν διατηρῇ εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἕνας ἄλλος ἄνθρωαος ἀποκτᾷ φήμην καὶ δόξαν καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης παύει πλέον νὰ ἦναι ἐλεύθερος καὶ χρεωστεῖ νὰ συμμορφόνεται μὲ τὴν φήμην του. Ἕνας ἄλλος ἔκαμε μίαν εἰκόνα ἢ ἓν βιβλίον καὶ ἐὰν εἶχεν ἐπιτυχίαν, τόσῳ τὸ χειρότερον δι' αὐτόν. Εἶδα πρὸ ὀλίγου κάποιον ἀγαθὸν ἄνθρωπον, τέως ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ὅπως ὁ ἱέραξ καὶ ἡ ἀλώπηξ εἰς τὴν ἐρημίαν, ὁ ὁποῖος κατεγίνετο νὰ κατασκευάσῃ μίαν προθήκην μὲ πολλὰ συρτάρια καὶ χωρίσματα διὰ μαλακόστρακα, ὠάρια, ὀρυκτὰ καὶ ταριχευμένα πτηνὰ καὶ εἶπα ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκοπίαζε νὰ κατασκευάσῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του μίαν ὡραίαν ἄλυσον.

Δι' αὐτὸ καὶ ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἀμφιβάλλει ἂν ὅλαι αἱ μηχανικαὶ ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἕως τώρα, κατώρθωσαν νὰ ἐλαφρώσουν κατά τι τὸν κόπον τῆς καθημερινῆς ἐργασίας ἔστω καὶ εἰς ἕνα καὶ μόνον ἄνθρωπον. Ἡ μηχανὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀνθρωπισμόν του. Ὅσον τελειοτέρα ἡ μηχανή, τόσον ὀλιγωτέρα ἡ ὀντότης τοῦ μηχανικοῦ. Μὲ κάθε πρόοδον εἰς τὸν μηχανισμόν της, θὰ περιορίζεται πάντοτε καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ μηχανικοῦ καὶ θ' ἀποβαίνῃ ὁλονὲν πτωχότερος καὶ εἰς γνώσεις καὶ εἰς δύναμιν. Ἄλλοτε εἴχαμεν χρείαν Ἀρχιμήδων, τώρα ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦναι κανεὶς θερμαστὴς καὶ εἰς τὸ πλευρόν του νὰ ἔχῃ ἕνα μοῦτσον, ὁ ὁποῖος νὰ προσέχῃ εἰς τὸν λέβητα καὶ εἰς τὸ νερὸν τῆς δεξαμενῆς. Ἐὰν ὅμως ἡ μηχανὴ διαρραγῇ, ἡ ἀμηχανία ἀμφοτέρων θὰ ἦναι ἴση, διότι καὶ οἱ δύο δὲν θὰ ἠξεύρουν τί νὰ κάμουν.

Πόσον πάλιν ἀηδεῖς αἱ λεπτομέρειαι ἐκεῖναι τῶν ἐφημερίδων! Καὶ τὸ χείριστον πάντων εἶναι ὅτι τώρα ἔχομεν καὶ τὰς μεγαλοσχήμους ἐφημερίδας τῶν πρωτευουσῶν μας, αἱ ὁποῖαι φιλοτιμοῦνται ποία νὰ ὑπερβῇ τὴν ἄλλην εἰς τὴν σιχαμερὴν περιγραφὴν νέων καὶ φρικαλέων ἐγκλημάτων. Εἰς καμίαν ἄλλην ἐποχὴν ἡ πολιτικὴ δὲν ὑπῆρξεν ὅσον σήμερον διεφθαρμένη καὶ ἀπάνθρωπος· καὶ τὸ ἐμπόριον τὸ καύχημα αὐτὸ τοῦ γένους μας καὶ ὁ παιδαγωγὸς — παρ' ὅσα καὶ ἂν λέγουν — τῶν ἐθνῶν, κατήντησε πλέον ἀπάτη, φενάκη, ναυάγιον καὶ καταστροφὴ παντοῦ εἰς τὸν κόσμον.

Φυσικὰ λοιπὸν μὲ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐφευρέσεων προσπαθοῦμεν τώρα νὰ εὕρωμεν μίαν ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὅταν καὶ μὲ ὅλας του τὰς τέχνας ἐξακολουθῇ πάντοτε νὰ μένῃ φαῦλος, δὲν εἶναι δυνατὸν τὰς εὐφυεῖς μηχανὰς καὶ τὰ χημικὰ προϊόντα νὰ τὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὡς μέτρον τῆς ἀξίας του. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν ἄλλο μέτρον.

Τί ἐπετέλεσαν αὐταὶ αἱ τέχναι διὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου; Μήπως ἔγιναν οἱ ἄνθρωποι καλλίτεροι; Πολλάκις ἐτέθη τὸ ζήτημα μὴ ἡ ἠθικὴ ἐξέπεσε περισσότερον μὲ τὴν πρόοδον αὐτὴν τῶν τεχνῶν. Τώρα ἔχομεν μεγάλας τέχνας καὶ μικροὺς ἀνθρώπους. Ἐδῶ φαίνεται ὅτι παρήχθη μεγαλεῖον ἀπὸ σμικρότητα. Τοὺς θριάμβους τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τοὺς ἀποδώσωμεν εἰς τοιούτους εὐεργέτας, ὅσον καὶ ἂν τὸ θέλωμεν. Ὁ μεγαλείτερος ἀνορθωτὴς τοῦ κόσμου θὰ ἦτο τὸ ἰδιοτελῶς διεξαγόμενον ἐμπόριον, ἐνῷ κάθε νίκη κατὰ τῆς ὕλης ἔπρεπε νὰ γεμίζῃ μὲ χαρὰν τὸν ἄνθρωπον ἐν συναισθήσει τῆς εὐγενείας τῆς φύσεώς του. Τώρα ὅμως διατελοῦμεν εἰς ἀπορίαν μὴ γνωρίζοντες ποῖος ἔκαμεν ὅλον αὐτὸ τὸ καλόν. Ἀλλὰ ῥίψε τὸ βλέμμα σου μίαν φορὰν εἰς τοὺς ἐφευρέτας. Ὁ καθεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ἔχει καὶ κάποιον ἰδιαίτερον τέχνασμα· ἔχει ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μεγαλοφυῆ ἰδιότητα, ἡ ὁποία προβάλλει εἰς τὸ μέσον ὁτὲ μὲν δυνατατώτερα, ὁτὲ δὲ ἀσθενέστερα. Δὲν εὑρίσκεις ὅμως τὸν μέγαν καὶ ἁρμονικὸν νοῦν, τὸν τρεφόμενον ἀπὸ μίαν μεγάλην καρδίαν. Ὁ καθεὶς ἔχει περισσότερα νὰ κρύψῃ παρ' ὅσα ἔχει νὰ δείξῃ, ἢ παραλύεται ἀπ' αὐτήν του τὴν ἰδίαν ὑπεροχήν. Φανερὸν εἶναι ὅτι ἡ ἠθικὴ πρόοδος δὲν προήχθη παραλλήλως μὲ τὴν ὑλικὴν εὐρωστίαν καὶ βλέπομεν πλέον ὅτι τὰ κεφάλαιά μας δὲν τὰ ἐτοποθετήσαμεν φρονίμως. Μᾶς προσεφέρθησαν ἔργα καὶ *ἡμέραι* καὶ ἡμεῖς ἐπροτιμήσαμεν τὰ ἔργα.

Ἀπὸ τὴν νεωτέραν σανσκριτικὴν ἔρευναν μανθάνομεν ὅτι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν παλαιῶν ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἥλιον, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἡ *ἡμέρα* εἶναι ἡ θεία δύναμις καὶ ἀποκάλυψις καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι τῶν παλαιῶν καιρῶν εἰς τὸν ἥλιον ἀπέδιδον τὴν ὑπάτην δύναμιν τοῦ σύμπαντος.

Ὁ Ἡσίοδος ἔγραψεν ἓν ποίημα, τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν «Ἔργα καὶ Ἡμέρας» καὶ ὅπου παρακολουθεῖ τὰς ὥρας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔτους καὶ διδάσκει τὸν γεωργὸν πότε πρέπει νὰ σπείρῃ, πότε νὰ θερίσῃ, πότε πρέπει νὰ συλλέγῃ ξύλα, πότε ὁ ναύτης ἠμπορεῖ νὰ ἐκπλεύσῃ χωρὶς νὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον τρικυμίας καὶ εἰς ποῖα σημεῖα τῶν ἄστρων πρέπει νὰ δίδῃ ὅλην του τὴν προσοχήν. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ πρακτικὰς συμβουλὰς διὰ τὸν ἑλληνικὸν βίον, ὑποδεικνύει τὴν ὀρθὴν καὶ κατάλληλον ἡλικίαν διὰ τὸν γάμον καὶ διδάσκει τοὺς ὅρους τῆς καλῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας καὶ τῆς φιλοξενίας. Πρόκειται εἰς ἡμᾶς τὸ ἔπος αὐτὸ ὡς λαμπρὸν μαρτύριον εὐσεβείας καὶ βιωτικῆς σοφίας, χρήσιμον δι' ὅλους τοὺς τόπους, διότι περιέχει τὴν ἠθικὴν τῶν ἔργων καὶ τῶν ἡμερῶν. Ἀλλὰ *ὁ ποιητὴς τὰς μελέτας του περὶ* τῶν ἡμερῶν δὲν τὰς παρηκολούθησε καὶ μέχρι τῶν ζητημάτων ἐκείνων καὶ τῶν ἐρευνῶν, πρὸς τὰς ὁποίας αἱ ἡμέραι μᾶς προσκαλοῦν.

Κάποιος γαιοκτήμων ἔλεγεν ὅτι «Θὰ ἠθέλετο νὰ ἔχῃ ὅλας τὰς γαίας αἱ ὁποῖαι συνορεύουν μὲ τὸ κτῆμα του», ὁ δὲ Ναπολέων, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἰδίαν ὄρεξιν, ἐπροσπάθει νὰ κάμῃ γαλλικὴν λίμνην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐνῷ ὁ Τσάρος προέβη ἔτι περαιτέρω καὶ ἤθελε ν' ἀποκαλῇ *ἰδικόν* του τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν, ἕως ὅτου οἱ Ἰάπωνες ἠναγκάσθησαν ν' ἀντισταθοῦν καὶ νὰ ματαιώσουν τὴν ἀπόπειράν του, ὅπως καταστήσῃ τὸν Ὠκεανὸν ἰδικόν του κτῆμα. Ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν ὁλόκληρον ἐὰν εἶχεν ἰδικόν του λειβάδι καὶ τὴν θάλασσαν ὡς λίμνην μέσα εἰς τὸ κτῆμα του, πάλιν θὰ ἔμενε πτωχὸς ἄνθρωπος. Πλούσιος εἶναι μόνον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι κύριος τῆς ἡμέρας. Τοιαύτην δύναμιν δὲν θὰ εἶχεν οὔτε βασιλεύς, οὔτε πλούσιος, οὔτε νεράϊδα, οὔτε δαίμων. Αἱ ἡμέραι εἶναι πάντοτε θεϊκαί, ὅπως ἦσαν καὶ εἰς τοὺς πρώτους Ἀρίους. Δὲν ἔχουν καμίαν ἀπολύτως ἀξίωσιν καὶ ὅμως ἔχουν τὴν μεγαλειτέραν ζωὴν μεταξὺ ὅλων ὅσα ζοῦν καὶ ὑπάρχουν. Ἔρχονται καὶ φεύγουν ὡς μορφαὶ μετημφιεσμέναι καὶ πεπλοσκεπεῖς, σταλμέναι ἀπὸ ξένην φιλικὴν χώραν, ἀλλὰ δὲν λέγουν τίποτε καὶ ἐὰν δὲν χρησιμοποιήσωμεν τὰ δῶρα τὰ ὁποῖα μᾶς κομίζουν, τὰ παίρνουν πάλιν *μαζί των χωρὶς* νὰ λύσουν τὴν σιωπήν.

Πῶς ἡ ἡμέρα ἠξεύρει νὰ συμμορφώνεται μὲ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μας καὶ πῶς τὴν σκεπάζει μὲ ἓν λαμπρὸν καὶ ἀραχνοῦφαντον φόρεμα καὶ ἐνδύει μὲ αὐτὸ ὅλας μας τὰς ὀνειροπολήσεις! Κάθε ἑορτάσιμος ἡμέρα χύνει ἐπάνω μας τὸ ἰδιαίτερόν της χρῶμα! Ἡ ψυχή μας φορεῖ τὴν κοκάρδαν της καὶ τὴν ταινίαν της. Ἐνθυμήσου μόνον τί συλλογίζονται τὰ παιδιὰ τὸ πρωὶ τῆς Πρωτοχρονιᾶς, ἢ τῆς Λαμπρῆς, ἢ τῆς πρώτης Μαΐου. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἄστρα ἄλλην λάμψιν προσλαμβάνουν εἰς τὸ στερέωμα καὶ σπινθηροβολοῦν ὡς νὰ ἐλάμβανον καὶ αὐτὰ μέρος εἰς τὴν χαρὰν τῶν μικρῶν. Καὶ ἡ ἀνάμνησις δὲν *σοῦ φέρει ἀκόμη* καὶ τώρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς σου τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο κτίριον τοῦ σχολείου μὲ τὴν γωνίαν ἐκείνην τῆς αὐλῆς του, ὅπου ἔπαιζες μὲ τοὺς συνηλικιώτας σου καὶ δὲν ἐνθυμεῖσαι πῶς ἦσαν ἐκεῖναι τότε αἱ στιγμαί, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ὁλόκληρον τὸ ἔτος, πῶς ὅλη ἡ ζωὴ συνεκεντροῦτο εἰς τὴν λάμψιν ὀλίγων ἕξαισίων ὡρῶν, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὴν σήμερον; Εἰς τοὺς χρόνους τῶν σπουδῶν καὶ ἀργότερα, ὅταν φθάσῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναγορεύσεως εἰς διδάκτορα, ὁ νεαρὸς σπουδαστής, ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν ὑποστῇ ἐν τῷ μεταξύ, θὰ ἴδῃ πάλιν ἓν ἑορτάσιμον φῶς καὶ θ' ἀκούσῃ τὴν ἀσθενῆ ἀπήχησιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐπιδοκιμασίας. Εἰς τὴν μοναξίαν καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν ποία πάλιν ἀξιοπρέπεια καταυγάζει τὴν ἱερὰν ἡμέραν! Τὸ παλαιὸν Σάββατον, ἡ ἑβδόμη ἡμέρα, τὴν ὁποίαν καθιέρωσεν ἡ εὐσέβεια ἀγνώστων χιλιετηρίδων, ὅταν ἡ καθηγιασμένη αὐτὴ ὥρα ἀρχίζῃ νὰ ὑποφώσκῃ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χάους — ὡς μία λευκὴ σελὶς ἐφ' ἧς οἱ μὲν σοφοὶ χαράττουν τὴν ἀλήθειαν, οἱ δὲ ἄγριοι τὴν μουντζουρόνουν μὲ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων των — φέρει μέχρις ἡμῶν τὴν ἀπήχησιν τῆς ἀρχαιοπρεποῦς μουσικῆς τῆς ἱστορίας, ὡς ἕνα ψαλμὸν μέσα εἰς τὴν μοναξίαν μας.

Ὅλοι ὅσοι ἐργάζονται μὲ τὸν νοῦν παρετήρησαν ἐν γένει, ὅτι ὁ καιρὸς ἐπηρεάζει τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς των. Ὁ ἄστατος ἄνεμος τονίζει ἀπείρους *ἤχους καὶ στροβιλίζει* ἐνώπιόν μας μυρίας εἰκόνας ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ καθεμία μᾶς μεταφέρει καὶ εἰς μίαν διαιτέραν κατάστασιν. Ἄλλοτε ἐφρόντιζα μὲ κάποιαν προσοχὴν νὰ ἐκλέγω τὸν καιρὸν διὰ κάθε προσφιλές μου βιβλίον. Ὁ ἕνας συγγραφεὺς εἶναι καλὸς διὰ τὸν χειμῶνα, ὁ ἄλλος πάλιν εἶναι κατάλληλος διὰ τὰ κυνικὰ καύματα. Πολλὴν σκέψιν πρέπει νὰ καταβάλῃ ὁ λόγιος προτοῦ νὰ ἐκλέξῃ τὴν κατάλληλον ὥραν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Τιμαίου τοῦ Πλάτωνος. Ἐπὶ τέλους ἀνατέλλει ἡ ἐκλεγεῖσα αὐγή, τὸ πρωϊνὸν λυκόφως, — μερικὰ φῶτα εἶναι ἀκόμη ὁρατὰ εἰς τὸ στερέωμα ὡσὰν ν' ἀνήκουν εἰς ἕνα κόσμον μόλις τώρα δημιουργούμενον καὶ εὑρισκόμενον εἰς τὸ γίγνεσθαι, — καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς σχολῆς, ἡ ὁποία κεῖται ἀναπεπτα-

μένη πρὸ ἡμῶν, τολμῶμεν καὶ ἀνοίγομεν τὸ βιβλίον.

Ὑπάρχουν ἡμέραι κατὰ τὰς ὁποίας οἱ μεγάλοι εἶναι πλησίον μας, ὅτε καμία ῥυτὶς δὲν αὐλακόνει τὸ μέτωπόν των καὶ μὲ προσήνειαν μᾶς λαμβάνουν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ ἐμβαίνομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς στοχασμούς των. Ὑπάρχουν πάλιν ἡμέραι αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ ἀποκρέω τοῦ ἔτους. Οἱ ἄγγελοι ἐνσαρκοῦνται καὶ γίνονται ὁρατοί. Ἡ φαντασία τῶν Θεῶν εἶναι εἰς ἐξέγερσιν καὶ πανταχόθεν ἐκχειλίζεται εἰς μορφάς. Χθὲς δὲν ἤκούετο κανὲν πτηνόν, ὁ κόσμος ἦτον ἔρημος, θολὸς καὶ μελαγχολικός· ἀπροσδοκήτως σήμερον ἔγινεν ἐκτάκτως ζωηρός· ὅλη ἡ πλάσις εἶναι γεμάτη ἀπὸ βομβοῦσαν καὶ σφριγῶσαν ζωήν.

Αἱ ἡμέραι ὑφαίνονται εἰς *ἐργαλεῖον*, ὅπου μῖτος καὶ ὑφάδι εἶναι ὁ παρελθὼν καὶ ὁ μέλλων χρόνος. Τὸ φόρεμά των εἶναι τόσον λαμπρόν, ὥστε νὰ νομίζῃς ὅτι κάθε θεὸς θὰ συνεισέφερε καὶ ἀπὸ ἓν νῆμα διὰ τὸ οὐράνιον αὐτὸ ὕφασμα. Πόσον πτωχικὰ καὶ ἄθλια φαίνονται τὰ πράγματα ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα νομίζομεν ὅτι εἴμεθα πτωχοὶ ἢ πλούσιοι, — τὰ νομίσματα, τὰ φορέματα καὶ οἱ τάπητες, μερικοὶ λίθοι ὀλιγώτεροι ἢ περισσότεροι ἢ ξύλα ἢ χρώματα, ὁ συρμὸς τοῦ ἐπανωφορίου ἢ τοῦ καπέλου. Δὲν βλέπω ἐγὼ ἐδῶ καμίαν διαφορὰν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τῶν γυμνῶν ἀγρίων, ἐξ ὧν ὁ μὲν καυχᾶται διὰ τὴν κατοχὴν μερικῶν ψευδῶν μαργαριτῶν ἢ ἐρυθρῶν πτερῶν, οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι δυστυχεῖς ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τοιαῦτα. Οἱ θησαυροὶ ὅμως τοὺς ὁποίους μὲ τόσους κόπους ἐπεσώρευσεν ἡ φύσις — ἡ αἰωνία, ἡ λεπτοφυὴς καὶ τεχνικὴ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν νὰ διαπλάσουν καταγίνονται ὅλα τὰ στρώματα τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν νὰ τελειοποιήσουν ἔζησαν ὅλα τὰ προηγούμενα γένη ἀπὸ τῶν ἐγχυματικῶν καὶ τῶν σαυροειδῶν, — ἡ γῆ ἡ τροφοδότις, ὁ ἀὴρ ὁ τόσον μυστηριωδῶς ἐπενεργῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ μας, ἡ θάλασσα ἡ ὁποία μᾶς μαγεύει καὶ μᾶς ἑλκύει, ὁ ἀχανής, ὁ ἀπέραντος καὶ κοσμόσπαρτος οὐρανὸς καὶ ὁ ἐγκέφαλός μας καὶ τὸ αἰσθανόμενον σῶμα μας, τὸ ὁποῖον ἀνταποκρίνεται εἰς ὅλα ταῦτα, ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἀτενίζων τὰ βάθη τὰ ὁποῖα πάλιν ἀντικρύζουν τὸν ὀφθαλμόν, ἄβυσσος πρὸς ἄβυσσον, — ὅλα ταῦτα δὲν εἶναι ψευδεῖς μαργαρῖται, οὐδὲ νομίσματα τρεχούσης ἀξίας, οὐδὲ τάπητες, καὶ ὅμως αὐτοὶ οἱ θησαυροὶ εἶναι μοιρασμένοι εἰς ὅλους μὲ ἀφθονίαν.

Τὸ θαῦμα αὐτὸ δίδεται εἰς τὴν παλάμην καθενὸς ἐπαίτου. Ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς στεγάζει καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ Χερουβεὶμ καὶ Σεραφείμ. Ὁ οὐρανὸς εἶναι τὸ βερνίκι καὶ ἡ στίλβη μὲ τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης ἐπέχρισεν ὅλον τὸ ἔργον — εἶναι τὸ σύνορον μεταξὺ ὕλης καὶ πνεύματος. Δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς τὴν φύσιν νὰ προβῇ περαιτέρω. Ἐὰν θὰ ἦτο ποτὲ δυνατὸν τὸ ὡραιότερον ὄνειρόν μας νὰ μεταβληθῇ εἰς ψηλαφητὴν πραγματικότητα, — ἐὰν μία ὑπερφυὴς δύναμις θὰ ἠδύνατο ποτὲ ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς μας, ὥστε νὰ βλέπωμεν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατοῦντα ἑκατομμύρια πνευμάτων, — πιστεύω ὅτι καὶ τότε ἡ γῆ ἐφ' ἧς θὰ περιεπάτουν αὐτὰ τὰ πνεύματα, θὰ ἐστεγάζετο πάλιν ἀπὸ τὸ ἴδιον ὕφασμα τοῦ κυανοῦ χάους, τὸ ὁποῖον τώρα ἐξαπλοῦται ἐπ' αὐτῆς, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου ἐνῶ περιπατῶ εἰς τὸν δρόμον μεταβαίνων εἰς τὰς ὑποθέσεις μου.

Εἶναι ἄξιον ἀπορίας ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ πλουσία ἀγγλικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει καμίαν λέξιν διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου. Kinde ἦτον ἡ παλαιὰ ἀγγλικὴ λέξις, ἡ ὁποία ὅμως περιλαμβάνει μόνον τὸ ἥμισυ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐκφράζει ἡ ὡραία λατινικὴ λέξις εἰς τὸν μέλλοντα — natura, τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ, ἢ ἐκείνου τὸ ὁποῖον λέγει ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς λέξεως werden = γίγνεσθαι. Ἀλλὰ καμία ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἐκφράζει τὴν δύναμιν ἐκείνην ἡ ὁποία φαίνεται νὰ ἐνεργῇ μόνον χάριν τοῦ κάλλους. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις *Κόσμος* τὸ ἔκαμε, καὶ δι' αὐτὸ δικαίως καὶ ὁ Οὔμβόλδος *Κόσμον* ἐπωνόμασε τὸ βιβλίον του ὅπου συνέλεξε τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης τῆς φύσεως.

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἡμέραι· ἡ γῆ εἶναι τὸ κύπελλον καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι τὸ στέγασμα ὅλων τῶν ἀπείρων καὶ πλουσίων δώρων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα μᾶς προσφέρονται ὡς καθημερινὴ τροφή. Ἀλλὰ ὁποία δύναμις τῆς *αὐταπάτης* ἐμβαίνει εἰς τὴν ζωὴν μαζὶ μὲ ἡμᾶς καὶ μᾶς συνοδεύει μέχρι τέλους! Ἀπὸ τὸ πρωΐ ἕως τὸ βράδυ, ἀπὸ τὸ βρεφικὸν λίκνον μέχρι τοῦ νεκρικοῦ φερέτρου μᾶς θωπεύει, μᾶς νανουρίζει μὲ ἀπατηλὰς ἐλπίδας καὶ εἰς τὸ τέλος μᾶς ξεγελᾷ! Καὶ ποῦ νὰ ἦναι ἄρα γε ὁ ἔμπειρος ἐκεῖνος ὀφθαλμὸς διὰ νὰ διαγνώσῃ ποτὲ αὐτὴν τὴν ἀπάτην; Οἱ Ἰνδοὶ φαντάζονται τὴν Μάϊαν, τὴν φανταστικὴν δύναμιν τοῦ Βισνοῦ, ὡς τὴν κυριωτέραν του ἰδιότητα. Εἰς τὴν τρικυμίαν αὐτὴν τῶν ἀντιμαχομένων στοιχείων, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν Ζωήν, θὰ ἦναι, φαίνεται, ἀναγκαῖον νὰ προσδένωνται αἱ ψυχαὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ οἱ ναυτικοί, ἐν καιρῷ καταιγίδος, δένονται εἰς τὰ κατάρτια τοῦ πλοίου, καὶ ὡς σχοινία καὶ λουριὰ μεταχειρίζεται τότε ἡ φύσις μερικὰ ξεγελάσματα, — ἓν κρόταλον, μίαν κοῦκλαν, ἓν μῆλον διὰ τὰ μικρὰ παιδία, μίαν βάρκαν, ἓν ποδήλατον, ἓν ἄλογον, ἕνα τουφέκι διὰ τὸν ἔφηβον καὶ δὲν θέλω πλέον ν' ἀπαριθμήσω τὰς ὀνειροπολήσεις τοῦ νέου καὶ τοῦ ἐνήλικος, διότι εἶναι ἀναρίθμητοι. Σπανίως μόνον καὶ ἀργὰ αἴρεται ἡ προσωπὶς καὶ μόλις τότε ἐπιτρέπεται εἰς τὸν μαθητὴν νὰ ἴδῃ ὅτι τὰ πάντα εἶναι *μία* ὕλη. Ὁ Hume ἐδίδασκεν ὅτι μόνον αἱ περιστάσεις μεταβάλλονται, ὄχι ὅμως

καὶ τὸ ποσὸν τῆς εὐτυχίας, ὅτι ὁ ζητιάνος ὁ ὁποῖος ἐξηπλωμένος εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς φραγῆς συλλέγει καὶ τσακίζει τοὺς ψύλλους του καὶ ὁ δοὺξ ὁ ὁποῖος διέρχεται ὑπερηφάνως ἐποχούμενος, ἡ κόρη ἡ ὁποία προετοιμάζεται διὰ τὸν πρῶτον της χορὸν καὶ ὁ ῥήτωρ ὁ ὁποῖος ἐν θριάμβῳ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν αἴθουσαν τοῦ Κοινοβουλίου, ὅλοι αὐτοὶ εἶχον διάφορα μόνον μέσα, πάντοτε ὅμως ἴσον ποσὸν φαιδρᾶς συγκινήσεως. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖον τῆς αὐταπάτης εἰς τοῦτο μόνον συντελεῖ, εἰς τὸ ν' ἀποκρύψῃ δηλαδὴ τὴν ἀξίαν τοῦ παρόντος καιροῦ. Ποῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν καταγίνεται πάντοτε μὲ κάποιαν ὑποδεεστέραν ὑπόθεσιν, ἐνῷ ἄλλο εἶναι τὸ καλλίτερον ἔργον του; — «Τί κάμνεις;» — «Ὤ, τίποτε· ἔκαμα αὐτό, θὰ κάμω ἐκεῖνο, ἀλλὰ τώρα εἶμαι μόνον. — » Ἄχ, ἄθλιε καὶ ἀστόχαστε ἄνθρωπε, δὲν θὰ κατορθώσῃς λοιπὸν νὰ διαφύγῃς ποτὲ τὰ δίκτυα αὐτῆς τῆς ἀπάτης, — δὲν θὰ ἐννοήσῃς ποτὲ ὅτι, εὐθὺς ὡς τ' ἀμεταγύριστα χρόνια ἐξυφάνουν μεταξὺ τοῦ *σήμερον* καὶ ἡμῶν τὸν κυανοῦν των ἀτμόν, αἱ ὧραι αὐταί, αἱ ὁποῖαι περνοῦν, λάμπουν καὶ μᾶς ἑλκύουν ὡς μία ἀγρία ῥομαντικὴ δύναμις, ὡς αἱ ἑστίαι τοῦ κάλλους καὶ τῆς ποιήσεως; Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι τόσον δύσκολον νὰ τὰς ἐπωφεληθῇ τις καὶ συγχρόνως νὰ μένῃ ἀσάλευτος καὶ εὐσταθής! Τὰ συμβάντα τὰ ὁποῖα αἱ ὧραι μᾶς φέρουν, τὸ ἐμπόριόν των, ἡ συγκοινωνία, ἡ φλυαρία, ἡ βιαστικὴ ἐργασία, ὅλα ταῦτα μᾶς ῥίπτουν ἄμμον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παρασύρουν τὴν προσοχήν μας. Ἰσχυρὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ τὰς ἀτενίσῃ, νὰ ἰδῇ τὴν ἀπάτην, να διαισθανθῇ τὴν ἐσωτερικήν των συμφωνίαν καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰδικήν του, ὁ ὁποῖος ἠξεύρει καλὰ ὅτι μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου ὁ εἷς θὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸν ἄλλον καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ὥστε ἔρως ἢ θάνατος ἢ πολιτικὴ ἢ χρῆμα ἢ πόλεμος καὶ ἀπόλαυσις νὰ ἐπιτύχῃ νὰ τὸν ἀποστρέψῃ ἀπὸ τὸ ἔργον του.

Ὁ κόσμος μένει πάντοτε ὁ ἴδιος καὶ κάθε ἄνθρωπος εἰς τὰς στιγμὰς βαθυτέρας σκέψεως θὰ κατανοήσῃ ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν πεῖραν τὴν ὁποίαν ἔκαμαν ποτὲ οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς δρόμους τῆς Μέμφιδος καὶ τοῦ Βυζαντίου. Εἰς τὴν φύσιν βασιλεύει ἓν διαρκὲς καὶ αἰώνιον ΤΩΡΑ καὶ αὐτὸ κάμνει ν' ἀνθοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς μας πάντοτε τὰ ἴδια ῥόδα, τὰ ὁποῖα ἐμάγευον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων εἰς τοὺς κρεμαστοὺς κήπους των. «Πρὸς τί λοιπόν, ἐρωτᾷ ἐκεῖνος, χρειάζεται νὰ σπουδάσω γλώσσας καὶ νὰ περιηγηθῶ τόπους, διὰ νὰ μάθω μόνον ἐπὶ τέλους τόσον ἁπλᾶς ἀληθείας;»

Ἱστορία τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἀνεσκαμμέναι πόλεις, βιβλία καὶ ἐπιγραφαί, — μάλιστα, ὡραῖα ἦσαν τὰ ἔργα ταῦτα καὶ ἡ ἱστορία εἶναι ἀξία μελέτης — καὶ αἱ Ἀκαδημίαι συνέρχονται διὰ νὰ καθορίσουν τὰς ἀξιώσεις τῶν παλαιῶν σχολῶν. Πόσα ταξίδια καὶ πόσαι καταμετρήσεις — ἀπὸ τὸν Νείμπουρ, τὸν Μύλλερ καὶ τὸν Λαϋάρδον — ἔγιναν διὰ ν' ἀποδειχθῇ ἡ ταὐτότης τοῦ πεδίου τῆς Τροίας καὶ τῆς πόλεως τοῦ Νεμρώδ. Κιὰ διὰ νὰ μεταβῇς εἰς προσκύνησιν τοῦ Δάντη ἀπαιτεῖται βέβαια νὰ ἐπιχειρήσῃς μακρυνὸν ταξίδιον καὶ διὰ ν' ἀποδειχθῇ ποῖοι ἀνεκάλυψαν τὴν Ἀμερικὴν χρειάζεται τόση περιήγησις ὅσην ἔκαμαν καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀνεκάλυψαν αὐτήν. Τί ἀνόητος ποὺ εἶσαι! Ὁ εὔπλαστος ἐκεῖνος πηλὸς μὲ τὸν ὁποῖον οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι ἀδελφοί μας ἔπλασαν τὰ ἀξιοθαύμαστά των εἴδωλα δὲν ἦτο περσικός, δὲν ἦτον αἰγυπτιακὸς ἢ τευτονικὸς πηλός, οὐδὲ ἦτο κἂν πηλὸς τοπικῆς φύσεως, ἀλλὰ ἦτον ἄσβεστος συνήθως καὶ ἄργιλλος καὶ νερὸν καὶ φῶς ἡλίου, ἦτον ἡ θέρμη τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος· καὶ τὸ σήκωμα καὶ τὸ κατέβασμα τοῦ ἀναπνέοντος στήθους· ἦτον ὁ πηλὸς ποὺ ἐκρατοῦσες πρὸ ὀλίγου εἰς τ' ἀστόχαστά σου χέρια καὶ τὸν ἔρριψες διὰ νὰ φύγῃς καὶ διὰ νὰ μεταβῇς εἰς κρύπτας καὶ νὰ κάμῃς ἐρεύνας εἰς μούμιας καὶ εἰς παλαιὰς βιβλιοθήκας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἦτο τὸ βαθὺ ἐκεῖνο *σήμερον* τὸ ὁποῖον περιφρονοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἡ πλουσία ἔνδεια τὴν ὁποίαν μισοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἡ πλήρης ζωῆς καὶ ἀγάπης μοναξία, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἐγκαταλείπουν χάριν τῆς ἀδολεσχίας τῶν πόλεων. *Ἐκεῖνος* παραμονεύει, *ἐκεῖνος* κρύπτεται, — ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἐπιτυχία, πραγματικότης, χαρὰ καὶ δύναμις. Μία ἀπὸ τὰς ἀπάτας εἰς τὰς ὁποίας περιπίπτομεν εἶναι καὶ τὸ νὰ νομίζωμεν ὅτι ἡ παροῦσα ὥρα δὲν εἶναι ἡ κρίσιμος καὶ ἀποφασιστικὴ ὥρα. Γράψε μέσα εἰς τὴν καρδιά σου ὅτι κάθε ἡμέρα εἶναι ἡ καλλιτέρα ἡμέρα τοῦ ἔτους. Γνώριζε ὅτι κἀνεὶς ἄνθρωπος δὲν ἔμαθε τίποτε σωστὸν εἰς τὴν ζωήν του ἕως τὴν στιγμὴν ὁποὺ μάθῃ ὅτι κάθε ἡμέρα εἶναι ἡμέρα Κρίσεως. Αὐτὴν τὴν σημασίαν θὰ εἶχε τὸ παλαιὸν μυστήριον τῶν θεῶν νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὸν κόσμον μὲ ποταπὴν μορφήν. Μόνον οἱ ἀρχοντοχωριᾶται περιφέρονται στολισμένοι μὲ χρυσὸν καὶ μὲ κοσμήματα, ἐνῷ οἱ γνήσιοι βασιλεῖς κρύπτουν τὰ στέμματά των εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ παρουσιάζονται μὲ ἁπλότητα καὶ μὲ ἀφέλειαν. Κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν βορείων λαῶν ὁ Ὀδῖνος κατοικεῖ εἰς μίαν καλύβην ψαράδων καὶ διορθόνει ἕνα καράβι. Εἰς τὰς ἰνδικὰς παραδόσεις λέγεται ὅτι ὁ Χάρι ζῇ ὡς χωρικὸς μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἀπόλλων προσέρχεται εἰς τοὺς ποιμένας τοῦ Ἀδμήτου καὶ ὁ Ζεὺς ἀρέσκεται εἰς τὴν ζωὴν τῶν πτωχῶν Αἰθιόπων. Καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν βλέπομεν ἐπίσης τὸν

Ἰησοῦν νὰ γεννᾶται ἐντὸς φάτνης καὶ νὰ προσλαμβάνῃ ὡς συντρόφους του δώδεκα ἁλιεῖς. Θεμελιώδης ἄλλως τε νόμος τῆς φύσεως εἶναι νὰ φανερώνεται ἐναργέστερον εἰς τὰ ἐλάχιστα πράγματα, ὁπόθεν ἀπέρρευσε καὶ τὸ ὑπέρτατον δόγμα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Λουκρητίου, εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους τοῦ Σβέδεμποργ καὶ τοῦ Χάνεμαν. Κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς μεταβολῆς τοῦ αὐγοῦ καθορίζεται καὶ ἡ ἡλικία τῶν ἀπολιθωμένων στρωμάτων. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ ποιηταί μας εἰς τοὺς μύθους των λέγουν ὅτι αἱ νύμφαι (νεράϊδες) ποὺ ἔχουν τὴν μεγαλειτέραν δύναμιν, ἔχουν καὶ τὸ μικρότερον ἀνάστημα. Μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἡ ὑψίστη ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν Παναγίαν, εἰς δὲ τὴν καθημερινὴν ζωὴν αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ χαρακτηριστικὴ ἀρετὴ τῶν σοφῶν. Τὸ γνώρισμα δὲ τοῦ ἀληθινοῦ τεχνίτου εἶναι ὅτι πάντοτε μεταχειρίζεται τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον ἔχει πρόχειρον καὶ δὲν προσφεύγει εἰς ἄλλο περιφημότερον χρησιμοποιηθὲν ἀπὸ ἄλλους. «Ὁ καλὸς στρατηγός, ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, πάντοτε ἔχει ἀρκετὸν στρατὸν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἠξεύρῃ νὰ μεταχειρίζεται ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἔχει.» Νὰ μὴν ἀποφεύγῃς τὴν ἐργασίαν ποὺ σοῦ παρουσιάζει ἡ παροῦσα ὥρα φιλοδοξῶν ἄλλην ἀνωτέραν, διότι ὁ ἀχανὴς οὐρανὸς τῆς σοφίας ἀπέχει ἐξ ἴσου ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα καί, ἐὰν ἠμπορῇς νὰ φθάσῃς εἰς αὐτόν, πρέπει πάντοτε νὰ μεταχειρισθῇς μίαν μέθοδον καθολοκληρίαν ἰδικήν σου.

Οἱ ζωολόγοι δικαιοῦνται νὰ μὴ παραδέχωνται ὅτι αἱ τρίχες τοῦ ἀλόγου μέσα εἰς τὸ νερὸν μεταβάλλονται εἰς σκώληκας, ἐγὼ ὅμως πιστεύω ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶναι παλαιὸν σήπεται καὶ ὅτι τὰ παρελθόντα μεταβάλλονται εἰς ὄφεις. Ἡ εὐλάβεια πρὸ τῶν πράξεων τῶν προγόνων μας εἶναι αἴσθημα ἀπατηλόν. Ἡ ἀξία των δὲν συνίστατο εἰς τὸ ὅτι ηὐλαβοῦντο ἐκεῖνοι τὸ παρελθόν, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι ἐγνώριζαν νὰ ἐκτιμοῦν τὴν παροῦσαν τότε στιγμήν, ἡμεῖς δὲ σφάλλοντες τοὺς μεταχειριζόμεθα ὡς προφάσεις καὶ ὡς δικαιολογίας ἀκριβῶς δι' ἐκείνην τὴν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι ἀπεστρέφοντο καὶ περιεφρόνουν.

Μία ἄλλη πάλιν ἀπάτη ἔγκειται εἰς τὴν ἰδέαν μας ὅτι δὲν ἔχομεν ἀρκετὸν καιρὸν διὰ τὴν ἐργασίαν μας. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὅσον πολλὰ πλάσματα καὶ ἂν τρώγουν ἀπὸ μίαν τράπεζαν, ὑπάρχουν πάντοτε διὰ τὸ καθέν, ἀναλόγως μὲ τὴν κρᾶσιν του, ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα τοῦ ἁρμόζουν, εἴτε καιρός, εἴτε χῶρος, εἴτε φῶς, εἴτε νερὸν καὶ τροφή. Ὁ ὄφις μεταβάλλει εἰς ὄφιν ἀδιάφορον τί τοῦ προσφέρει ὡς λείαν τὸ λειβάδι, ἡ ἀλώπηξ εἰς ἀλώπεκα καὶ ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος θὰ μεταβάλλουν εἰς Πέτρον καὶ εἰς Παῦλον πᾶν τὸ προσφερόμενον ὑπὸ τῆς φύσεως. Εἷς γυμνὸς ἀρχηγὸς ἀγρίων ἔδωκε ποτὲ εἰς κάποιον, παραπονούμενον ὅτι δὲν εἶχε καιρόν, μίαν ἀπάντησιν καλλιτέραν τῆς ὁποίας δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ καὶ πλέον βαθὺς φιλόσοφος. «Αἴ λοιπόν, τοῦ λέγει ὁ ἐρυθρόδερμος, καὶ δὲν παίρνεις αὐτὸν ποὺ ἔχεις ἐμπροστά σου;»

Καὶ μία ἄλλη ἀπατηλὴ ἰδέα μᾶς παρακολουθεῖ, τό νὰ νομίζωμεν δηλαδὴ ὅτι ἀξίαν ἔχει μία μακρὰ χρονικὴ περίοδος, καθὼς π. χ. ἓν ἔτος, μία δεκαετηρίς, εἷς αἰών. Ἀλλὰ κάποιον ἀρχαῖον γαλλικὸν ῥητὸν λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς ἐργάζεται εἰς στιγμὰς» — En peu d'heure Dieu lablure. — Πόθος μας εἶναι νὰ ἔχωμεν βίον μακρόν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν βίον βαθὺν ἢ μεγάλας στιγμάς. Φρόντισε νὰ ἔχῃς τό μέτρον τοῦ χρόνου πνευματικὸν καὶ ὄχι μηχανικόν. Ἡ ζωή μας εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον μακρά. Αἱ στιγμαὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐποπτείας, αἱ ἄβραι προσωπικαὶ σχέσεις, ἓν μειδίαμα, ἓν βλέμμα,— αὐτὰ εἶναι τὰ δάνειά μας ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα! Συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τοῦ ποιητοῦ Οὐορδσουώρθ, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν δὲν ὑπάρχει καμία πραγματικὴ εὐτυχία παρὰ μόνον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς καὶ συμφωνῶ προσέτι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Πλινίου ὅτι «ἐφ' ὅσον ἀναλογιζόμεθα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐπὶ τοσοῦτον προσθέτομεν μῆκος εἰς τὴν ζωήν μας» καὶ συμφωνῶ ἐπίσης μὲ τὴν γνώμην τοῦ Γλαύκωνος ὁ ὁποῖος ἔλεγε: «Τὸ μέτρον τῆς ζωῆς διὰ τὸν σοφόν, ὦ Σώκρατες, εἶναι ν' ἀκούῃ τοιούτους διαλόγους ὡς τὸν ἰδικόν σου καὶ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς αὐτούς».

Ἐκεῖνος μόνον ἠμπορεῖ νὰ μὲ πλουτίσῃ, ὁ ὁποῖος θὰ μὲ διδάξῃ πῶς νὰ ἐκτιμῶ περισσότερον τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Τὸ μέτρον τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸ εἶναι,— εἶναι ἡ ἰδέα τὴν ὁποίαν ἔχει περὶ τῆς μιᾶς ἡμέρας. Τοὺς στίχους τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ποὺ εἶναι μόνον ποιητὴς δὲν τοὺς ἀκούομεν μὲ τὸ ὕψιστόν μας ἐνδιαφέρον, οὐδὲ τὰ προβλήματά του, ἐὰν εἶναι μόνον μαθηματικός, ἀλλ' ἐὰν ἕνας ἄνθρωπος μαζὶ μὲ τὴν γεωμετρικὴν ὑπόστασιν τῶν πραγμάτων γνωρίζῃ καὶ τὴν ἑορτάσιμον λαμπρότητά των, τότε αἱ ποιήσεις του θὰ συμφωνοῦν μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ οἱ ἀριθμοί του θὰ ἔχουν ἁρμονίαν. Καὶ θεωρῶ ἐγὼ ὡς τὸν μεγαλείτερον σοφὸν ὄχι ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ἐκθάπτῃ τὰς θαμμένας βασιλικὰς οἰκογενείας τοῦ Σεσώστριος καὶ τοῦ Πτολεμαίου, τὴν χρονολογίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὰς Ὀλυμπιάδας, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δύναται νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὰ διδάγματα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῆς ἡμέρας. Ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τοὺς κρυφίους δεσμοὺς οἱ ὁποῖοι, ὁρατοὶ μόνον εἰς τὴν εὐσεβῆ εὐλάβειαν, προσηλόνουν εἰς τὴν πρώτην αἰτίαν τοὺς ἀναι-

ΟΙ ΔΥΟ ΣΑΤΥΡΟΙ — ΜΟΝΑΧΟΝ

ΥΠΟ ΡΟΥΜΠΕΝΣ

σθήτους ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν; Τὸ ταχύπτερον αὐτὸ τέταρτον τῆς ὥρας εἶναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων χρόνος καὶ ὄχι αἰωνιότης, εἶναι κάτι κατώτερον καὶ ἀνάξιον λόγου, εἶναι μόνον μία ἐλπὶς ἢ ἀνάμνησις, εἶναι δηλαδὴ ὁ δρόμος *πρὸς* τὴν εὐτυχίαν ἢ *ἀπὸ* τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ εὐτυχία. Ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δείξῃ πῶς καὶ αὐτὴ συνδέεται; Ὅστις ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ καὶ τοῦτο, θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν δουλικὴν καὶ ὑποτελῆ ὕπαρξιν καὶ θὰ ἐξευγενίσῃ τὸν τόπον ὁπουδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ἡ πάμπτωχος αὐτὴ Ἀμερική, ἡ ὁποία στρέφει ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀνήσυχα βλέμματα περιεργείας, ἡ αἰωνίως ταξιδεύουσα, ἡ μιμητική, ἡ μανιώδης διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ρώμην, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν, θ' ἀφαιρέσῃ πλέον τὰ κονιορτώδη της ὑποδήματα καὶ τὸν περιηγητικὸν σάκκον καὶ γεμάτη χαρὰν καὶ εὐφροσύνην θὰ περιορισθῇ εἰς τὸ σπίτι της. Εἰς τὸν ἀπέραντον κόσμον δὲν εὑρίσκεται κανὲν ἄλλο τοιοῦτο τοπίον, οἱ αἰῶνες τῆς ἱστορίας δὲν παρέχουν καμίαν τοιαύτην ὥραν καὶ τὸ μέλλον δὲν παρουσιάζει καμίαν τοιαύτην δευτέραν εὐκαιρίαν. Ἂς ἀρχίσουν λοιπὸν ἀπὸ τώρα νὰ ψάλλουν οἱ ποιηταί! Καὶ ἂς ἀρχίσουν αἱ τέχναι ν' ἀναπτύσσωνται!

Ἐναπομένει ὅμως καὶ μία ἀκόμη ἄποψις. Ἡ ζωὴ εἶναι καλὴ μόνον ἐὰν διατηρῇ ὅλα της τὰ θέλγητρα καὶ τὴν εὐφωνίαν, ἐὰν ὅλα συμβαίνουν ἀπὸ ἀδιαιρέτους καρδίας εἰς τὴν ὥραν των καὶ ἐὰν ἡμεῖς δὲν τὴν κατατέμνωμεν καὶ δὲν τῆν καταξεσχίζωμεν. Τὰς ἡμέρας πρέπει νὰ τὰς μεταχειριζώμεθα μὲ εὐλάβειαν, πρέπει καὶ σὺ νὰ εἶσαι μία ἡμέρα καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ τὴν ἐξετάζῃς κάθε στιγμὴν ὡς ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητήν του. Ὁ κόσμος εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ μυστήρια — ὅλα ὅσα λέγομεν καὶ ἠξεύρομεν καὶ κάμνομεν — καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τ' ἀντιλαμβανώμεθα ὄχι κατὰ τὸ γράμμα, ἀλλὰ ὡς κάτι ζωντανὸν καὶ ἔμψυχον. Ὀφείλομεν νὰ ἤμεθα εἰς τὸ ὕψος τῆς ὀντότητός μας διὰ νὰ κατονοήσωμέν τι ὀρθῶς. Χρεωστεῖς ν' ἀκροάζεσαι τὸ κελάδημα τοῦ πτηνοῦ χωρὶς ν' ἀποπειρᾶσαι νὰ τὸ μεταφράσῃς εἰς οὐσιαστικὰ ὀνόματα καὶ εἰς ῥήματα. Δὲν ἠμποροῦμεν λοιπὸν νὰ ὑποβληθῶμεν εἰς ὀλίγην ἐγκράτειαν καὶ εἰς πειθαρχίαν;

Τὸ πᾶν ἐν τῷ σύμπαντι γίνεται μὲ καμπύλας. Δὲν ὑπάρχουν εὐθεῖαι γραμμαί. Ζωηρῶς ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὸν ξένον ἐκεῖνον σοφόν, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐπίσκεψίν του ἔκαμεν εὐτυχῆ μίαν ἑβδομάδα τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας. «Οἱ ἄγριοι τῶν νήσων, ἔλεγε, διασκεδάζουν παίζοντες μὲ τὰ κύματα τῆς ἀκροθαλασσιᾶς· ἐξαπλώνονται ἐπάνω εἰς τὰ κύματα καὶ αὐτὰ τοὺς φέρουν ἕως εἰς τὴν ξηρὰν κατόπιν ῥίπτονται πάλιν εἰς αὐτὰ καὶ κολυμβοῦν εἰς τ' ἀνοικτὰ καὶ ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους ἐπαναλαμβάνουν τὸ διασκεδαστικὸν αὐτὸ παιγνίδιον. Ἔτσι καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ συνίσταται. Μεγαλεῖον χωρὶς ἀφοσίωσιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Ἐδῶ ὅμως καὶ ἡ ἀστρονομία σας κατήντησε μία κατασκοπεία. Δὲν τολμῶ νὰ ἐξέλθω καὶ νὰ παρατηρήσω τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, αὐτοὶ ὅμως φαίνονται σὰν νὰ καταμετροῦν τὴν ἡμερικήν μου ἐργασίαν καὶ σὰν νὰ μ' ἐρωτοῦν πόσας γραμμὰς ἢ σελίδας ἐτελείωσα ἀφ' ὅτου τοὺς εἶδα τὴν τελευταίαν φοράν.» Μόνον τὸ γέμισμα τῆς ὥρας — εἶνε εὐτυχία. Γεμίσατε λοιπόν, ὦ θεοί, τὴν ὥραν μου εἰς τρόπον ὥστε ὅταν θὰ ἔχω κάμει τοῦτο ἢ ἐκεῖνο νὰ μὴ λέγω: «Νὰ πάλιν ἐπέρασε μία ὥρα τῆς ζωῆς μου!» ἀλλὰ νὰ λέγω «*ἔζησα μίαν ὥραν*».

Δὲν χρειαζόμεθα ἀνθρώπους τεχνητούς, οἱ ὁποῖοι νὰ κατέχουν μίαν ὁποιανδήποτε πολυμαθῆ ἢ εἰδικὴν ἐπιτηδειότητα, νὰ γράφουν στίχους ἢ ν' ἀναλαμβάνουν νομικὰς ὑποθέσεις ἢ νὰ διεξάγουν ἄλλα ζητήματα ἀντὶ χρήματος, ἢ οἱ ὁποῖοι μὲ ἰσχυρὰν θέλησιν νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἱκανότητα πρὸς μίαν ἰδιαιτέραν διεύθυνσιν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ἔμφυτον κλίσιν των. Ὄχι, πᾶν ὅ,τι καλλίτερον ἔχει γίνει εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, — τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας δὲν ἐκόστισαν τίποτε. Εἰς αὐτὰ δὲν ἀπαιτεῖται καμία κοπιώδης ἐργασία, ἀλλὰ ἡ ἐλευθέρα ῥοὴ τῆς σκέψεως. Ὁ Σαίξπηρ ἔπλασε τὸν Ἀμλέτον του ὅπως καὶ τὸ πτηνὸν κτίζει τὴν φωλεάν του. Τὰ ποιήματα ἐγράφησαν μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως χωρὶς σχεδὸν νὰ γνωρίζουν πῶς.

Οἱ καλλιτέχναι ἐζωγράφιζαν ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἔφεσιν αἰσθανόμενοι εὐχαρίστησιν διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἤξευραν ὅτι ἀπὸ μέσα των ἐξήρχετο κάποια δύναμις. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζωγραφίσουν τοιαῦτα πράγματα μὲ κρύον αἷμα. Ἔτσι ἔγραψαν τὰ ποιήματά των καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἦτο μία ἁβρὰ ἐξωτερίκευσις ἁβρῶν δυνάμεων (ὅπως λέγεται καὶ περὶ τῶν ἐπιστολῶν τῆς Γαλάτιδος — «ἡ ὡραία σύμπτωσις τῆς ὡραίας της ὑπάρξεως»). Καὶ τὸ ᾆσμα αὐτὸ δὲν ἐξαντλεῖ ποτὲ τὸν ποιητήν. Τὸ τραγοῦδι δὲν εἶναι τραγοῦδι, ἐὰν ἡ ἐξωτερικὴ θέσις δὲν εἶναι ἐλευθέρα καὶ εὐγενής. Ἐὰν ὁ ἀοιδὸς τραγουδῇ ἐκ καθήκοντος ἢ ἀπὸ ὑποχρέωσιν, θὰ ἐπροτιμοῦσα καλλίτερα νὰ μὴν ἀκούσω κἀνὲν τραγοῦδι. Ἐκεῖνοι μόνον ἠμποροῦν νὰ κοιμηθοῦν, ὅσοι δὲν καταβάλλουν κἀνένα κόπον πρὸς τοῦτο καὶ γράφουν καὶ ὁμιλοῦν καλλίτερα μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπερτιμοῦν τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἐργασίας των.

Ὁ κανὼν αὐτὸς ἔχει τὸ ἴδιον κῦρος καὶ διὰ τὰς ἐπιστήμας. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης πολλάκις εἶναι ἁπλοῦς μόνον ἐρασιτέχνης. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει, συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπεξεργασθῇ διὰ τὴν Ἀκαδημίαν μίαν πραγματείαν περὶ σκωλήκων, περὶ ὀξυρρύγχων ἢ περὶ τῶν σκελῶν τῆς ἀράχνης, κάμνει δὲ καὶ αὐτὸς τὰς παρατηρήσεις του ὅπως τὰς κάμνουν καὶ οἱ ἄλλοι Ἀκαδημαϊκοί· χειρίζεται τὸ μικροσκόπιον καὶ ὅταν ἀποπερατώσῃ τὴν πραγματείαν του, τὴν ἀναγνώσῃ καὶ τὴν τυπώσῃ, ἀποσύρεται πάλιν εἰς τὴν συνήθη του ὕπαρξιν, ἡ ὁποία εἶναι ἐντελῶς διάφορος καὶ ξένη ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικήν του. Διὰ τὸν Νεύτωνα ὅμως ἡ ἐπιστήμη ἦτο κάτι τόσον εὔκολον καὶ φυσικὸν καθὼς καὶ ἡ ἀναπνοή του· — διὰ νὰ μετρήσῃ τὴν σελήνην μετεχειρίσθη τῆν ἰδίαν κρίσιν τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο καὶ διὰ νὰ κουμβώσῃ τὰ ὑποδήματά του καὶ ὅλη του ἡ ζωὴ ἦτον ἁπλῆ, σοφὴ καὶ ἔξοχος. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ Ἀρχιμήδης, — πάντοτε ὁ ἴδιος ὡς τὸ στερέωμα. Εἰς τὸν Λινναῖον, εἰς τὸν Φραγκλῖνον εὑρίσκομεν τὴν ἰδίαν γλυκύτητα καὶ γαλήνην, — δὲν τοὺς βλέπομεν νὰ περιπατοῦν μὲ ξυλοπόδαρα ἢ νὰ πατοῦν μόνον εἰς τὰς πτέρνας καὶ δι' αὐτὸ αἱ ἐπιτυχίαι των εἶναι ὑγιεῖς καὶ ἀξιομνημόνευτοι δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐὰν ξεγυμνώσωμεν τὸν χρόνον ἀπὸ τὰς αὐταπάτας του, ἐὰν προσπαθήσωμεν νὰ εὕρωμεν τί ἀποτελεῖ τὴν καρδίαν τῆς ἡμέρας, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τῆς *στιγμῆς* καὶ θ' ἀφίσωμεν κατὰ μέρος τὴν διάρκειαν. Τὸ βάθος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο ὁποὺ ζῶμεν καὶ ὄχι ἡ ἔκτασις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Δι' ἐκείνου βαίνομεν πρὸς τὴν αἰωνιότητα, τῆς ὁποίας ὁ χρόνος εἶναι ἡ περαστικὴ ἐξωτερικὴ ὄψις· καὶ πραγματικῶς ἡ παραμικρὰ ἐπιτάχυνσις τῆς σκέψεως καὶ ἡ ἐλαχίστη ἔντασις αὐτῆς κάμνει τὴν ζωὴν νὰ φαίνεται καὶ νὰ ἦναι ἀμετρήτου διαρκείας.

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην πολλῶν πειραμάτων, οἱ ὁποῖοι κατόπιν πολυετοῦς ἐργασίας καὶ δράσεως λέγουν: «αὐτὰ ὅλα ἡμεῖς τὰ ἠξεύραμεν ἀπὸ πρῶτα», οἱ ὁποῖοι εὐθὺς μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα ἀγαποῦν καὶ μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα μισοῦν, οἱ ὁποῖοι διακρίνουν ἀμέσως τί εἶναι συγγενὲς καὶ τί εἶναι ξένον, οἱ ὁποῖοι δὲν χάνουν τὸν καιρόν των νὰ ἐξετάζουν τὸν τόπον καὶ τὰς περιστάσεις ὅπως ἄλλοι, διότι αὐτοὶ πάντοτε μίαν βάσιν ἔχουν, τὸν ἑαυτόν των, οἱ ὁποῖοι πάντοτε δίδουν διαταγὰς καὶ ποτὲ δὲν λαμβάνουν ἀπὸ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν συναίσθησιν τῆς εὐδοκιμήσεως περιφρονοῦν νὰ μεταχειρίζωνται πάντοτε τὰ συνήθη μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, οἱ ὁποῖοι διάγουν ζωὴν ἀνεξάρτητον καὶ ἠμποροῦν νὰ βοηθήσουν τὸν ἑαυτόν των, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι εἰς τὴν κοινωνίαν αὐτοὶ καὶ ὄχι ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἰδιοφυΐας ἢ δὲν τοὺς μέλει δι' αὐτὰς — διότι αὐτοὶ εἶναι κάτι ποὺ ἦτο πρὸ τῆς ἰδιοφυΐας καὶ θὰ εἶναι μετ' αὐτὴν καὶ τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται τὴν ἰδιοφυΐαν ὡς ὄργανον, ὁ *χαρακτὴρ* δηλαδή, τὸ ὕψιστον ὄνομα εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασεν ἡ φιλοσοφία.

Δὲν ἔχει σημασίαν πῶς ὁ ἥρως κάμνει τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, σημασίαν ὅμως ἔχει τὸ τί εἶναι ὁ ἥρως. Τὸ τί εἶναι θὰ φανῇ εἰς κάθε νεῦμα του, εἰς κάθε κίνημά του καὶ εἰς κάθε του συλλαβήν. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὁ *χαρακτὴρ* καὶ ἡ *στιγμὴ* γίνονται καὶ ἀποτελοῦν ἓν καὶ τὸ αὐτό.

Τὴν ὑπεροχὴν τοῦ χαρακτῆρος ἐπὶ τῆς ἰδιοφυΐας μᾶς ἀπεικονίζει θαυμασίως ἡ ἑλληνικὴ μυθικὴ παράδοσις περὶ τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ Διὸς καὶ Φοίβου. Ὁ Φοῖβος εἶχε προσκαλέσει τοὺς θεοὺς εἰς ἀγῶνα τόξου. Ὁ Ζεὺς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ ὁ Ἄρης ἀνέλαβε νὰ ῥίψῃ τοὺς κύβους. Ὁ πρῶτος ἔλαχεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἐτάνυσε τὸ τόξον του καὶ ἔρριψε τὸ βέλος μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Δύσεως. Τότε ἐσηκώθη καὶ ὁ Ζεὺς καὶ μὲ ἓν βῆμα διεσκέλισε τὴν ὅλην ἀπόστασιν καὶ εἶπε: «Ποῦ τώρα νὰ τοξεύσω; Δὲν ὑπάρχει πλέον χῶρος!» Καὶ ἔτσι τὸ γέρας ἀπενεμήθη εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος οὔτε κἂν ἤγγισε τὸ τόξον.

Καὶ αὐτὴ βεβαίως εἶναι ἡ πρόοδος καθενὸς ποὺ ἔχει σοβαρὸν φρόνημα, νὰ βαίνῃ δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν του πρὸς τὴν ἡδονὴν διὰ τὰς ἱκανότητας αἱ ὁποῖαι τὰ δεσπόζουν, ἀπὸ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἔργων πρὸς ἕνα ἔμφρονα θαυμασμὸν διὰ τὸ μυστηριῶδες αὐτὸ στοιχεῖον τοῦ χρόνου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς εὑρίσκεται, ἀπὸ τῶν ἰδιαιτέρων ἐπιτηδειοτήτων καὶ ἀπὸ τοῦ οἰκοκυρικοῦ αἰσθήματος τὸ ὁποῖον λογαριάζει τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν ὥραν, πρὸς ἓν ὑπέρτερον φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἐκτιμᾷ τὴν ἀξίαν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐπετελέσθη καὶ σέβεται τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἐπὶ τῆς ἐργασίας μας. Τότε δὲ τείνομεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὸ βάθος τῆς ἰδέας, ἡ ὁποία προδίδεται δι' αὐτῆς καὶ ἐξετάζομεν τὴν ἀξίαν της διὰ τὸ σύνολον, καθότι αἱ ῥίζαι της εἶναι εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ ὄχι εἰς τὸν χρόνον. Καὶ τότε ἀπορρέει ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα, ἡ ὑπέροχος ἐκείνη ὑγεία ἡ ὁποία τὴν μίαν στιγμὴν ἐκτιμᾷ ἐξ ἴσου μὲ τὴν ἄλλην καὶ μᾶς κάμνει μεγάλους εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς καὶ ἡ ὁποία εἶναι τὸ μόνον ποὺ ἠξεύρομεν περὶ ἐλευθερίας καὶ δυνάμεως.

Μεταφραστὴς Θ. Χ. ΦΛΩΡΑΣ

ΤΑ ΗΝΝΙΑΔΕΡΦΑ[1]

— *Τραγοῦδι καθιστὸ καὶ τοῦ δρόμου* —

Γοργὰ καὶ δυνατὰ

(Παραλλαγὴ Α΄) [Ἄχ! μω - ρὲ] Τὰ - τέσ - σε - ρα - τὰ - πέν - τε -
[Ἄχ! μω - ρὲ] τὰ - δι - κου - χτὼ - ξα - δέρ - φια -

Σιγαλὰ

[τζά - νεμ' - Κώ - στα - -] τὰ - (νὰ) - ἦν - νιὰ -
[τζά - νεμ' - Κώ - στα - -] τὰ - (νὰ) - λι - γούη -

δερ - - - φα -
με - - - ρα -

Λίγο ἀργὰ καὶ σιγαλὰ

(Παραλλαγὴ Β΄) Τὰ - - τέσ - σε - ρα - τὰ - πέν -

τε τὰ - ἦν - νιὰ - δερ - φα - - τὰ - -

δι - κου - χτὼ - ξα - - δέρ - φια - [τζά - νεμ'

Κώ στα] - - τὰ λι - γούη - με - - ρα - -

[1] Παραλλαγὲς τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «*ἠννιάδερφα*» ἔχουν δημοσιεύσει α') Απ. Passow. Τραγούδια Ρωμαϊκὰ (popularia carmina) Lipsiae 1860 σελ. 400 «ἡ Μάγισσα» Χάλκη στίχοι 17. β') Μιχ. Σ. Λελέκος Δημ. Ἀνθολογία 1868 Ἀθῆναι σελ. 41 ἀριθ. 28. «Οἱ ἐννέα ἀδελφοὶ καὶ οἱ δεκαοκτὼ ἐξάδελφοι στίχ. 23. Ὁ συλλέκτης παρεμβάλλει καὶ 8 στίχους 6—14 τοῦ τραγουδιοῦ τῆς Λειβαδιᾶς: Σαράντα παλληκάρια νάπ τὴ Λειβαδιά . . . . . τὸ ὁποῖον ἔχει τὸν ἦχὸ τῆς Γ΄ παραλλαγῆς τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἠννιάδερφα». γ') Παναγ. Ἀραβαντινὸς Συλλογὴ Δημῳδῶν Ἀσμάτων τῆς Ἠπείρου Ἀθῆναι 1880 σελ. 6 ἀριθ. 4 οἱ «Σπαχίδες» στίχ. 23. Τὰ λόγια καὶ τὸν ἦχὸ τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἠννιάδερφα» ἔγραψα τὸ 1903 στὴν Ἤπειρο. Στὴ Γλούστα τραγουδοῦν τὴν Α΄ παραλλαγή, στὴ Χειμάρα, Ἀργυρόκαστρο τὴ Β΄ καὶ στὴν Πρέβεζα τὴν Γ΄. Δὲν εἶνε ὅλους τοὺς τόπους τῆς Ἠπείρου γνωστό. Ἄγνωστο δὲ στὸ Μωριὰ τὴ Στ. Ἑλλάδα καὶ Θεσσαλία. Στὴ Μακεδονία τραγουδιέται, καὶ μάλιστα γύρω στὴν Καστοριά. Ὁ Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας Ι. Ζερβὸς ἀπὸ τὴν Κάλυμνο μοῦ τραγούδησε μιὰ παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἠννιάδερφα» τοῦ τόπου του.

Λίγο γοργὰ καὶ δυνατὰ

(Παραλλαγὴ Γ΄) Τὰ - τέσ - σε ρα - τὰ - πέν - - τε -

τὰ - ἦν - νιὰ - [τζὰ - νεμ' - Κώ - στα - τὰ ἦν -

πολὺ

νιὰ - - ἦν - νιά - δερ - φα - - - Ἄχ! τὰ

δυνατὰ

δι - κου - χτὼ - ξα - δέρ - φια - [τζὰ - νε εμ' Κώ - στα] τὰ - λι -

γού - - - τὰ - λι - γούη - με - - ρα -

Τὰ τέσσερα τὰ πέντε τὰ (νὰ)[1] *ἠννιάδερφα,*
'τὰ δικουχτὼ ξαδέρφια τὰ (νὰ) λιγούημερα[2].
Τὸ μήνυμα[3] τίς ἦρθε νάπὸ τὸ βασιλειά,
νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν χρο (νό) νους δώδεκα.
5 — Μὲ τὴν εὐκή σου, *μάννα, νὰ (νὰ) κινήσουμε,*
στὸ μπόλεμο νὰ πᾶμε, χρό (νό) νους δώδεκα[4].
— Μὲ τὴν εὐκή μου, γυοί μου, νὰ (νὰ) κινήσετε,
στὸ μπόλεμο νὰ πᾶτε, χρό (νό) νους δώδεκα[5].
Ἠννιὰ πηδιὰ *νὰ πᾶτε κι'* ὁ (νο) χτὼ νἄρθετε,
10 τὸ μικρου-Κωσταντῖνο, νὰ (νὰ) μή φέρετε.
Σελώνουν γκαλλιβώνουν[6], τρέ (νέ) μ' ἡ μαύρη γῆ.
τροχάγουν τὰ σπαθιά τους, λά (νά) μπ' ἡ θάλασσα,
'Αδειάζουν[7] *τὰν τουφέκια,* σειέν (νέν) ται τὰ βουνά.
Νἐκίνησαν καὶ πάησαν, μὲ (νε) στὸ μπόλεμο.
15 Μὰ πόλεμο δὲ βρῆκαν, πί (νή) σω γύρναγαν
Πῆραν δίπλα τοὺς κάμπους τὴν (η) καρακαμπιά.
Τὶς φάγανε (ν) ἢ δίψες, καὶ (νε) τὰ κάμματα[8].
Σαράντα μέρες τρέχουν, σώ (νό) νουν τὸ ψωμί,
καὶ στὲς σαράντα πέντε, σώ (νό) νουν τὸ νερό.
20 — Φτά (νά) νουν σὲ μιὰ νἔρμο, σὲ μιὰ κακορημιά.
Βρίσκουν(ε) 'νὰ πηγάδι, 'νὰ ξεροπήγαδο.
Χίλιες οὐργὲς τὸ βάθος, καὶ (νε) κατὸ πλατύ.
Κάθουνται σἔνα νἴσκιο καὶ (νε) λαχνίζουνε[9],
τίνους θὰ πέση νάμπη, στὸ (νό) χιλιόρικο[10],
25 — λίγο νερὸ νὰ βγάλη, νὰ (να) δροσίσουνε.
Λαχνίζουν ξελαχνίζουν, δε (νε) κουχτὼ φορές,
κιοῦλο τοῦ Κώστα πέφτει τοῦ (νου) μικρότερου.
— Γιὰ ξαρματώσου Κώστα, καὶ (νε) κατέβαινε,
κρύο νερὸ νὰ πάρης, νὰ (να) δροσίσουμε.
30 — Μᾶν θάμπω, μώρ' ἀδέρφια, πί (νη) σω δὲ θὰ βγῶ.
Εἶνε βαθὺ τὸ ἔρμο καὶ (νε) σκοταδερό.
— Γιὰ ἔμπα, Κώστα, ἔμπα, καὶ (νε) σὲ βγάνουμε.
— Γιὰ δέστε με, μπράδέρφια, κιὰ (να) πολάτεμε,
κρυὸ νερὸ νὰ βγάλω, νὰ (να) δροσίσετε.
35 — Νάπὸ τὴ μέσ' κιάπάνου, οὔ (νου) λο τραγουδάει,
κιάπὸ τὴ μέσ' καὶ κάτου, οὔ (νου) λο γἔκλαιε.
— Τραβᾶτε με, μπράδέρφια, δὲ βρῆ (νη) κα νερό!
'Εδῶ νερὸ δέ νεῖνε, οὔ (νου) λο γαίματα!...
Εἶν' οὖλο μαῦρα φείδια, κἔ (νε) νας δράκοντας,
40 — καὶ τρῶνε τοὺς ἀνθρώπους, μέ(νε)σα πούρχουνται.
Γιωμᾶτο πὸ κουφάρια, οὔ (νου) λο νειῶν κορμιά!
Τὰ τρῶνε τὰ σκουλίκια, καὶ (νε) τὰ *ἔρμενα*[1].
— Μὰ μεῖς τραβᾶμε Κώστα, σὺ (νυ) δὲ νἔρχεσαι.
— Γιὰ βᾶλτε καὶ τὸ Γρίβαμ'[2] νὰ(να)τραβάει κι'αὐτός.

[1] Τὲς περισσὲς συλλαβὲς ποὺ κλείνω σὲ ἀγκύλες, τὲς μεταχειρίζεται ὁ λαός, μόνον εἰς τὴν Α΄ παραλλαγὴ διὰ νὰ συμπληρώνῃ τὸ μέλος. Τοῦτο τὸ κάμνει σὲ πολλὰ τραγούδια. [2] Λέγουν καί: κοψόημερα. [3] καί: τίς ἤρθε 'νὰ φιρμάνι. [4] στὴ Μακεδονία: νὰ πᾶμ' νὰ πολεμήσουμ' στὴ γκαρακαμπιά, καί: . . 'Αλαμπανιά. [5] στὴ Μακεδονία: νὰ πᾶτε στὸ σεφέρι καὶ στὸμ πόλεμο. [6] καλλιγώνουν, πεταλώνουν. [7] καὶ: βίχνουν. [8] ζέστες, τὸ *λιοπῦρι.* [9] στὴ Χειμάρα: σκληρίζουν ξεσκληρίζουν τὸ ποιὸς θὰ κατεβῇ. [10] εἶχε βάθος χίλιες ὀρυές.

[1] Ἔρπετά. [2] *Γρίβα* καὶ *Γρίβο* ἢ *Καρὰ* λέγουν τὸ ἄλογο ποῦ ἔχει μαῦρο χρῶμα, *ψαρὶ* τὸ ἔχον λευκό, *σιδερόψαρο,* τὸ ἔχον σιδερόλευκο χρῶμα, *κτορὶ* τὸ κόκκινο, *βλάγγο* τὸ ὑποκόκκινο, ξανθό, *χαλκόχρουν*: ἔνας βλάγγος χίλια γρόσια, χίλιοι βλάγγοι χίλια γρόσια. *μπάλιο* τὸ μαῦρο μὲ λευκὸ στίγμα, μπάλα, στὸ μέτωπο· καὶ ἂν φέρῃ φοράδα (φορβάς) τοῦτο λέγεται *ἀστέρω,* φεγγάρω. Τοιαύτην ἀναφέρει ἡ *παράδοσις τὴν φοράδα* τοῦ ἥρωος Διάκου. *Μούρτζινο,* τὸ ἔχον σιδηροῦν χρῶμα, ἰδίως εἰς τὸ πρόσωπο: μπάρμπα μὴν εἶδες ἄλογα, τρεῖς μούρτζινες φοράδες . . . *παρδαλὸ* ἢ *λιάρο,* τὸ ἔχον χρῶμα μαῦρο μὲ *στίγματα, μπαλώματα, βοῦλες, λευκὰ· ποδολὸ* ἢ *νυχάτο,* τὸ μαῦρο ἢ κόκκινο μὲ λευκοὺς τοὺς πόδας ἀπὸ τοὺς ἀστράγαλους καὶ κάτου.

— Κιαὐτός, Κώσταμ', τραβάει, μ' σὺ δὲ σκόνεσαι.
— Δὲ γκλαίγω τὴ ζωή μου, καὶ (νε) τὰ νειάτα μου,
μὸν κλαίγω τὴ γκαλή μου, τὴ (νη) γυναῖκα μου!
Ποιὸς θὲ νὰ τή φιλήση, τὰ (να) μεσάνυχτα,
ποιὸς θὰν τὴν γκαλιάση τὰ (να) χαράμματα!...
— Ἐγὼ θὰν τὴ φιλήσω τὰ (να) μεσάνυχτα.
Ἐγὼ θὰν τὴ γκαλιάσω, τὰ (να) χαράμματα.
— Ἀφῆστε με, μπρᾶδέρφια, σύ (νυ) ρτε στὸ καλό!
Κι ἂν σᾶς ρωτήσ' ἡ μάννα, ποῦ (νου) ν' ὁ Κω-
[σταντής,
πέστε της πὼς πινίγ(ι)κα, στὸ (νο) χιολιόρικο.
— Κι ἂν σᾶς ρωτήσ' ἡ καλή μου τὸ (νο) τί γίνηκα,
τῆς λέτε πὼς παντρέφτκα, στὸ (νο) χιλιόρικο!...
Ἀφίκανε τὸν Κώστα, στὸ (νο) χιλιόρικο,
καὶ πήρανε τὴ στράτα, πί (νι) σω γύρναγαν.
Κι' ὁ Κώστος ἀπὸ φτούνους, πά (να) ει πιὸ
[μπροστά.
Πάει καὶ χαιρετάει, τὴ (νη) μαννούλα του.
— Καλημερά σου μάνναμ',—γειά(να)σου γιυόκα μου!
— Νἔμεῖς χαϊμένον σέειχαμ', τώ(νω)ρα βρέθηκες!...

Οἱ κάτοικοι τῆς Αὐλῶνας, ἦσαν ἀνίκητοι, δὲν προσκυνοῦσαν στοὺς Τούρκους. Τὸ 1518, ὁ ἀρνητὴς τοῦ Χριστοῦ, Λιὰζ Πασσᾶς, ἀπὸ τὴν Παλιάσσα τῆς Χειμάρας, διοικητὴς τῆς Αὐλώνας, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ναύαρχου Σινὰν Πασσᾶ, κατώρθωσε, τῷ 1518, νὰ φέρῃ στὴν Τουρκικὴ Κυριαρχία τοὺς Χειμαραίους, ἀφ' οὗ ὁ φοβερὸς Σουλτάνος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Σελίμ, τοὺς χορήγησε πολλὰ καὶ σημαντικὰ προνόμια. Ἕνα ἀπὸ τὰ περισσότερο σημαντικὰ προνόμια ποὺ πῆραν, ἦταν, καὶ ἡ στρατολογία τους. Ὅταν οἱ Σουλτάνοι ἤθελαν νὰ πολεμήσουν, ὄχι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καλοῦσαν σὲ βοήθεια καὶ τοὺς ἀνδρείους Χειμαραίους. Αὐτοὶ συνάζονταν στὰ Γιάννενα, καὶ κίναγαν, μὲ ἀνοιχτὴ τὴ δική τους σημαία, ποὖχε τὸν Ἁγιώργη κεντημένον ἀπάνου, ὡς τὸν Πίνδο. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δίπλωναν τὴ δική τους, κιἄπλωναν τὴν Τούρκικη. Ἔτσι, πήγαιναν κἔσμιγαν τοὺς Τούρκικους στρατούς.

Τὴν ἀρχηγία καὶ συντήρησι, τὴν εἶχαν οἱ ὀνομαστότεροι τοῦ τόπου. Αὐτοὶ σύναζαν τοὺς φόρους καὶ συντήραγαν τοὺς στρατολογούμενους, κλπ. Ὠνόμαζαν δὲ τοὺς ἀρχηγούς, Σπαχῆδες ἢ Σπαΐδες[1]. Οἱ πατέρες ἄφηναν τὸ ἀξίωμα στὰ παιδιά τους κλπ. Καὶ διατηρήθηκαν ἔτσι, ὡς ὅτου ὁ Σουλτάνος Ἀμουράτ ὁ Δ' (τὸ 1635) τοὺς ξανάγκασε νὰ τουρκέψουν κ.λ.π.

Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς[2] γράφει πὼς τὸ ἀόριστο αὐτὸ τραγοῦδι θἀναφέρεται στοὺς Σπαχῆδες. Καὶ δὲν εἶνε παράδοξο ὁ λαὸς νὰ τραγουδῇ μὲ τὸ τραγοῦδι τὰ *ἠνιάδερφα*, κἄποιο περιστατικὸ τῶν ἀντρειωμένων ἀδερφοξαδέρφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Χαράλαμπος Μαλάμος,—ἀπὸ τὴ Γλούστα τῆς Ἠπείρου,—ἔρχεται νὰ βοηθήση τὴ γνώμη τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ἡ ὁποία εἶνε καὶ γνώμη δική μας, μὲ τὴν ἐξῆς ἱστορία, ἡ ὁποία ἐξηγεῖ καὶ συμπληρώνει πολλὰ τοῦ τραγουδιοῦ, καὶ τὴν ὁποία ἀκούσαμε τὸ 1903 στὴν Ἄρτα καθὼς καὶ τὸ τραγοῦδι ἀπὸ τὸν πολύξερο Γλουστέο θεριστὴ Χ. Μαλάμο.

. . . . . .

«... Ὁ μικρο-Κωσταντὴς ἦταν ἕνας ξακουστὸς παλλήκαρος κιἀντρειότερος πὸ τἀδερφοξαδέρφια του. Γιὰ ταῦτο κιὸ Βασιλειὰς τὸν διαλάλησε τὸν ἀρχηγότερο στὸν τόπο του. Ἡ μάννα του χαρίζονταν περσσότερο σαὐτόνε, γιατῆταν τὸ στερνώτερο παιδί, κεἶχε οὖλα τὰ δέμματα καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ πατέρα του. Τἀδέρφια του τὸν ζήλεβαν γιὰ ταῦτο, κιἕνας ἕνας παντρέβονταν καὶ ξεχώριζε. Ἔτσι, λίγο λίγο ἄργεψαν οὖλοι τους, καὶ παράτηκαν κύριους στὸ γονικό τους τὸν Κώστα καὶ τὴ μάννα τους. Ἀπὸ τὸν Κώστα, ξέχνασαν καὶ τὴ μάννα τους. Ἡ νυφάδες της δὲν τῆς γύρναγαν μάτι.

Ἔτσι ζήγαν μάννα καὶ παιδιὰ ξέχωρα κιἀμίλητα.

***

Ὁ μικρο-Κωσταντής, ζήλεψε μιὰ ὥμορφη καὶ μικρὴ τοῦ τόπου[1]. Ἡ μάννα του δὲν τὴν ἤθελε, κεῖνος τὴν ἤθελε, κἔτσι, τὴν πῆρε δίχως τὴ θέλησι καὶ τὴν εὐκή της, κἔζηγε ξέχωρα πὸ τὴ μάννα του. Ἡ μάννα του τὸν καταράστη: ἄει στὸ μὴ γύρι[2] τοὖπε, τὸν ξέγραψε, κἔκαμε τἄνατης μὲ τἄλλα της παιδιὰ νὰ τὸν ξεκάμουν. Ἔπεσε γλέπεις δαιμονικὸ μέσα...

Καμμιὰ φορὰ ἦρθε κάλεσμα τοῦ Βασιλειὰ γιὰ τὸν πόλεμο. Τἄλλα παιδιὰ πῆγαν καὶ πῆραν τὴν εὐκὴ τῆς μάννας. Ὁ μικρο-Κωσταντής, περίφανος, δὲν πῆγε. Κίνησαν ἀντάμα τἀδερφοξαδέρφια καὶ φτάξαν στὸν πόλεμο, μὰ δὲν βαρέθηκαν[3] μὲ τοὺς ὀχτρούς. Δώκαν τὰ χέρια[4]. Ἔτσι πῆραν τὸ πισάχναρο[5].

***

Στὴ στράτα ποὺ γύρναγαν, γιὰ τὸν τόπο τους, σώσαν τὸ ψωμὶ καὶ τὸ νερό. Κεῖ ποὺ πέρναγαν σὲ μιὰ ρημιά, βρῆκαν ἕνα πηγάδι. Τηρᾶν κάτου δὲν ἔφτανε τὸ μάτι, δὲ λάμπιζε νερό. Ρίχτουν νὰ λιθάρι δὲν κούγονταν βρόντος νεροῦ.

[1] Σπαχὴς ἢ Σπαής, Τούρκικα, καὶ μάλιστα Πέρσικα, θὰ πῇ *ἱππεύς, καββελάρης*. Καὶ ἴσως, γιατὶ γυρνοῦσαν ὅλο καββάλα, ὅταν σύναζαν τοὺς φόρους, νὰ πῆραν τὄνομα Σπαχὴς ἢ Σπαής. Διὰ τοὺς Σπαχῆδες γράφουν οἱ: Νεκτάριος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων «Ἐπιτομὴ Ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας» σελ. 399—404.—Ἰωάν. Φιλήμων «Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ Φιλικῆς Ἑταιρίας», Ναύπλιον 1834 σελ. 18—19.—Π. Ἀραβαντινὸς «Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου» τόμ. Α' σελ. 225—226. Ἀθῆναι 1856.

[2] Π. Ἀραβαντινοῦ, «Συλλογὴ Δημῳδῶν Ἀσμάτων τῆς Ἠπείρου». Ἀθῆναι 1880 σελ. 6 ἀριθ. 4 οἱ Σπαχῆδες, σημ.

[1] Ἦταν φτωχὴ καὶ ἀπὸ μικρὴ σειριά, γενιά.
[2] Νὰ μὴ γυρήση.
[3] Δὲν ἐπολέμησαν.
[4] Συμφιλιώθηκαν, ἀγάπησαν.
[5] Ἐπέστρεφον.

Αὔγατένουν[1] δυὸ τριχιὲς καὶ ῥίχτουν τὸ γουβά. Τραβᾶν, νερὸ δὲν ἔφερνε.

— Θἄνε ξερικό, λέει ὁ Κωσταντής. Νά, δὲ γλέπετε;... χνάρια δὲ φαίνουνται, τροιχιὰ δὲν ἔχει κομμένα τὰ χείλια του...

— Ὄχι! δὲν εἶνε ξερικό. Θἄνε πλατιὸ κάτου, καὶ τὸ νερὸ ἀπόμερα, κἔτσι δὲν τὸ βρήσκει ὁ γουβάς. Πρέπει ἕνας πὸ τὰ μᾶς νὰ κατέβῃ νὰ ψάξῃ. Στρέγετε;

— Στρέγουμε, λένε οὖλοι τους.

***

Ρίχτουν τοὺς λαχνοὺς ποιὸς θὰ κατεβῇ. Μιά, δυό, τρεῖς, οὖλο τοῦ Κώστα τύχαινε. Τἄφκιαχναν γλέπεις οὖλοι τους. Ἤθελαν νὰ τὸν ξεμεσιάσουν. Εἶδε κιἀπόειδε πιὰ κι' ὁ Κώστας, καὶ τοὺς λέει.

— Δέστε με νὰ κατέβω.

Στρίβουν τρεῖς τριχιὲς τῶν ἀλόγων, γιὰ νὰ μὴν κοποῦν τάχα, τὴς αὔγατένουν κόμπο, τὸν δένουν σφιχτὰ πὸ τὴς μασκάλες καὶ συρτὰ συρτὰ τὸν κρεμᾶν κάτου.

Φτάνει στὸ βυθὸ καὶ σκούζει:

— Τραβᾶτε με, ἀδέρφια μου!... δὲν ἔχει νερό. Εἶνε γιωμᾶτο ξέρικα αἵματα, ἀνθρώπινα κουφάρια, ἄρματα ματωμένα, καὶ διάφορα στολίδια καὶ φυλαχτὰ πεταμένα δῶ κεκεῖ!... Φείδια λογιῶν λογιῶν μπαίνουν στὴς τρύπες! Ἦταν κἕνας δράκοντας καὶ τὸν ἔκοψα. Ἀπόστασα πιὰ νὰ κόβω! τραβᾶτε με ἀδέρφια μου!...

***

Κεῖνοι κάναν πὼς τραβᾶν, μὰ δὲν ντρέπεσαι!... Τὸν ἀναγέλαγαν[2] κιὅλα.

— Σὲ τραβᾶμε Κώστα, μὰ δὲν ἔρχεσαι!...

Τότες κατάλαβε καὶ κεῖνος τὴ βανιὰ[3] καὶ τὸ μαγέρεμμα!...

[1] Ἐνώνουν. [2] Περιέπαιζαν. [3] Πλεκτάνη.

— Γιὰ βάλτε, τοὺς λέει, νὰ τραβήξῃ κι' ὁ Γρίβας μου!...

Ἔδεσαν κἐκεῖνοι τὴν ἄκρη τῆς τριχιᾶς πὸ τὸ λαιμὸ τἀλόγου του, καὶ τοὖλεγαν μὲ γέλοια.

— Νά! Κώστα! τραβάει κι' ὁ Γρίβας σου, καὶ δὲ σκόνεσαι.

— Ἔ!... παρατάτε με, τοὺς λέει, καὶ σῦρτε πίσω!...

***

Ρίχνουνται ἀρραδὶς[1] στἄλογά τους καὶ φεύγουν. Μὰ τοὺς στράβωσε ἡ ἁμαρτία, κιἄφηκαν τἄλογο τοῦ Κώστα πὼς ἦταν δεμένο. Ἔτρεχαν κεῖνοι, ἔτρεχε καὶ τἄλογο τοῦ Κώστα πίσω τους, χλημυτρίζοντας καὶ τραβῶντας τὴν τριχιά. Ἔτσι ἔσυρνε τὸν Κώστα πάνου. Λίγο, λίγο, πιάνεται πὸ τὰ χείλια τοῦ πηγαδιοῦ, και βγαίνει. Εἶχε μέρες ἀκόμα γλέπεις.

Δὲ χασοημεράει. Ρίχνεται στἄλογό του, κι' ἀπ' ἄλλη στράτα φτάνει προτινώτερα στὸ χωριό, καὶ κρύβεται στὸ ρογὸ[2] τοῦ σπιτιοῦ του. Καμμιὰ φορὰ φτάξαν καὶ τἀδέρφια του, καὶ πῆγαν ἴσια στὴ μάννα τους νὰ τῆς πάρουν τὰ συχαρήκια. Ὕστερα, μὲ τὴ μάννα τους καὶ τὴς γυναῖκες τους, πῆγαν νὰ παρηγορήσουν τάχα τὴν Κώστενα, καὶ ξερόκλαιγαν. Παρσιάζεται τότε κι' ὁ Κώστας. Ὅλοι τὸν ἀγκάλιασαν καὶ τὸν φίληγαν. Τοὺς συμπάθησε κι' ὁ Κώστας κἔζηγαν πιὰ ἀδερφωμένα...»

ΘΕΟΔ. Δ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ
(ΒΑΛΤΕΤΣΙΩΤΗΣ)

[1] Ἀμέσως. [2] Σὲ μιὰ γωνιὰ ἢ πλευρὰ τοῦ σπιτιοῦ, χτίζουν λεπτὸ τοῖχο μὲ κεραμύδια, ἀλειμμένο μέσα κι ὄξω μὲ λάσπη, ὡς ἕνα μέτρο τὸ ὕψος καὶ δύο τὸ μάκρος, σὲ σχῆμα λεβετιοῦ ἢ κασσέλας χωρὶς γωνιές. Τὸ κατασκεύασμα αὐτὸ τὸ λέγουν *ρογὸ* καὶ ἀποθηκεύουν μέσα τὰ γεννήματα, σιτάρι, κριθάρι, ἢ ἀραποσίτι: ἔχει ὁ Θεός, μὰ δὲν ἔχει ὁ *ρογός*. Σὲ πολλοὺς τόπους κατασκευάζουν τὸ *ρογὸ* ἀπὸ σανίδια καὶ τὸ λέγουν *ἀμπάρι*. *Ρογὶ* λέγουν καὶ τὸ πήλινο ἢ μετάλλινο δοχεῖο, κοινῶς *λαδικό*, ποὖ θέτουν τὸ λάδι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΚΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ ΚΟΥΜΠΑΡΗ[1]

«... Τὸν Φεβρουάριον μῆναν τῷ 1821 ἔτος, τὸ πρῶτον Σάββατον τῆς ἁγίας μεγάλης τεσσαρακοστῆς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, λαμβάνω ἐπιστολὴν ἀπὸ Κισνόβιν παρὰ τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντη, ὁ ὁποῖος μοὶ ἔγραφεν οὕτως· «Ἀδελφὲ Σταμάτη Κουμπάρη! εἶναι καιρός· ἦλθεν ἡ ὥρα, ὁποῦ θὰ ἀποφασισθῇ ἡ τύχη τῆς πατρίδος μας καὶ τῶν ἀδελφῶν μας· ἐγὼ μὲ τοὺς ἀδελφούς μου καὶ μὲ τὸν κνιάζ (=πρίγκηπα) Κατακουζηνὸν ἀφίνομεν τὴν γῆν τῆς Ρωσσίας καὶ ἀπερνοῦμεν εἰς Ἰάσιον. Ἐκεῖ προετοίμασα τὰ πάντα καὶ τὴν *παώτην Κυριακὴν τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, τῆς ὀνομαζομένης τῆς Ὀρθοδοξίας ὑψώνω εἰς Ἰάσιον τὴν Σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος μας*, καὶ ἀρχίζει ὁ ἀγώνας περὶ τῆς ἐλευθερίας μας καὶ τῶν ἀδελφῶν μας. Λοιπὸν ἰδοποίησε τοὺς αὐτοῦ ἀδελφούς μας νὰ τρέξωμεν εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος, ἐνθυμούμενοι τὸν ὅρκον, ὁποῦ ἐδώσαν διὰ τὴν Πατρίδα των καὶ ἀδελφῶν των. Εἰς Ἰάσιον προσμένω καὶ ἐσὲ τὸν ἴδιον». Λαμβάνοντας ταύτην τὴν ἐπιστολήν, ἰδοποίησα τοὺς ἐδῶ ἀδελφούς, καὶ ἄρχισαν νὰ ὁπλίζωνται καὶ νὰ τρέχουν εἰς Ἰάσιον· ἤθελα νὰ κινήσω καὶ ἐγώ, ἀλλ' οἱ ἔφοροι μοὶ

[1] Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Φιλικὴ Ἑταιρεία» τοῦ κ. Σακελλαρίου Ι. Σακελλαρίου, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἀναγγείλει εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος.

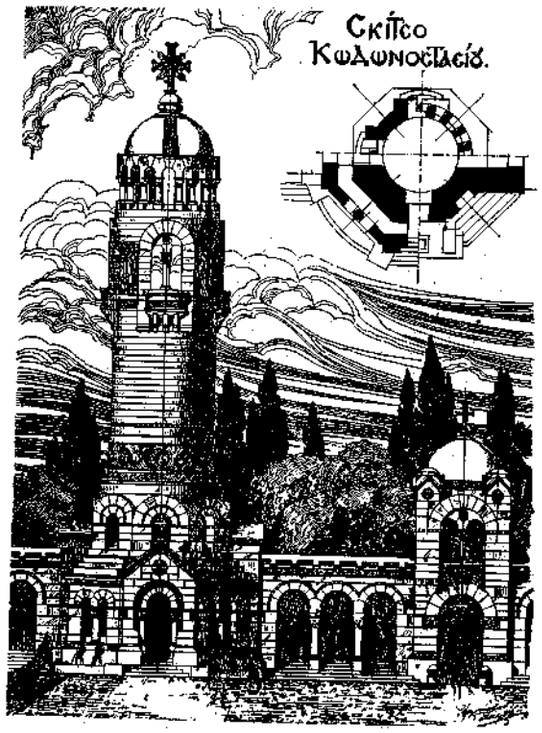

ΚΩΔΩΝΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ Α. ΖΑΧΟΥ

ἐμπόδισαν, καὶ ἔγραψαν τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντην οὕτως· «Ὁ Σταμάτης Κουμπάρης μᾶς εἶναι ἐδῶ ἀναγκαῖος, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐμποδίζομεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ αὐτοῦ».

«Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὁποῦ ἔλαβα τὴν ἄνω ἐπιστολὴν τοῦ Ὑψηλάντη, Σάββατον ὄν, ἔφευγε καὶ πόστα διὰ τὸ Ταϊγάνιν. Γράφω εἰς Ταϊγάνιν μίαν ἐπιστολὴν κοινῶς πρὸς τοὺς ἐκεῖ Γραικούς, ὡς ἀκολούθως· «Φίλοι καὶ ἀδελφοὶ Ἕλληνες πατριόται! Ἄβριον εἰς Ἰάσιον ὑψώνεται ἡ Σημαία τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος μας παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη. Νέοι τρέξατε, πλούσιοι βοηθήσετε, Γέροντες παρακινήσετε. Ἡ Ἑλλάς, ἡ δυστυχισμένη Πατρίς μας, μᾶς κράζει νὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὸν σκληρὸν καὶ αἱμοβόρον τύραννον». Τὴν ὑπόγραψα αὐτὴν τὴν σύντομον ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἐπανόγραψα εἰς ὄνομα τοῦ Νικολάου Πλέσου. Λαμβάνοντας ὁ Πλέσος αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, καὶ ἀναγινώσκοντάς την, εὐθὺς ἔτρεξεν εἰς τὸν καφενέν, ὁποῦ ἐσυνάζοντον οἱ Ἕλληνες, τοὺς διαβάζει τὴν ἐπιστολήν, τὴν πέρνουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν πηγαίνουν εἰς τὸν Γέρον Βαρβάκην. Καθὼς ἐδιάβασεν αὐτὸς τὴν ἐπιστολήν μου, εὐθὺς μὲ τὸν γραμματικόν του στέλλει ἐδῶ εἰς τὴν ἐφορίαν *ἑκατὸν χιλιάδες δούμπλια* εἰς ἀσυχνάτζαις, τὰ ὁποῖα τὰ παρέλαβεν ὁ κασσέρης (ταμίας) τῆς ἐφορίας, ὁποῦ ἦτον ὁ Ἰωάννης Ἀμβρόσιος. Οἱ λοιποὶ βοϊθῆσαν μὲ χρήματα καὶ ὁπλίσαν τοὺς νέους καὶ τοὺς στείλαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην.

«Ἄντικρυς εἰς τὸ νότιον μέρος, εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, ὀνομαζόμενος Νίστρος κεῖται μία πόλις, ὀνόματι Ἀκκερμάνι, κατοικημένη μὲ ἀρκετοὺς Ἕλληνας, φυγάδας κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν βαρβάρων Ὀθωμανῶν. Ἐνῷ ὁ Ὑψηλάντης πλέον εἰς Ἰάσιον στρατολογεῖ, ἤξευρα ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶχαν καμμίαν ἰδέαν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ ὅτι πλέον ὁ Ὑψηλάντης ἐκίνισε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν τυράννων. Στέλλω εἰς αὐτοὺς τὸν Χατζῆ Φαρμακάκην, τοὺς γράφω καὶ αὐτοὺς μίαν ἐπιστολήν, λέγοντάς τους οὕτως· «Εἰς ὅσα σᾶς εἰπῇ ὁ ἐπιφέρων τὸ παρόν μου, δώσετε πίστιν εἰς τοὺς λόγους του»· ἐπιστρέφει αὐτὸς Φαρμακάκης καὶ μοὶ λέγει οὕτως· «Μοὶ εἶπαν· ἂς ἐλθῇ ὁ Σταμάτης Κουμπάρης. Τῇ ἰδίᾳ ὥρᾳ (ἦτον πρὸς τὸ ἑσπέρας), πέρνω ἄλογα τῆς πόστας, φθάνω τὴν νύκτα εἰς τὴν Ὀβιδιόπολιν· τὸ πρωὶ ἐπάνω τοῦ πάγου ἀπερνῶ τὸν ποταμὸν καὶ πηγένω ἄντικρυς εἰς τὸ Ἀκκερμάνιν. Εὑρίσκω τοὺς Ἕλληνας ἐκεῖ εἰς δύο κόμματα καὶ κατατρέχοντον διὰ τὰ πολιτικά, τοὺς ἐσύναξα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κωνσταντῆ Μπάλας, τοὺς ἀγάπισα, τοὺς ὄρκωσα τὸν μέγαν ὅρκον, ἔπειτα τοὺς ἔβαλα καὶ ἀσπασθῆκαν ἀλλήλους των (εἴδα τοὺς περισσοτέρους νὰ δακρύσουν οἱ ὀφθαλμοί τους, ἐδιόρισα ἐγγράφως δύο ἐφόρους, ἕναν ἐκ τοῦ ἑνὸς κόματος καὶ ἕναν ἐκ τοῦ ἄλλου (εἶχα ἐγγράφως τοιούτη πληρεξουσιότητα), αὐτοὶ ἐσύναξαν τὰς συνεισφορὰς τῶν ἄλλων. Εὐθὺς ἐκεῖ ἔκαμαν κατάλογον καὶ ἐκαταγράψαν ὁ καθεὶς τὴν συνεισφοράν του, οἱ δὲ ἔφοροι τὰ ἐσυνάξαν, καὶ ὁπλίσαν τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐστείλαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην. Ὁ πάγος τοῦ Νίστρου ποταμοῦ ἐπάγωσε περισσότερον καὶ ἕως νὰ βάλω εἰς ἁρμονίαν καλὴν τοὺς ἀκκερμανλίδαις, ἐχάλασεν καὶ δὲν ἠμπορούσα νὰ ἀπεράσω ἄντικρυς, οὔτε περιπατόντας, οὔτε μὲ πλοιάριον. Ἐκάθισα ἐκεῖ δύο ἡμέρας ἀργός. Ἔπειτα βλέποντας, ὅτι ὀγλήγορα δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ ἀπεράσω, ἐπήρα ἄλογα τῆς πόστας, καὶ ἔτρεξα γύρου εἰς τὸ Μαγιάκην, ἔφθασα ἐκεῖ μὲ τὸ σκότος. Εὐθὺς ἐνοικίασα μίαν μπρίτσκαν (μικρὸν ὄχημα) καὶ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασα εἰς τὴν Ὀβιδιόπολιν, ἐκεῖ εἶχα ἀφίσῃ τὸ ὄχημά μας, ἐστάθην δύο ἡμέρας ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλογα εἰς τὴν πόσταν διὰ νὰ μοὶ δώσουν, ἐλιόναν τὰ πολλὰ χιόνια, καὶ ἦσαν μεγάλαις λάσπαις καὶ νερά, διὰ τοῦτο δὲν εὕρισκα νὰ νοικιάσω ἄλλα ἄλογα διὰ νά μοι ὑπάγωσιν εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἔπειτα μοὶ δώσαν τέσσαρα ἄλογα ἀπὸ τὴν πόσταν καὶ τὸ πρωὶ ἐκίνησα διὰ τὴν Ὀδησσόν. Λάσπαις μεγαλόταταις, ηὕραμεν ἓν ποταμάκιν (ῥίακαν) καὶ ἐξ αἰτίας, ὁποῦ λιόναν τὰ χιόνια, ἐκατέβασεν τόσον ὁρμητικὸν νερόν, ὁποῦ ἦτον

ἀπέραστος. Φθάνοντας ἐκεῖ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τοῦ ῥίακα, καθῶνταν πλῆθος ἄνθρωποι χωρικοί, ὁποῦ ἤθελον νὰ ἀπεράσουν τὸν ῥίακα καὶ δὲν ἠμπορούσαν, φοβούμενοι μὴν πνιγοῦν. Ἐγὼ φθάνοντας εἰς τὸ χίλος τοῦ ῥίακα, λέγω τὸν γεμτζίκον (ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ διώκει τὰ ἄλογα) νὰ ἀπεράσωμεν. Αὐτὸς δὲν θέλει· λέγει, θὰ πνιγοῦμεν· εἶναι βαθὺ καὶ ὁρμητικόν· τέλος τὸν ἐβίασα καὶ ἐκίνησεν. Οἱ χωρικοὶ ἄνθρωποι, ὁποῦ ἐκαθώνταν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ῥύακα ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐφωνάξαν· θὰ χαθῆτε! ἐγὼ εὔγαλα τὴν γούναν μου καὶ τὸ σουρτούκο, ἂν χρείας τυχούσης, νὰ ἠμπορέσω νὰ πλεύσω ἐναντίον εἰς τὰ ὁρμητικὰ ὕδατα· τὸ ὄχημα (καλιάσκα) ἐγέμισε νερόν· ἐγὼ ἐσηκώθην ὄρθός, ἔπειτα μὴν φθάνοντας τὰ πόδια τῶν ἀλόγων εἰς τὴν γῆν, ἄρχισαν νὰ πλέουν. Ἔπειτα ἄρχισε νὰ πλέῃ καὶ τὸ ὄχημα· τὸ ῥεῦμα τῶν ὑδάτων μᾶς ἐπῆρεν καὶ μᾶς ἐπίγενεν εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ὁρμῆς του.

«Ὁ ἄνθρωπος ἐχτυποῦσε τὰ ἄλογα καὶ μοὶ ἐκαταρᾶτο, ὁποῦ ἔγεινα αἴτιος νὰ χαθῇ καὶ ἐκεῖνος μαζύ μου, ὅσον μὲ ἐπήγαινε τὸ ῥεῦμα κάτω, ἔρχονται καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὁποῦ εὑρέθησαν ἐκεῖ, ἂν εἰμπορέσουν νὰ μᾶς δώσωσι βοήθειαν· ἐγὼ ἔλεγα· *Σταμάτη! μὴ φοβεῖσαι! ἡ εὐχὴ τῶν ὁμογενῶν οου θὰ σὲ σώσῃ!* τέλος ἐπεράσαμεν ἄντικρυς· εἰς τὸ χεῖλος ὁποῦ μᾶς ἐπῆγε τὸ ρεῦμα ἔτυχεν, ὁποῦ νὰ εἶναι ἡ ξηρὰ ὑψηλὴ καὶ δὲν εἰμποροῦσαν τὰ ἄλογα νὰ ἐβγάλουν τὸ ὄχημα, ἐγὼ ἐρρίχθηκα εἰς τὴν ξηράν, οἱ ἄνθρωποι ἐβοήθησαν καὶ ἔβγαλαν τὰ ἄλογα καὶ τὴν καλιάσκαν (ἁμαξίδιον)· τόση λάσπη ἦτο, ὁποῦ τὰ τέσσαρα ἄλογα τῆς πόστας ἀπὸ τὸ πρωὶ καὶ μόλις τὸ μεσονύκτιον ἔφθασα εἰς τὴν Ζαστάβαν, βρεμμένος, καταπαγωμένος καὶ πεινασμένος ἐμβῆκα εἰς τὸν γέρων Παλατῖνον καὶ μοὶ ἔδωκε τσαΐ καὶ εὐθὺς ἐκίνησα διὰ τὴν Ὀδησσόν. Φθάνοντας εἰς τὴν οἰκίαν μου, ὅλοι ἐκοιμοῦνταν. Τὸ πρωὶ μοὶ δίδει ὁ Ἀλέξανδρος (ἀδελφὸς του Σταμάτη) ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Κυριακὸν (ἕτερον ἀδελφόν του ὁμοίως) πρὸς ἐμέ, ὁ ὁποῖος μοὶ ἔγραφε νὰ ὑπάγω εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ πάρω τὴν φαμελιὰν καὶ νὰ τὴν φέρω εἰς Ὀδησσόν, ὁποῦ νὰ εἶναι αὐτὸς ἐλεύθερος, ὅποτε τὸν βιάσῃ ὁ κίνδυνος νὰ εἰμπορέσῃ νὰ φύγῃ. Εὐθὺς στέλλω καὶ ἐβγάλω τὸ διαβατήριόν μου διὰ Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἀλέξανδρος μοὶ λέγει οὕτως· «Καὶ ἀποφασίζεις νὰ ὑπάγῃς νὰ κινδυνεύσῃς;» τοῦ εἶπα· «Ναί! εἶναι καιρὸς ὁποῦ πρέπει τινὰς νὰ κινδυνεύσῃ!» μοὶ λέγει· «δὲν βλέπεις ὁποῦ καθημερινῶς ἔρχονται ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν τὰ πλοῖα φορτωμένα ἀπὸ φυγάδας γραικούς, γυναικόπαιδα, ὁποῦ καταφεύγουν ἐδῶ διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωήν των, ἀφίνοντες τὸ ὕστερινόν των καὶ πολλοὶ τὰ παιδιά των καὶ φεύγουσιν;» ἐγὼ δὲν τὸν ἤκουσα».

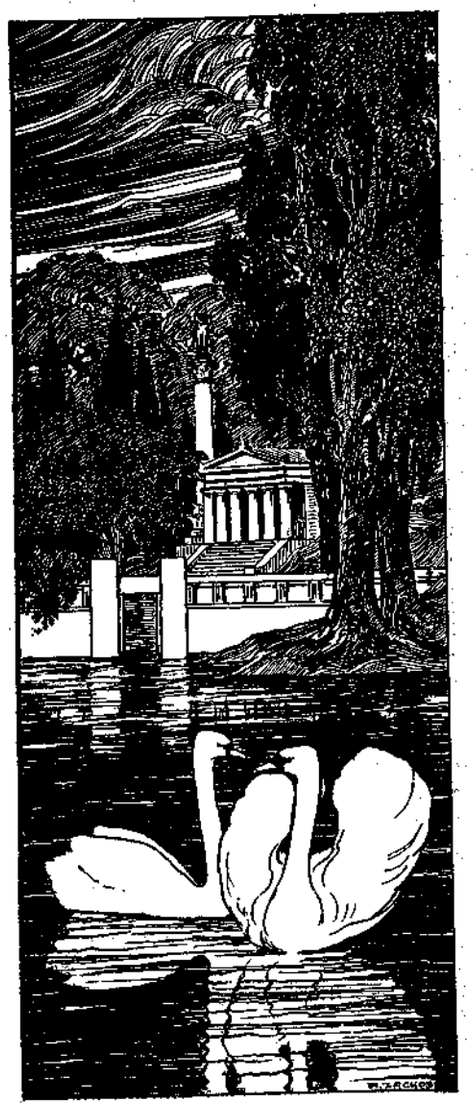

ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗ ΕΙΚΩΝ ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΟΥ

Σιὸ πέλαγος. Ἀνοιχτὴ ἀπὸ παντοῦ καὶ ἀτέλειωτη ἡ θάλασσα. Κλείνω τὰ μάτια σὰν νὰ μὲ τρομάζῃ τὸ ἄπειρον. Γλυκειὰ μορφή, ποὺ τώρα δὲν σὲ φοβίζει τῶν ξένων ἡ ματιὰ καὶ γλήγορα πετᾷς ἐδῶ σιμά, νὰ γείρῃς τὸ κεφάλι στὸ στῆθος ποὺ σὲ ἀποζητεῖ.

*

Ποιὰ δύναμις ἐμάγεψε τὰ κύματα καὶ σταμάτησαν μονομιᾶς τὸν δρόμο τους; Ἔχουν τὴν ἀγάπη τους καὶ αὐτά.

Ἀπ' τὸ γαλάζιο πέλαγος σὲ ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλινοῦ τὰ σύννεφα χρυσὸ σοῦ πλέκουν στέμμα
Κι' ὁ Ἥλιος, βασιλεύοντας κατὰ τὸν Ψηλορείτη,
Σμίγει τὸ αἷμα τ' οὐρανοῦ μὲ τό δικό σου τὸ αἷμα.

Νά, ποὺ τρέχουν πάλι μανιασμένα, καὶ μᾶς κυνηγοῦν, καὶ μᾶς φθάνουν, ἔπειτα ἄλλα καὶ ἄλλα. Πολεμοῦν νὰ καταβάλουν τὸ καράβι καὶ ἄθελα ζεύονται στὸ ἅρμα μας καὶ τοῦ ἀνοίγουν τὸν δρόμο. Μὰ εἶναι στιγμὲς ποὺ μοιάζομε τοὺς ναῦτες τοῦ χάρτινου καραβιοῦ ποὺ σώζεται ἀκόμα ἀπὸ τὰ πρωτοχρονιάτικα δῶρα τοῦ παιδιοῦ μου καὶ ποὺ καμιὰ φορὰ παίζομε οἱ δυό, πατέρας καὶ γυιός.

*

Στὴ χώρα τοῦ Νείλου. Ράθυμα τὰ δένδρα ἀπ' τὸ θερμὸ ἀγκάλιασμα τοῦ Ἥλιου τεντόνουν τὰ χέρια τους καὶ βλέπεις χυμένη ἀπάνω τους τὴν κούραση καὶ τὴ νάρκη τῆς ἡδονῆς. Νά, ἡ φοινικιὰ ψηλὴ καὶ ἀλύγιστη, γράφει τὴν ἴδια μονότονη γραμμὴ τῆς πρωτογενοῦς αἰγυπτιακῆς τέχνης. Τὴν βλέπεις καταδικασμένη νὰ ζήσῃ καὶ νὰ πεθάνῃ στὸν μικρούτσικο καὶ στενὸ τόπο ποὺ πιάνει ὁ κορμός της, νὰ βλέπῃ τὸν αἰώνιο δρόμο τοῦ Ποταμοῦ ποὺ κυνηγᾷ ἄλλες ἀγάπες σὲ ἄλλους τόπους, ἀδιάφορος στὸ σιωπηλὸ παράπονο τῆς ἔρμης φοινικιᾶς, ἄπληστος γιὰ νέα ζωὴ καὶ γιὰ νέους ὁρίζοντας.

Τέτοια ἦτον ἡ πρώτη ὁρμή του τρέχοντας ἀπὸ τὴ μακρυνὴ καὶ ἄγνωστη πατρίδα του, ὁποὺ ἐχώρισε σὲ δύο, στὴν Ἄνω Αἴγυπτο, τὰ ὅρια ποὺ θέλησαν ν' ἀνακόψουν τὸν δρόμο του, καὶ ἀπὸ τότε τὸ ρεῦμα του τρέχει ἀνάμεσα σὲ δυὸ σειρὲς ἀπόκρημνων βουνῶν, ποὺ στέκουν παραμερισμένα νὰ καμαρώσουν τὸν Τιτᾶνα ποὺ περνᾷ.

*

Σταματῶ στὸν πρῶτο καὶ μεγάλο σταθμὸ τῆς Αἰγύπτου, τὴν Ἀλεξάνδρεια, ὁποὺ γίγαντες μὲ χέρια στιβαρὰ καὶ τίμια σὰν τὸν Μπενάκη, τὸν Ζερβουδάκη, τὸν Χωρέμη, τὸν Συναδινό, τὸν Σαλβάγο καὶ τόσους ἄλλους κινοῦν τὸν μεγάλο μοχλὸ τοῦ ἐμπορίου, καὶ μαζὶ μὲ χίλιους μικρότερους ἐργάτες χαλκεύουν ἔξω τοῦ Βασιλείου τὴν δύναμιν τοῦ Ἔθνους. Σχολεῖα, ἱδρύματα, τράπεζαι, χίλια κέντρα ἑλληνικὰ ἐργασίας καὶ φιλανθρωπίας στολίζουν τὴν πόλιν καὶ χαρίζουν τὴν εὐημερία ποὺ παρέχει εὔκολα ὁ πλοῦτος. Τώρα τελευταῖα μιὰ ζωὴ πνευματικὴ δείχνει ἰδιαιτέραν κίνησιν. Νά, ἡ «Νέα Ζωὴ» μὲ τὸ ὁμώνυμον περιοδικόν της ποὺ συγκεντρώνει τοὺς ἀνθρώπους τῆς μελέτης καὶ τῆς πένας, ὁ «Σύλλογος Ἐπιστημόνων» ὁποὺ πολλὴν θέσιν ἔχει ὁ ἀγαπητὸς συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» κ. Παῦλος Γνευτός, καὶ ποὺ εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανείς, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ θίξῃ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων μελῶν τὰ ὁποῖα τιμοῦν τὴν ἑλληνικὴ παροικία, ὅτι εἶναι ἡ ψυχὴ νοῦ νέου σωματείου.

*

Ἄκρον ἄωτον κατεργαριᾶς ἀράπικης: νὰ τρυπᾷ τὸ πορτοκάλι, νὰ ρουφᾷ ἀρκετὸν χυμὸ καὶ νὰ τὸ πουλῇ ἔπειτα στοὺς ἔξυπνους εὐρωπαίους, στοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμούς.

*

Τί ἔμορφα σώματα, γερά, καλὰ πλασμένα. Τί δέσιμο τέλειο κεφαλῆς καὶ κορμοῦ. Συχνὰ μοῦ θυμίζουν ἀρχαῖα ἀγάλματα. Καὶ μὲ τί χάρη κάποτε φορεῖ ὁ Ἀράπης τὴ γκελεμπία, μὲ τί ἐλαφρὰς πτυχώσεις σκεπάζει τὸ ἀθλητικὸν σῶμα του.

*

Οἱ λέξεις βγαίνουν κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν λάρυγγα χωρὶς νὰ ἐγγίζουν τὸ κοῖλον τοῦ στόματος.

*

Καθετί, ἀνθρώπους καὶ πράγματα, τὰ βλέπω πρῶτα-πρῶτα ζωγραφικῶς. Τὸ σχῆμα, ἡ γραμμή, τὸ χρῶμα μιλοῦν βαθύτερα ἀπ' ὅ,τι τὰ προσέχομε. Κ' ἔτσι, ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴ ἐντύπωσι γεννιέται σιγὰ-σιγὰ καὶ φανερώνεται ἡ σκέψις ποὺ ἐργάσθηκε, ἢ καὶ αὐτὴ ἡ αὐτόματος δύναμις ποὺ πρωτοστάτησε σὲ μιὰν ὁποιαδήποτε δημιουργία, μικρὴν ἢ μεγάλη, δυνατὴν ἢ ἀσήμαντη. Καὶ τὴ σκέψι ποὺ γεννήθηκε μέσα μου μ' ἀρέσει νὰ τὴν ἐκδηλώνω πολλὲς φορὲς μὲ μιὰ εἰκόνα πάλι, μὲ σχῆμα, μὲ γραμμὴν καὶ μὲ χρῶμα δικό της.

*

Τόσες-τόσες, ψηλὲς ὅσο τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου, ἁπλόνονται, μιὰ μάζα ὅλες μαζί, οἱ κατοικίες τῶν Φελάχων. Δὲν τολμῶ νὰ τὶς ὀνομάσω οὔτε καλύβες. Χέρι ἀνθρώπου δὲν τὶς ἄγγισε. Σὰν νὰ πετάχθηκαν ἔτσι ἕτοιμες ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Γῆς μὲ μιὰ δυνατὴ ἀνάσα της, νὰ στεγασθοῦν ὅπως-ὅπως τὰ πρωτογενῆ παιδιά της μὲ τὰ πρωτογενῆ αὐτὰ ἄντρα. Ἀκόμα καὶ στὴ λέξι ἄντρον ἐχρειάσθηκε νὰ προσθέσω τὸ ἐπίθετον αὐτὸ γιὰ νὰ εἶναι πιστὴ ἡ ζωγραφιά.

*

Βαρὺς ποὺ θὰ ἦταν ἐπὶ τόσους αἰῶνας ὁ ὕπνος τῶν Φαραὼ κάτω ἀπὸ τοὺς τετράγωνους αὐτοὺς κώνους, ποὺ ἐνθυμίζουν μέσα στὴν ἔρημο τῆς Ἀφρικῆς τὰ ἐρείπια τῶν κυκλωπείων πυραμίδων τῆς Ἀργολίδος καὶ τὴν καταγωγήν των ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Τοποθετημένοι τώρα μέσα στὶς γυάλινες θῆκες τους τοῦ Μουσείου τοῦ Καΐρου ὁ Ραμσῆς Β΄ μὲ τὴ γαμψὴ μύτη καὶ τὴν ἔξυπνη φυσιογνωμία του, ὁ Σέθως Α΄ μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια ἐπάνω στὸ στῆθος, ἄκαμπτος, ἀλύγιστος καὶ ἄλλοι παραπέρα βασιλεῖς, δυναστεῖαι ὁλόκληροι, ποιὸς ξεύρει ἂν δὲν προτιμοῦσαν τὴ σκοτεινὴ καὶ ἀπόμερη μέσα στὴν ἔρημο κατοικία τους ἀπὸ τὴν ἀνευλάβῃ αὐτὴν ἐπίδειξι σὲ κάθε ξένον, ξαπλωμένοι μὲ τοὺς ἐπιδέσμους καὶ τὰ τόσον ὀλίγον ἡγεμονικὰ ράκη των, σὰν μέσα εἰς αἴθουσαν ἀπέραντου νοσοκομείου. Ἀλήθεια, τί στυγνὴ ἡ βασιλικὴ αὐτὴ παράταξις, στὴν νεκρόπολι αὐτὴ τοῦ Καΐρου.

Ὀλίγα βήματα παρακάτω, δημοκρατικώτατα, μὲ τὶς ἴδιες προφυλάξεις μέσα σὲ γυάλινες θῆκες, οἱ προσωπογραφίες τοῦ Φαγιούμ, ἁπλοῖ ἀστοὶ ποὺ οὔτε ὀνειρεύθηκαν ποτὲ πὼς θὰ ἔφθανε ἡμέρα ὁποὺ θὰ τοὺς ἐτιμοῦσε ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη ὅσο καὶ τοὺς ἰσχυροὺς ἡγεμόνας τῆς χώρας των. Καὶ σταματῶ περισσότερον ἐμπρὸς στὶς ἁπλὲς αὐτὲς εἰκόνες, ζωγραφισμένες ἀπὸ ἕνα πρόχειρον τεχνίτη ἐπάνω σὲ μιὰ σανίδα, ὁποὺ μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς δείχνουν ζωὴν ἀφελῆ, καὶ ἐλεύθερη πινελιά, καὶ ὁποὺ πολὺ πιστεύω νὰ ὑπῆρξαν, ὅπως κάποιος νομίζω τὸ ἔγραψε, τὰ πρῶτα ὑποδείγματα τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Σὲ μιὰν αἴθουσα κοσμημάτων εἶνε φυλαγμένο διάδημα τῆς πριγκηπίσσης Κνουμνίτ, μὲ ἀγρολούλουδα ἀπὸ λεπτότατα πετράδια τεχνικώτατα δεμένα, καὶ ἕνα ἄλλο ἀπὸ ἀνεμῶνες. Νομίζεις νὰ βγῆκαν χθὲς ἀκόμη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ τεχνίτου, ἀληθινὸ κομψοτέχνημα, καὶ τὸ ἀκούμπησε ἐκεῖ, ἐπάνω στὸ βελοῦδο ἡ πριγκίπισσα, γιὰ νὰ τὸ φορέσῃ σὲ καμιὰν ἐπίσημην ὑποδοχή.

*

Τί κυνῆγι μᾶς κάνουν οἱ ἀράπηδες μὲ τὶς καμῆλες τους γιὰ νὰ πᾶμε στὶς Πυραμίδες καὶ τὴν Σφίγγα. Τρὶς χειρότεροι ἀπὸ τοὺς δικούς μας βαρκάρηδες μερικῶν πόλεων. Τὸ μικρό μας καραβάνι—ἡ κυρία Φλωρᾶ Καραβία ἡ ἐκλεκτὴ καλλιτέχνις καὶ συνεργάτις τῶν «Παναθηναίων», ὁ φίλος ἀρχισυντάκτης τοῦ «Καΐρου» κ. Ν. Καραβίας καὶ ἐγὼ — εἴχαμε ἀποφασίσει νὰ πᾶμε πεζοί. Σμῆνος καμηλιέρηδων μᾶς ἀκολουθοῦσαν κατὰ πόδας. Ἐπιτέλους ὑποκύψαμε. Πρέπει κανεὶς νὰ δοκιμάζῃ ὅλα τὰ παράδοξα ἑνὸς τόπου. Ἔπειτα, ἦταν τόσο προκλητικὴ μιὰ νεωτάτη καμήλα μὲ τὸ ὄνομα τῆς Σάρας Μπερνάρ. Εἶχε ταξιδέψει ἐπάνω της ἡ παρισινὴ τραγωδός, καὶ ὁ ἔξυπνος ἀράπης ἐσκέφθη νὰ βαφτίσῃ τὸ ὑποζύγιόν του μὲ τὸ ὄνομα τῆς καλλιτέχνιδος.

Ἔπειτα ἀπὸ ἀρκετὰ κουραστικὸν λίκνισμα ἐφθάσαμ' ἐμπρὸς στὴ Σφίγγα. Ἐκάθησα ἐπάνω στὴν ἄμμον ἀπέναντί της, εἰς ἀπόστασιν, καὶ τὴν ἐκύτταζα, τὴν ἐκύτταζα. Τίποτε δὲν ἐκινήθη μέσα μου. Εἶδα μόνον μιὰ πελώρια μορφὴ ἤρεμη καὶ ἀπαθῆ νὰ προσπαθῇ ν' ἀκούσῃ τὴ σιωπὴ τῆς ἐρήμου.

*

Τὸ Κάϊρον, ἡ καρδιὰ τῆς ἀραπιᾶς. Καὶ ὅμως παντοῦ, ὅπου σταθῶ, ὅπου ρωτήσω: ἁμαξᾶς, καταστηματάρχης, διαβάτης, ὅλοι ἑλληνικὰ μοῦ ἀπαντοῦν.

*

Νὰ καὶ ὀλίγη Ἑλλὰς εἰς τὸ ἐργαστῆρι τῆς κυρίας Φλωρᾶ-Καραβία. Τύποι ἑλληνικοί, τοπία ἑλληνικά, ποὺ μὲ αὐτὰ ζῇ, ὅπως μοῦ ἔλεγε, παντοτεινὴ νοσταλγὸς τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ κ. Τσιριγώτης, μὲ τὰς ἀραβικὰς συνθέσεις του, τόσον καλὰ μᾶς δείχνει τὰ θαυμαστὰ χρώματα τῆς ἐρήμου καὶ μᾶς γνωρίζει μὲ τὸν τόσον χαρακτηριστικὸν κόσμον τοῦ Παλαιοῦ Καΐρου. Καὶ ὁ κ. Θεοφάνης Δημητρίου ποὺ μὲ ἀγάπη ζηλευτὴ ἐργάζεται ἐπάνω στὸν πηλὸ νὰ δώσῃ μορφὴν πραγματικὴν εἰς τὰς ὡραίας σκέψεις του.

*

Πλοῦτος βλαστήσεως καὶ πλοῦτος ζώων εἰς τὸν Ζωολογικὸν κῆπον τοῦ Καΐρου. Ὀλόλευκες νυμφαῖες, χαριτωμένα παρατάσσονται σὲ μιὰ μικρὴ τεχνητὴ λίμνη, καὶ ἑτοιμάζονται νὰ ὑποχθοῦν τὴ λατρευτή τους. Μιὰ ροδοδάφνη κάπου ἐκεῖ, σὲ μιὰ παράμερη γωνιά, ξενητεμένη, μὲ παράπονο γέρνει τὰ ἀνθισμένα της κλωνιά. Κάτι μοῦ κρυφολέει· ἕνα χαιρετισμὸ στὶς εὐτυχισμένες της ἀδελφὲς τῆς Ἀττικῆς.

*

Ἡ μοναχεμένη ροδοδάφνη εἶναι γιὰ μένα μιὰ μικροῦλα εἰκὼν τῶν Ἀθηνῶν. Ποιὰ πόλις θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ σοῦ ἀμφισβητήσῃ τὰ πρωτεῖα τῆς ἐμορφιᾶς, ὦ ἀγαπημένη; Καὶ σκέπτομαι σὰν ἐγωϊστής: νὰ ἐψηφίζετο νόμος, νὰ παύσωμε νὰ δεχώμεθα νέους μετανάστας. Νὰ μείνῃ ἔτσι ὅπως τὴν ἐγνωρίσαμε, ἡ προνομιοῦχος πόλις ποὺ ἐλάτρευσε τὴν Δημνίαν Ἀθηνᾶν καὶ ἐπευφήμησε τὴν Ἀντιγόνην.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ: ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀπὸ τὴν «Ἐπίτομον Ἱστορίαν τῆς Κρήτης» τοῦ συνεργάτου μας κ. Στεφάνου Ξανθουδίδη ἐφόρου ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ, ἀναδημοσιεύομεν μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα ἀποσπάσματα:

ΜΙΝΩΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν διαδέχεται κατὰ τὴν τετάρτην π. Χ. χιλιετηρίδα ἡ λεγομένη Μινωϊκὴ ἐποχή, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τοῦ τελευταίου μέρους τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος κατὰ τὸ 1200 π. Χ., ὅτε τίθενται οἱ ἡρωϊκοὶ χρόνοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων.

Ὁλόκληρον τὴν περίοδον τῶν τριῶν περίπου χιλιετηρίδων κατέχει ἡ Μινωϊκὴ ἐποχὴ ὑποδιαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων εἰς Πρῴϊμον, Μεσαίαν καὶ Ὄψιμον Μινωϊκὴν ἐποχήν.

Ὁ πολιτισμὸς τῆς μακρᾶς αὐτῆς περιόδου εἶχε κέντρον καὶ ἀφετηρίαν τὴν Κρήτην, ἐπειδὴ τὰ ἐνταῦθα εὑρεθέντα λείψανα αὐτῆς εἶναι καὶ ἀρχαιότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα καὶ πλέον πρωτότυπα τῶν ἀλλαχοῦ εὑρεθέντων. Ἐντεῦθεν ὠνομάσθη καὶ Κρητικὴ ἐποχή. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μίνως ἐθεωρήθη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς.

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ: Α'. ΓΡΑΦΙΚΗ

Ὁμιλοῦντες προηγουμένως περὶ τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ ἀνεφέραμεν τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἐκόσμουν τοὺς τοίχους τῶν μεγάρων, τῶν διαδρόμων καὶ τῶν στοῶν. Μολονότι τὰ σωθέντα τεμάχια εἶναι ἐλάχιστον μέρος τῶν ὑπαρχόντων ποτὲ ἐκεῖ, πάλιν εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ καταρτίσωσι πινακοθήκην.

Ὁ τρόπος τοῦ ζωγραφεῖν κατὰ τὴν Μινωϊκὴν ἐποχὴν ἦτο ἡ λεγομένη νωπογραφία (fresco), ἐζωγράφουν δηλ. ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀσβέστου χρίσματος τῶν τοίχων, ὅτε τοῦτο ἦτο ἀκόμη νωπόν, καὶ οὕτως τὰ χρώματα ἐμποτίζοντα τὸ κονίαμα ἀπετέλουν τὴν γραφὴν ἀνεξίτηλον· τὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο ἦσαν τὸ λευκόν, τὸ ἐρυθρόν, τὸ κίτρινον, τὸ καστανόχρουν, τὸ κυανοῦν, τὸ χρυσοειδές, τὸ μέλαν. Τὸ σχέδιον καὶ τὸ περίγραμμα εἶναι ὡς τὰ πολλὰ ἀκριβῆ, λείπει μόνον ἡ προοπτική, οἱ κανόνες τῆς ὁποίας ἦσαν ἀκόμη ἄγνωστοι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν.

Τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα εἰκονίζον ἦσαν ποικιλώτατα, σκηναὶ τοῦ καθημερινοῦ βίου, θρησκευτικαὶ τελεταί, θυσίαι καὶ σπονδαί, πομπαὶ καὶ πανηγύρεις· ἔπειτα τοπία μετὰ δένδρων καὶ θάμνων· αἱ σκηναὶ αὗται ἐποικίλλοντο διαφοροτρόπως διὰ τῆς παρεμβολῆς ἢ πλαισιώσεως πλουσίων καὶ κομψῶν κοσμημάτων. Ἐνίοτε ἡ φυσικότης καὶ ἀκρίβεια τῶν εἰκονιζομένων ἀντικειμένων ἐγείρει τὸν θαυμασμόν.

Ὡς κάλλιστα δείγματα τῆς γραφῆς τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς ἀναφέρομεν τὸν λεγόμενον Ρυτοφόρον νεανίσκον τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ, τὴν πομπὴν τῶν νέων τῶν φερόντων τὰ δῶρα πρὸς τὴν Βασίλισσαν, τὸν πίνακα τῆς ταυρομαχίας ἐκ τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ, καὶ τὴν τοπογραφίαν τοῦ ἀνακτόρου Ἁγίας Τριάδος μὲ τὸν αἴλουρον ἐπιπίπτοντα κατὰ τοῦ πτηνοῦ. Διὰ τὴν σημασίαν δὲ τῶν εἰκονιζομένων θρησκευτικῶν σκηνῶν καὶ τὴν καλὴν διατήρησιν εἶναι ἀξία ἰδίας μνείας ἡ περίφημος σαρκοφάγος τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς ὁποίας δημοσιεύομεν μίαν τῶν μακροτέρων πλευρῶν, ἐν ᾗ παρίσταται σπονδὴ καὶ προσφοραὶ ζώων καὶ πραγμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν τῇ λάρνακι τεθαμμένου ἐπισήμου νεκροῦ.

Πλὴν τῶν καθ' αὐτὸ γραφῶν εὑρέθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Κνωσοῦ (καὶ ἐν δεῖγμα ἐκ Ψείρας) ἀρκετὰ δείγματα *ἀναγλύφου γραφικῆς*. Ἡ εἰκὼν κατεσκευάζετο εἰς χαμηλὸν ἀνάγλυφον ἐξ ἀσβέστου καὶ ἐκολλᾶτο εἰς τὸν τοῖχον, κατόπιν δὲ ὁ ζωγράφος ἐπεξειργάζετο τὰς λεπτομερείας διὰ χρωμάτων. Λαμπρὸν δεῖγμα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἡ εἰς φυσικὸν μέγεθος ἀλλ' ἀτυχῶς κολοβὴ εἰκὼν Ἡγεμόνος Κνωσοῦ, φέροντος στέμμα ἐξ ἀνθέων κρίνου καὶ ἄνω πτερὰ ταῶ. Τοιοῦτον εἶναι καὶ ἡ θαυμασία διὰ τὴν τελειότητα καὶ φυσικότητα κεφαλὴ ταύρου προερχομένη ἐκ μεγάλης ἀναγλύφου ταυρομαχίας τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ.

Β'. ΠΛΑΣΤΙΚΗ

Πολυαριθμότερα καὶ σημαντικώτερα εἶναι τὰ λείψανα τῆς πλαστικῆς, τὰ εὑρεθέντα ἰδίως εἰς τὰ Ἀνάκτορα Κνωσοῦ καὶ Ἁγ. Τριάδος. Ἡ πλαστικὴ τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς στερεῖται τῶν ἀτελειῶν τῆς γραφικῆς καὶ παρουσιάζει τελειότητα τέχνης καὶ ἱκανότητα συλλήψεως καὶ ἐπεξεργασίας ἀπιστεύτου. Ἀναφέρομεν τὰ ἐκ πορσελάνης κατασκευασμένα ἱερὰ εἴδωλα Κνωσοῦ, τὸ ἐλεφάντινον ἄγαλμάτιον Κνωσοῦ τὸ εἰκονίζον κυβιστῆρα, καθ' ἣν στιγμὴν ἔχει ἐκτελέσει τὸ ἐπικίνδυνον ἅλμα ἐπὶ τοῦ ταύρου· ἡ φυσικότης τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πλαστικοῦ ἀριστουργήματος, ἡ ἀνατομικὴ ἀκρίβεια τοῦ σώματος εἶναι ὅ,τι τέλειον δύναται νὰ κατασκευάσῃ χεὶρ ἀριστοτεχνική.

Ὁ γλύπτης τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς μεταχειρίζεται ποικιλωτάτας ὕλας, ἐλέφαντα, χαλκόν, χρυσόν, πηλόν, διάφορα εἴδη λίθων ἀπὸ τοῦ μαλακοῦ ἐγχωρίου στεατίτου μέχρι τοῦ σκληροτάτου λιπαρίτου λίθου, τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν μεγάλα τεμάχια ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φαιστοῦ ἀκατέργαστα εἰσέτι κομισθέντα ἐκ τῶν Λιπαρίων νήσων.

Ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι καὶ τὰ τρία ἐκ στεατίτου περίφημα ἀγγεῖα τῆς Ἁγ. Τριάδος. Τὸ ἓν ἔχει ἀνάγλυφον παράστασιν πολεμιστῶν ἢ ἐργατῶν λιχνιστῶν, τὸ ἄλλο εἶναι κωνικὸν ποτήριον μὲ στρατιωτικὴν παράστασιν, καὶ τὸ τρίτον εἶναι μέγα ρυτόν, ἐφ' οὗ κατὰ ζώνας εἰκονίζονται ἀγωνιζόμενοι πυγμάχοι, παλαισταὶ καὶ ταυρομάχοι.

Ἔξοχον δεῖγμα πλαστικῆς τελειότητος καὶ ἀκριβείας εἶναι καὶ τὸ ἐν σχήματι κεφαλῆς ταύρου ρυτὸν τὸ εὑρεθὲν πέρυσιν εἰς τὸ μικρὸν ἀνάκτορον Κνωσοῦ, καὶ τὸ ἄλλο ἐν σχήματι κεφαλῆς λεαίνης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου.

Ἡ κατεργασία τῶν λίθων πρὸς κατασκευὴν ἀγγείων καὶ σκευῶν εἶναι ἤδη ἀκμαία κατὰ τὴν πρῴϊμον Μινωϊκὴν ἐποχήν, ὅπως μᾶς δεικνύει ἡ πλουσία σειρὰ τῶν κομψοτάτων ἐκ χρωματιστῶν μαρμάρων σκευῶν τῶν εὑρεθέντων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν νησίδα Μόχλον ἐν Σητείᾳ, ἐγνώριζον δὲ καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ τόρνου κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ἐν ᾧ δὲν εἶχον εὕρει ἀκόμη τὸν κεραμεικὸν τροχόν.

Οἱ γλύπται εἶχον τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις. Εἷς ἓν ἐκ τῶν δωματίων τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ εὑρέθη μέγα καὶ κομψὸν ἀγγεῖον ἐξ ἀλαβάστρου, παρ' αὐτὸ δὲ ἕτερον ἡμιτελές, ὅπως τὸ ἀφῆκε κατὰ χώραν ὁ τεχνίτης.

ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Ὡς ὅπλα ἐπιθετικὰ μετεχειρίζοντο τὸ ἐγχειρίδιον, τὸ ξίφος, τὸ δόρυ, τὸν διπλοῦν πέλεκυν πάντα χαλκᾶ ὅπως καὶ τὰ βέλη. Τὸ σχῆμα τῶν ἐπιθετικῶν ὅπλων δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὰ γνωστὰ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς.

Ἀμυντικὰ ὅπλα εἶχον τὸ μεταλλικὸν κράνος, ὡς βλέπομεν αὐτὸ εἰς τὸ ρυτὸν τῆς Ἁγ. Τριάδος μὲ γενειαστῆρας καὶ περιαυχένιον, ἀσπίδα μεγάλην, θυρεὸν

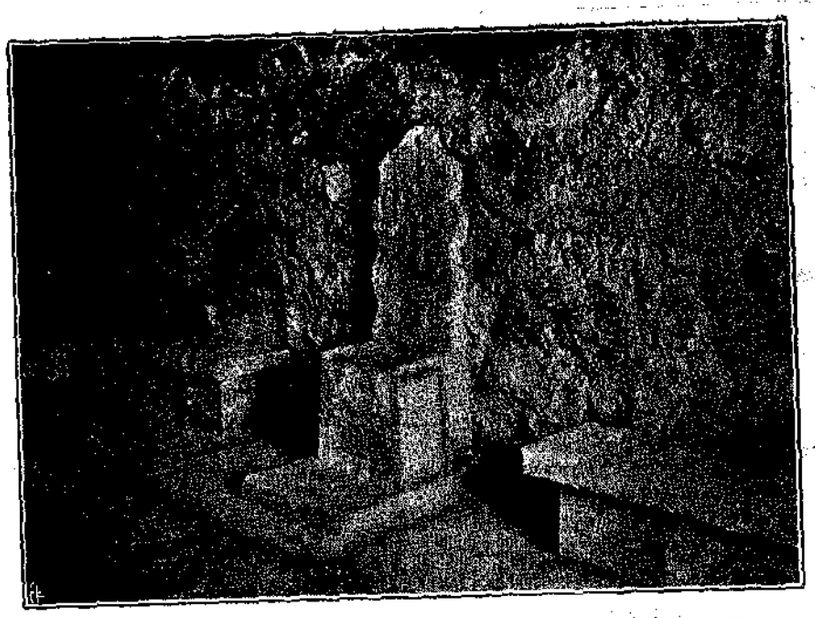

ΘΡΟΝΟΣ ΜΙΝΩΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΚΝΩΣΟΥ — Κλισὲ Ἑλλ. Ἐκδ. Ἑταιρείας

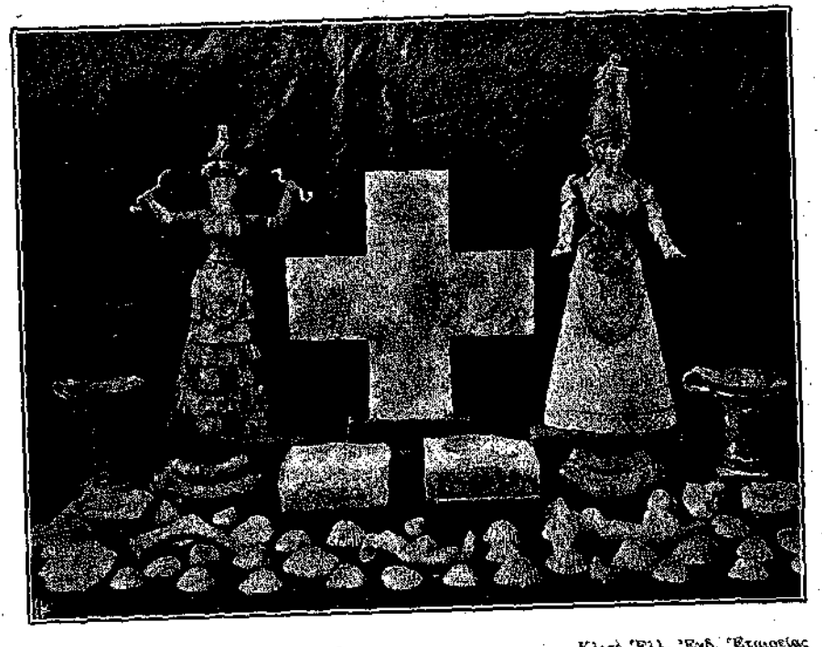

ΙΕΡΟΝ ΚΝΩΣΟΥ. Η ΘΕΑ ΤΩΝ ΟΦΕΩΝ — Κλισὲ Ἑλλ. Ἐκδ. Ἑταιρείας

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΚΡΗΤΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
Κλισὲ Ἑλλ. Ἐκδ. Ἑταιρείας

τετράγωνον κοῖλον ἐπικεκαλυμμένον διὰ βορείου δέρματος. τὴν μίτραν ἵνα σπεπάζῃ τὰ μαλακὰ μέρη τῆς κοιλίας,καὶ τὸν θώρακα καὶ τοῦτον πιθανῶς μεταλλικόν.

Μεγάλη διαφορὰ παρατηρεῖται μεταξὺ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς τῶν γυναικῶν κατὰ τὴν Μινωϊκὴν ἐποχήν. Οἱ ἄνδρες κατὰ μὲν τὰ ἄλλα παρουσιάζονται γυμνοί, φέρουσι δὲ μόνον περὶ τὴν ὀσφὺν περίζωμα, τὸ ὁποῖον ἢ εἶναι τεμάχιον ὑφάσματος διαπερώμενον διὰ τῶν σκελῶν καὶ κρατεῖται ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω διὰ τῆς ζώνης, ἢ εἶναι ραπτὸν καὶ πολυτελέστερον πεποικιλμένον διὰ κεντημάτων καὶ χρυσοποίκιλτον. Εἰς τὰς τοιχογραφίας Κνωσοῦ τὸ κάτω μέρος τοῦ περιζώματος καμπυλούμενον τοξοειδῶς φαίνεται ἕνεκα τῆς ἀκαμψίας του μεταλλικόν, καὶ ἔμπροσθεν κρέμαται δικτυωτόν τι μὲ βάρη κάτω, πιθανῶς ἵνα κρατῇ τὸ περίζωμα καὶ τὸ ἀφίνῃ νὰ ἀνεμίζεται καὶ ὑψοῦται. Ἐκτὸς τοῦ περιζώματος οἱ ἄνδρες φέρουσι ζώνην πολύτιμον, δι' ἧς ἐπεκτηδεύοντο νὰ σφίγγωσιν ὑπερμέτρως τὴν ὀσφὺν καὶ τὴν κάμνωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν λεπτοτέραν. Κοσμήματα φέρουσιν οἱ ἄνδρες συχνά, ἤτοι περιδέραια καὶ περισφύρια καὶ περιβραχιόνια καὶ λίθους πολυτίμους εἰς τὸν καρπὸν τῆς χειρός.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, τοὐλάχιστον τῶν εὐπορωτέρων, ἦτο συνθετωτέρα. Περὶ τὸν θώρακα φέρουσι περικόρμιον στενόν, τὸ ὁποῖον ἰσχυρῶς πιεζόμενον δι' ἱμάντων ἢ ἄλλως πως, ἀφίνει νὰ διαγράφωνται οἱ μαστοί, ἢ καὶ μένουν ἐντελῶς ἔξω τοῦ ἀνοικτοῦ περικορμίου, ὅπως εἰς τὰ ἐκ πορσελάνης περίφημα εἴδωλα τῆς Κνωσοῦ (σελ. 243). Κάτω φέρουσι βαρεῖαν καὶ πλουσίαν ἐσθῆτα, ἥτις πλυτύνεται πρὸς τὰ κάτω γινομένη κωδωνοειδὴς ὁμοιάζουσα πρὸς κρινολίνον. Ἡ ἐσθὴς περικοσμεῖται δι' ὥας (φαρμπαλᾶ) καὶ στολίδων ἀλλεπαλλήλων. Ἐκοσμοῦντο αἱ γυναῖκες καὶ διὰ πολυτίμων κοσμημάτων ἐξ εὐγενῶν μετάλλων καὶ πολυτίμων λίθων.

Ἡ πολυτέλεια τῆς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατόπιν ἁπλότητα τῆς ἐνδυμασίας κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐποχὴν κάμνει ἔκπληξιν. Αἱ Κυρίαι τῆς Αὐλῆς τοῦ Κνωσίου ἀνακτόρου νομίζει τις, ὅτι εἶναι ἐνδεδυμέναι κατὰ τοὺς Παρισινοὺς συρμούς.

Οἱ ἄνδρες ἢ ἔτρεφον κόμην μακράν, ἡ ὁποία κατὰ πλοκάμους κατήρχετο ἐπὶ τῶν ὤμων ἢ ἔκειρον αὐτήν. Συνήθως ἐξυρίζοντο τὸ γένειον καὶ μάλιστα τὸν μύστακα.

Αἱ γυναῖκες πάντοτε ἔτρεφον κόμην, ἣν περισσῶς περιεποιοῦντο καὶ ἐσχημάτιζον ποικίλας κομμώσεις καὶ ἐκόσμουν αὐτὴν διὰ πολυτίμων κοσμημάτων.

Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐβάδιδον συνήθως γυμνόποδες. Μόνον ὅτε μετέβαινον εἰς ἐξοχὴν ἢ ἤρχοντο εἰς πόλεμον ἢ θήραν ἔφερον ὑψηλὰ ὑποδήματα, τὰ ὁποῖα ἔδενον κατὰ τὴν κνήμην δι' ἱμάντων. Ἡ γυμνοποδία μάλιστα ἐντὸς τοῦ οἴκου ἦτο γενική, ὅσον καὶ ἂν μᾶς φαίνεται σήμερον παράδοξος, διὰ τοῦτο τὰ δάπεδα τῶν δωματίων καὶ τῶν αἰθουσῶν ἦσαν ἀσβεστωμένα καὶ χρωματισμένα.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΙΝΩΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τίνος φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ καταγωγῆς καὶ προελεύσεως ἦτο ὁ λαός, ὅστις ἀνέπτυξε τὸν προηγουμένως περιγραφέντα πολιτισμόν;

Αὐτὸ εἶναι τὸ δυσχερέστατον πρόβλημα τὸ ἐθνολογικόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἔλυσαν αἱ ἀνασκαφαὶ ἀκόμη. Ἐχορήγησαν στοιχεῖα ἀρκετὰ πρὸς ἔρευναν, καὶ ἰδίως μᾶς ἔδωκαν τὰ πολυάριθμα γραπτὰ μνημεῖα, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀκόμη μάρτυρες ἄλαλοι. Ἂν ποτὲ κατορθωθῇ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τῆς γλώσσης καὶ ἴσως καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν πινακίδων, θὰ λυθῇ μόνον του τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα.

Ἓν εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς ἀπετέλει ἴδιον ἔθνος, ὅτι δὲν ἦσαν οὔτε Κᾶρες οὔτε Φοίνικες, ὅτι

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ ΚΡΗΣΣΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
Κλισὲ Ἑλλ. Ἐκδ. Ἑταιρείας

ἦλθον μὲν εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μὲ ἄλλα ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅτι διετήρησαν πλήρη τὴν ἐθνικήν των ὑπόστασιν καὶ τὸν ἰδιάζοντα πολιτισμόν των. Ὁ λαὸς αὐτὸς κατῴκησεν ἐν Κρήτῃ καὶ ταῖς νήσοις καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἑλλ. χερσονήσου καὶ ἴσως καὶ εἰς ἄλλα παράλια ἰδίως μέρη τῆς Μεσογείου· ἦτο ὁμογενής, διότι καὶ ὁ πολιτισμός του παρουσιάζεται τοιοῦτος, καὶ ἠκολούθησε τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῆς βαθμιαίας προόδου καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον μεγίστης ἀναπτύξεως καὶ ἀκμῆς, καὶ κατόπιν ὑπέπεσεν εἰς παρακμήν, καὶ τελευταῖον ἐπῆλθε πτῶσις καὶ καταστροφή, ἂν οὐχὶ τοῦ λαοῦ ἀλλὰ τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπροσωπουμένου πολιτισμοῦ.

Ποῖα γεγονότα πολιτικὰ ἐπέφερον τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ δὲν γνωρίζομεν. Ἡ παρακμὴ τοῦ λαοῦ παρετηρήθη ἰδίως εἰς τὸ ἀνάκτορον Κνωσοῦ, ὅπου οἱ τελευταῖοι του κάτοικοι εἶχον φθάσει εἰς κατάστασιν μεγίστης καταπτώσεως, περιορισθέντες νὰ κατοικῶσιν εἰς μέρη μόνον τινὰ τοῦ ἀνακτόρου, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα ἦσαν ἐρείπια, καὶ ἀφῆκαν ἐκεῖ τὰ λείψανα τῆς πενιχρᾶς αὐτῶν καταστάσεως. Ἴσως καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἀγῶνες περὶ ἐπικρατήσεως ἔφεραν τὴν ἐξάντλησιν αὐτήν. Βέβαιον εἶναι, ὅτι παρακμὴ μεγάλη προηγήθη τῆς πλήρους καταστροφῆς τοῦ ἀνακτόρου διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου ἐπιδρομέων ἄλλοθεν ἐλθόντων.

Κατὰ κρανιολογικάς τινας μελέτας τὰς ὁποίας ἔκαμαν εἰδικοὶ κρανιολόγοι ἐπὶ κρανίων Μινωϊκῆς ἐποχῆς, ὁ λαὸς αὐτὸς ἦτο ὁμογενὴς κατοικῶν καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον, οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀναστήματος ὀλίγον τι μικροτέρου τῶν σημερινῶν Κρητῶν, ἦσαν δὲ μᾶλλον δολιχοκέφαλοι παρὰ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες καὶ Κρῆτες.

Ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὡς εἰκονίζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας μᾶς παρουσιάζει τοὺς χαρακτῆρας τῆς Ἀρείας φυλῆς, κανονικὰ χαρακτηριστικά, καὶ τὰ πρόσωπά των δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν Ἑλληνικά, μολονότι δὲν παρουσιάζουσι τὴν λεγομένην ἑλληνικὴν κατατομήν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠρέσκοντο τόσον πολὺ καὶ τὴν ἐπετήδευον κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχήν.

Μία πρὸ πάντων θεωρία φαίνεται μέχρι τοῦδε ἡ μᾶλλον ἐπικρατοῦσα, ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς εἶναι οἱ Πελασγοὶ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ ἱστορικῶν, λαὸς ἑλληνικῆς φυλῆς ὁ νοτιώτερος, ἂς εἴπωμεν οὕτως, ἑλληνικὸς λαός.

Ἡ νοτία αὐτὴ ἑλληνικὴ φυλὴ τυχοῦσα καιρῶν εὐνοϊκῶν καὶ χώρου προσφόρου πρὸς ἀνάπτυξιν ἐπολιτίσθη πρωϊμώτερον τοῦ ἄλλου Ἑλληνικοῦ, καὶ ἀνέπτυξε δύναμιν θαλασσίαν καὶ κατὰ ξηράν, δι' ἧς ἑνωρὶς ἦλθεν εἰς συνάφειαν καὶ σχέσεις ἐμπορικὰς καὶ πολιτικὰς πρὸς ἄλλους πολιτισμένους τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, Αἰγυπτίους καὶ Λίβυας, παρ' ὧν ἐδανείσθη καὶ ἐδιδάχθη τινά, μάλιστα κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τὴν λεγομένην Πρώϊμον Μινωϊκὴν ἐποχήν, ἀλλ' ὅτι κατόπιν ἐπεξέτεινε τὸ Κράτος αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν Κρήτην καὶ τὰς νήσους καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλην. Χερσονήσου καὶ τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου, ἐκδιώξας ἄλλους λαοὺς κατέχοντας τὰς χώρας αὐτὰς καὶ μάλιστα τοὺς Κᾶρας τῶν νήσων. Οὕτως ἐπικυροῦται καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Θουκυδίδου, τὴν ὁποίαν ὁ βαθύνους ἐκεῖνος ἱστορικὸς θὰ ἐμόρφωσε βασισθεὶς ἐπὶ ἀρχαιοτέρων πηγῶν, ὅτι δηλ. «ὁ Μίνως παλαιότατος ἀπ' ὅσους ἀκούομεν ἀπέκτησε ναυτικὸν καὶ ἐκυριάρχησε τοῦ μεγίστου μέρους τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ἐκυρίευσε τὰς Κυκλάδας καὶ κατῴκισε τὰς πλείστας ἐξ αὐτῶν ἐγκαταστήσας ἐκεῖ ἡγεμόνας τοὺς υἱούς του».

Περιγράφοντες προηγουμένως τὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς λατρείας τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς εἴδομεν πόσον ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Ὁ τρόπος τῆς λατρείας, αἱ θυσίαι, αἱ σπονδαί, αἱ προσφοραὶ εἶναι τὰ ἴδια· ἔπειτα αἱ δεήσεις καὶ προσευχαὶ πρὸς τοὺς θεούς, ἡ λατρεία τῶν ἀργῶν λίθων καὶ τῶν δένδρων εὑρίσκονται καὶ εἰς τοὺς δύο. Ὁ τρόπος τῆς ταφῆς, ἡ κατόρυξις καὶ ἡ καῦσις, τὰ κτερίσματα τῶν νεκρῶν, τὰ ἄλλα νομιζόμενα πρὸς τοὺς νεκρούς, αἱ πρὸς αὐτοὺς ἀπονεμόμεναι θεῖαι τιμαί, αἱ χοαί, αἱ θυσίαι, αἱ προσφοραὶ δὲν διαφέρουσιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον λαόν. Αἱ ὁμοιότητες αὗαι εἶναι σπουδαιότατα τεκμήρια φυλετικῆς συγγενείας, διότι αὐτὰ πρὸ πάντων ἐκφράζουσι τὰ ἀληθῆ μύχια αἰσθήματα τῆς ψυχῆς, αὗαι εἶναι αἱ γνήσιαι ἐκδηλώσεις τοῦ χαρακτῆρος ἑκάστης φυλῆς. Ὅπου ἄρα βλέπομεν τοιαύτας ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας περὶ τὰ οὐσιωδέστατα τῆς ψυχῆς αἰσθήματα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Μινῴων πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ λαοὶ αὗοι ἦσαν ἔθνη ὁμόφυλα ἢ πολὺ συγγενῆ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ Μινωϊκὸν Κράτος εἶχε περιπέσει εἰς τὴν παρακμήν, φῦλα ἄλλα Ἑλληνικὰ μᾶλλον εὔρωστα καὶ ζωηρὰ εἶχον ἀρχίσει νὰ κατέρχωνται ἐκ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος νοτιώτερον καὶ νὰ καταλαμβάνωσι τὰ νοτιώτερα τῆς Στερεᾶς καὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ διαπεραιῶνται εἰς τὰς νήσους ἐκδιώκοντες τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους ἢ ὑποτάσσοντες αὐτούς. Ἡ κάθοδος αὕτη τῶν βορείων ἑλληνικῶν φύλων, ἥτις συνήθως καλεῖται κάθοδος τῶν Δωριέων, τίθεται κατὰ τὸν 12 π. Χ. αἰῶνα. Πολλοὶ τῶν ἐκδιωκομένων κατοίκων θὰ κατήρχοντο καὶ αὗοι νοτιώτερον καὶ θὰ ὑπέτασσον τοὺς ἄλλους λαοὺς τοὺς ὁποίους εὕρισκον ἐνταῦθα, ἢ θὰ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ τοὺς δεχθῶσιν. Οὕτως ἐπῆλθε γενικὴ ἀναστάτωσις τῶν ἑλληνικῶν φύλων καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ ἀνάμειξις παντοδαπή. Ἐπὶ τέλους οἱ Δωριεῖς ἦλθον καὶ εἰς Κρήτην καὶ μετὰ πολυχρονίους ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐγένοντο κύριοι τῆς νήσου καὶ κατέλυσαν ὁριστικῶς τὸ προηγούμενον Κράτος καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ, ἄρχεται δὲ ὁ ἀγροικότερος ἀλλ' ἀδρότερος βόρειος ἑλληνικὸς βίος καὶ ἡ Κρήτη γίνεται νῆσος Δωρική.

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΝΕΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ — ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μεταξὺ Ἑρμία καὶ Χρονίτα — Ἀποτέλεσμα τῆς ἐντυπώσεως τῶν φαινομένων.

Ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀκούεται μία βοὴ παράξενη, ὦ Ἑρμία. Καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ τὴν ἀκούουν, φαίνεται σὰν στεναγμὸς ἐπιθυμίας καὶ σὰν μοιρολόγι ἐπικειμένης συμφορᾶς. Εἶναι ὁ στεναγμὸς καὶ τὸ μοιρολόγι τοῦ θανάτου, διότι ἀληθινὰ ἡ ζωὴ τὸν ἐπιθυμεῖ καὶ τὸν φοβᾶται τὸν θάνατον.

— Ἀναστρέφεις τὰ πράγματα, Χρονίτα, μικρολόγε. Διότι ἀληθινὰ ὁ θάνατος ἐπιθυμεῖ τὴν ζωὴν καὶ ὁ θάνατος τὴν φοβᾶται. Ἀπὸ τὴν σαπίλα βγαίνει μὲ κάποιαν φιλαρέσκειαν καὶ μὲ ἀνεξάντλητον δροσερότητα ἡ ζωὴ καὶ τὴν στιγμήν, ποὺ ἡ εὐρωστία της καὶ ἡ δύναμίς της προβάλλει, ἀπομακρύνεται εἰς τὰ τάρταρα ἡ σκιὰ τοῦ θανάτου.

— Ἀλλ' ὅμως τελικὴ ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς δὲν εἶναι τάχα ὁ θάνατος;

— Τῆς ζωῆς κάθε ἀτόμου ναί. Ἀλλ' ὄχι καὶ τῆς ζωῆς τῶν συνόλων.

— Καὶ τί πρὸς ἐμὲ τὰ σύνολα; Καὶ ἀκόμη τί πρὸς σὲ αὐτὸν καὶ πρὸς κάθε ἄλλον; Σημασίαν ἔχουν αὐτὰ διὰ καθένα μας ἀνεξήγητον καὶ μόνον διὰ τὰς πλέον λεπτὰς καὶ τὰς πλέον σκοτεινὰς ἀπολαύσεις μας. Χρησιμεύουν εἰς τὴν σκέψιν μας πρὸς διασκέδασιν αὐτῆς καὶ ἴσως πρὸς παρηγορίαν της...

— Δὲν εἶναι διασκέδασις οὔτε παρηγορία ἡ ἀντίληψις τῶν ὁλοτήτων, Χρονίτα. Εἶναι τάσις ἀνίκητη τῆς σκέψεως καὶ μάλιστα ἐπιθυμία της ἀδάμαστη. Καὶ κάθε ἐπιθυμίαν τῆς σκέψεως τὴν ἐνθαρρύνει ἡ δύναμις καὶ τὴν τρέφει ἡ ἀγάπη. Γίνεται τοιουτοτρόπως ἀπόλαυσις.

— Ἀπόλαυσις ὅμως σημαίνει ἐξάντλησιν καὶ ἡ ἐξάντλησις εἶναι θάνατος.

— Τὸ παλαιὸν αὐτὸ ἀξίωμα ἐξαγόμενον περιωρισμένης συνειδήσεως ἔφερε τὴν ἀπελπισίαν καὶ μάλιστα προσήλωσε τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς κάποιαν οὐτοπίαν καὶ τοῦ ἐδημιούργησεν ἕνα αὐθέντην.

— Ὥστε νομίζεις ὅτι τὸ λατρευόμενον Ὑπέρτατον Ὄν δὲν εἶναι ἀνάγκη τῆς ψυχῆς καὶ δὲν εἶναι σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον μοιραίως φέρονται καὶ θὰ φέρωνται πάντοτε ὅλαι αἱ ἐπίκεντροι γραμμαὶ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως.

— Τὸ νομίζω, Χρονίτα, καὶ θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω εἰς ἄλλην στιγμήν, ὅταν μέσα εἰς τὴν περιφερικὴν βοὴν τῶν στεναγμῶν τῆς ἀπολαύσεως καὶ ἐπάνω εἰς τὰς καμπύλας τῶν ἡδονικῶν παλμῶν σὲ σπρώξω νὰ αἰσθανθῇς ἀνεπιφύλακτα καὶ νὰ διακρίνῃς τὸν αἰώνιον κύκλον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρχίζει καὶ εἰς τὸν ὁποῖον καταλήγει κάθε φαινόμενον καὶ κάθε ὑπόστασις.

— Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ ἀντίληψίς σου αὐτή, Ἑρμία, κάτι ὅμοιον ἢ τοὐλάχιστον κάτι ἀνάλογον μὲ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἔπλασε τὸν λατρευόμενον δημιουργὸν τῶν συνόλων — τὸν ἄναρχον καὶ τὸν αἰώνιον;

— Ὄχι. Διότι ἡ ἀντίληψις ἐκείνη τῶν παλαιῶν ἔδωκε προσωπικὴν ὑπόστασιν εἰς τὸ σύνολον καὶ τὸ ἐπροίκισε μὲ ἀτομικὰς ἰδιότητας εὐνοίας καὶ ἔχθρας, ὀργῆς καὶ ἀγαθότητος... Τοιουτοτρόπως ἔγεινε τυραννικὸς αὐθέντης ὁ λατρευόμενος δημιουργὸς τοῦ συνόλου, ὑποθετικὸς ὅλως διόλου ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν ὑπόστασίν του καὶ πραγματικὸς εἰς τ' ἀποτελέσματα. Καὶ ὡς ἐξαγόμενον τῆς ὑπάρξεώς του καὶ μάλιστα τῆς ὀργῆς του ἢ τῆς εἰρωνείας ἢ τῆς σκληρότητος αὐτοῦ καθιερώθησαν νόμοι ἀπαγορευτικοὶ τῆς ἀπολαύσεως καὶ περιοριστικοὶ τῶν κυριωτέρων ἐνστίκτων κάθε ζωῆς.

— Ὥστε ἡ ἀπόλαυσις, Ἑρμία, δὲν εἶναι θάνατος;

— Ὄχι. Ἀλλὰ σκοπὸς τῆς ζωῆς καὶ αἰτία αὐτῆς.

— Καὶ ἡ ἐγκράτεια δὲν εἶναι θεμελιώδης νόμος τῆς συντηρήσεως τῶν ἀτόμων;

— Ἐπίσης ὄχι. Εἶναι δὲ μᾶλλον ἡ ἐγκράτεια τρόπος πονηρὸς τῆς φύσεως, μὲ τὸν ὁποῖον κατορθώνει νὰ συνωστίζωνται εἰς μικρὸν χῶρον οἱ ἀσθενέστεροι διὰ ν' ἀφήνουν εὔρυχωρίαν καὶ ἄνεσιν εἰς τοὺς πλέον δυνατούς. Χωρὶς οἱ δυνατοὶ νὰ κοπιάζουν πολὺ διὰ νὰ κατισχύσουν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ζωῆς.

— Ἀλλὰ καὶ οἱ δυνατοὶ ἐκλείπουν πάντοτε καὶ μάλιστα πολὺ γρήγορα, ὅταν ἀχαλίνωτοι παραδίδονται εἰς τὴν ἱκανοποίησιν κάθε ἐπιθυμίας των καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν κάθε πόθου των.

— Ἔστω, Χρονίτα. Δὲν εἶναι ὅμως ἡ διάρκεια, ἀλλ' ἡ ἔκτασις ποὺ καθορίζει τὴν σημασίαν κάθε ζωῆς. Καὶ ἠμπορεῖς νὰ πιστεύσῃς ὅτι μία στιγμὴ ἐξαιρετικῆς ἀπολαύσεως εἶναι κάτι σημαντικώτερον ζωῆς αἰωνοβίου. Δι' αὐτὸ ἀληθινὰ ζῇ περισσότερον ἕνας ἄνθρωπος ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, παρ' ὅτι ἕνας βράχος εἰς διάστημα χιλιετηρίδων. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια.

Ι. ΖΕΡΒΟΣ, ΑΡΕΤΑΣ

ΠΑΛΗΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΠΟ ΤΟ Ζ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

Καὶ ἡ καλόθρον' ἦλθ' Ἠὼ κ' ἔγειρε ἀπὸ τὴν κλίνη
τὴν λαμπροφόρα Ναυσικᾶ, 'ποῦ 'ς τ' ὄνειρο ἀποροῦσε·
καὶ τῶν γονέων νὰ τὸ εἰπῇ, τοῦ ἀγαπητοῦ πατρός της
καὶ τῆς μητρός, κίνησ' εὐθύς, καὶ μέσα ἐκείνους ηὗρε.
μὲ ταῖς θεράπαιναις αὐτὴ καθόνταν 'ς τὴν γωνία,
μαλλὶ γαλάζιο κλώθοντας· ἀπάντησεν ἐκεῖνον,
πρὸς τοὺς ἐνδόξους βασιλεῖς ὡς ἦταν κινημένος
γιὰ τὴν βουλή, 'ποῦ οἱ θαυμαστοὶ Φαίακες τὸν καλοῦσαν.
'ς τὸν ποθητὸν πατέρα της ἐσίμωσε καὶ τοῦ 'πε·
«Πατέρα, δὲν μοῦ ἑτοίμαζες ἕνα ὑψηλὸν ἁμάξι
καλότροχο, τὰ ὁλόλαμπρα φορέματα νὰ πάρω,
'ποῦ κάθονταί μου ἀκάθαρτα, νὰ πλύνω εἰς τὸ ποτάμι;
κ' ἐσένα πρέπει, ὅπ' ἔξοχος 'ς τοὺς πρώτους μέσα ὑπάρχεις,
εἰς ταῖς βουλαῖς νὰ κάθεσαι μ' ἐνδύματα καθάρια·
καὶ πέντ' ἔχεις 'ς τὸ σπίτι σου υἱοὺς ἀγαπημένους,
δυὸ νυμφευμένους, καὶ ἄλλους τρεῖς, καμαρωμέν' ἀγόρια·
καὶ αὐτοὶ θέλουν μὲ νηόπλυτα πάντοτε νὰ πηγαίνουν
εἰς τὸν χορό· καὶ γι' ὅλ' αὐτὰ φροντίζω ἐγὼ καὶ μόνη».
Αὐτά 'πεν, ὅτι τοῦ πατρὸς ἐντράπη νὰ προφέρῃ
τὸν τερπνὸν γάμον· ἔνοιωθεν ἐκεῖνος ὅλα, κ' εἶπε·
«Καὶ τὰ μουλάρια, τέκνο μου, λάβε, καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλεις·
ἄμε, καὶ σὲ τὴν ἄμαξαν οἱ δοῦλοι θ' ἁρματώσουν,
νά 'ναι ὑψηλή, καλότροχη, μὲ κάλαθον ἐπάνω».
Εἶπε, κ' εὐθὺς ἐπρόσταξε τοὺς δούλους καὶ ὑπακοῦσαν,
καὶ ἁρμάτωσαν καλότροχο φορτωτικὸν ἁμάξι,
καὶ εἰς τὸν ζυγὸν ὑπόταξαν κ' ἔζεψαν τὰ μουλάρια.
τὰ φωτεινὰ φορέματα μέσ' ἀπὸ τὸν κοιτῶνα
ἔφερνε ἡ κόρη κ' ἔθεσε 'ς τὸ τορνευμένο ἁμάξι·
κ' ἕνα κανίστρι ἐφόρτωσε τροφαῖς ὅλο ἡ μητέρα,
κάθε λογῆς, εὐφραντικαῖς, καὶ μὲ κρασὶ γεμίζει
τράγινο ἀσκί· κ' ἡ κορασιὰ 'ς τὴν ἄμαξ' ἀναιβαίνει·
καὶ λάδ' ὑγρὸ 'ς ὁλόχρυσο ῥοῖ τῆς δίδει ἀκόμη,
μαζῆ μὲ ταῖς θεράπαιναις τὸ σῶμα της νὰ χρίσῃ.
καὶ αὐτὴ πῆρε τὴν μάστιγα καὶ τὰ λαμπρὰ λουρία,
καὶ τὰ μουλάρια ῥάβδισε, 'ποῦ ἐκίνησαν μὲ κρότο,
καὶ ἄπαυτα ἐτρέχαν κ' ἔφερναν τὰ ἐνδύματα κ' ἐκείνην,
μόνην ὄχι· ἡ θεράπαιναις ἐβάδιζαν κατόπι.
καὶ εἰς τ' εὔμορφον ὡς ἔφθασαν καὶ πρόσχαρο ποτάμι,
ηὗραν ἐκεῖ τὰ πλυσταρειά, καὶ ἄφθονον ἀναβρύζει
καλὸ νερό, 'ποῦ 'ναι ἀρκετὸ νὰ βγάλῃ κάθε ῥύπο.
καὶ τὰ μουλάρια ξέζεψαν αὐταῖς καὶ τ' ἀπολῦσαν
εἰς τ' ἀφρισμένου ποταμοῦ τὴν ἄκρη, αὐτοῦ νὰ τρώγουν
τὴν ἀγριάδα τὴν γλυκειά· τὰ ἐνδύματ' ἀπ' τ' ἁμάξι

σήκωσαν, κ' ἔμπασαν νερὸ μαῦρο, καὶ ὅλαις ἀντάμα
'ς τοὺς βόθρους μέσ' ἀντίζηλα μὲ βιὰ ποδοπατοῦσαν.
καὶ ἀφοῦ τὰ ἐπλύναν καὶ καλὰ τοὺς ῥύπους ἐκαθάραν,
εἰς τ' ἀκρογιάλι τ' ἄπλωσαν ἀραδικῶς, 'ς τὸ μέρος
'ποῦ τὰ χαλίκια 'ς τὴν ξηρὰν ἐλεύκαινε τὸ κῦμα.
κ' ἐκείναις, ἀφοῦ ἐλούσθηκαν καὶ ἀλείφθηκαν μὲ λάδι,
'ς τὸ πλάγι ἐκεῖ τοῦ ποταμοῦ γευμάτισαν, καὶ ὡστόσο
τὰ ἐνδύματ' ἔμεναν 'ς τοῦ ἡλιοῦ τὴν λάμψι νὰ στεγνώσουν.
καὶ ἀφοῦ χαρῆκαν τὴν τροφὴν ἢ δούλαις μὲ τὴν κόρη,
ἔβγαλαν τὰ μαγνάδια τους καὶ μὲ τὴν σφαῖρα ἐπαῖζαν.
καὶ ἡ λευκοχέρα Ναυσικᾶ ἄρχιζε τὸ τραγοῦδι.
καὶ ὡς ἡ τοξεῦτρα Ἀρτέμιδα τὰ ὄρη καταιβαίνει,
ταῖς ῥάχαις τοῦ ὑψηλότατου Ταϋγέτου ἢ τοῦ Ἐρυμάνθου,
κ' ἔχει 'ς τοὺς κάπρους ἡδονὴ καὶ 'ς τὰ γοργὰ τὰ λάφια·
καὶ ἢ νύμφαις ἢ ἀγροκάτοικαις, τοῦ Δία θυγατέρες,
παίζουν μαζῆ της, καὶ ἡ Λητὼ 'ς τὰ στήθη ἀναγαλλιάζει·
καὶ ἡ κεφαλή, τὸ μέτωπον αὐτῆς ἐξέχ' εἰς ὅλαις,
καὶ αὐτ' εἶναι καλογνώριστη, ἂν καὶ ὅλαις εἶν' ὡραίαις·
ὅμοια 'ς ταῖς κόραις ἔλαμπεν ἡ ἀνύμφευτη παρθένα.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ

Μουσεῖον Θηβῶν. — Βυζαντινὰ κοσμήματα
Σχεδ. Α. Ζάχου

Μουσεῖον Θηβῶν. — Βυζαντινὸν ἀνάγλυφον
Σχεδ. Α. Ζάχου

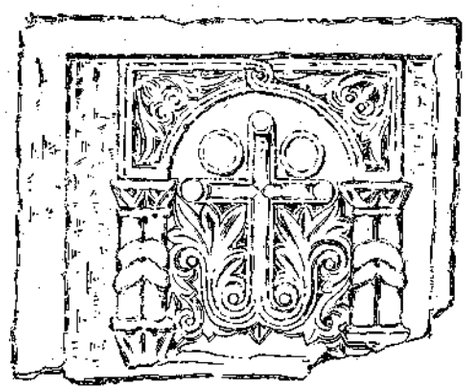

Θῆβαι. — Βυζαντινὸν ἀνάγλυφον ἐντειχισμένον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, παριστάνον πύλην. Σχεδ. Α. Ζάχου

Μουσεῖον Θηβῶν. — Βυζαντινὰ κοσμήματα
Σχεδ. Α. Ζάχου

ΜΕΛΑΧΡΑ — ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ [1]

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

[Ἡ σκηνοθεσία τῆς Α' πράξεως]

ΣΚΗΝΗ Α'

ΝΕΔΟΣ, ΜΕΛΑΧΡΑ καὶ ὕστερα ΠΕΡΟΥΖΕ

[Ἡ σκηνὴ ἄδεια: Μόλις ἀνοίξῃ ἡ σκηνὴ βγαίνει ἡ Μελάχρα ἀπ' τῆς Βενετιᾶς τὴν καλύβα, ἀφίνει ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα, πηγαίνει καὶ ἀνοίγει τὴν πόρτα τοῦ ἐργαστηριοῦ. Ἀκούονται σφυριὲς ἀπὸ μέσα].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀφοῦ ἀνοίξῃ τοῦ ἐργαστηριοῦ τὴν πόρτα]. — Νέδο, Νέδο, μπορῶ νὰ σοῦ πῶ;....

ΝΕΔΟΣ, [βγαίνει στὴν πόρτα μὲ τὸ σφυρί]. — Τί θέλεις, Μελάχρα;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὅλο δουλεύεις... ἔλα νὰ κάτσουμε καὶ λίγο μαζί, τώρα ποὺ ἡ Περουζὲ λείπει. Τράβηξε κατὰ κεῖθε [δείχνει τὸ βάθος] καὶ δὲν ἔχουμε νὰ φοβηθοῦμε ἀπὸ τὴ ζήλεια της.

ΝΕΔΟΣ, [προχωρεῖ καὶ ἡ πόρτα τοῦ ἐργαστηριοῦ μένει ἀνοικτή]. — Ἄσε με γιατὶ ὁ γέρος γκρινιάζει [εἰρωνικὰ] βλέπεις, μὲ τρέφουνε καὶ πρέπει νὰ δουλέψω, τί νὰ κάνω;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν κρατάει]. — Κάτσε τώρα καὶ σὲ λίγο πηγαίνεις... Κ' ἐγὼ τότε σὰν ἐσὺ θὰ δουλεύῃς, θὰ πάω στὸν κάμπο παπαροῦνες νὰ μαζέψω. Θὰ πάω νὰ τρέξω στοὺς κάμπους σὰ λαφίνα!... ἄκου δῶ, μ' ἀρέσει, θέλω νὰ μὲ λὲς λαφίνα!... Ξέρεις ποιὸς μ' ἔβγαλε ἔτσι;

ΝΕΔΟΣ — Ποιός;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Δὲν τὸ φαντάζεσαι;... Ὁ Ἀγκούπης, ἅμα μὲ βλέπει φωνάζει: Νὰ καὶ ἡ Λαφίνα!... Καὶ πῶς μὲ κυττάζει; πῶς μὲ κυττάζει; δὲν ἔχεις ἰδέα!... [ἀλλάζει ὕφος]. Καὶ μοῦ ταιριάζει αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἔτσι δὲν εἶναι;...

ΝΕΔΟΣ, [τῆς δίνει μιὰ χαϊδευτικά]. — Τρελλή... [κάνει νὰ φύγῃ].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ποῦ πᾷς;

ΝΕΔΟΣ — Μέσα· σοῦ εἶπα πώς...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν τραβάει καὶ μὲ νάζι]. — Μὴ φεύγεις ἀπὸ κοντά μου δὲ θέλω...

ΝΕΔΟΣ — Τσ.... [Κ' ἔπειτα κουνάει τὸ κεφάλι του σὰν κάτι νὰ σκέπτεται καὶ στὸ τέλος ἀναστενάζει]. Ἀλλοίμονο!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί ἔχεις, Νέδο, τί συλλογίζεσαι;...

ΝΕΔΟΣ — Τίποτα!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὄχι! Κάτι συλλογίζεσαι, δὲ μὲ γελᾷς ἐμένα! Πές μου, σὲ μένα πρέπει νὰ τὰ λὲς ὅλα, στὴ Μελάχρα σου!

ΝΕΔΟΣ, [ἡσυχα, σὰν σὲ ἀπαγοήτευσι]. — Τί νὰ σοῦ πῶ καὶ νὰ μὴ σοῦ πῶ! Ἀηδίες!... Ὅταν ἤμουνα παιδὶ ἀκόμα, φανταζόμουνα πὼς θὰ μπορέσω μιὰ μέρα καὶ τὸ χρυσάφι νὰ δουλέψω, χίλιων λογιῶν στολίδια νὰ πλάσω ἀσύγκριτα, ποὺ μ' αὐτὰ νὰ στολίζωνται οἱ ὄμορφες κυράδες!... Μὰ φαίνεται πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν γίνονται, εἶναι παιδιάτικα ὄνειρα... δὲ γίνονται πειὰ θάματα, Μελάχρα... Πάντα στὸ μπροῦντζο εἶναι γραμμένο νὰ δουλεύω καὶ στὸ σίδερο.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Κ' ἐγὼ ὅταν ἤμουν μικρὴ ἤθελα ἕναν πρίγκηπα· νόμιζα ἀληθινὰ πὼς μοῦ ἀξίζει ἐμένα ἕνας τέτοιος, ἅμα κυτταζόμουνα στὸ ῥέμα γιὰ νὰ βάλω ὡραῖα σὲ τάξι τὰ μαλλιά μου. [σιάγνει συγχρόνως τὰ μαλλιά της] Δὲ βρῆκα πουθενά! Μόνο καμιὰ φορὰ σὰν ἔκανα τὴν ψεύτικη βασιλοπούλα, εὕρισκα ἕναν ψεύτικο πρίγκηπα. Φαίνεται δὲν ὑπάρχουν πειὰ βασιλόπουλα τῶν παραμυθιῶν... πέθαναν... Ἴσως πῆραν μαζί τους καὶ τὸ χρυσάφι. Εὐχαριστήσου στὸ μπροῦντζο καὶ τὸ σίδερο.

ΝΕΔΟΣ — Πρὶν ἔρθῃς σὰν νὰ σὲ περίμενα, σὰν νὰ νόμιζα πὼς ἐσὺ θὰ μοῦ φέρῃς τὸ χρυσάφι μὲ τὸν ἔρχομό σου!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί κάθεσαι τώρα καὶ πονοκεφαλᾷς μὲ αὐτά. Δὲ σοῦ φτάνω;... Δὲν εἶμαι 'γὼ γιὰ σένα ἢ βασιλοπούλα ποὺ κάθεται στὰ χρυσᾶ παλάτια;... Θέλεις καὶ ἄλλα χρυσάφια;

ΝΕΔΟΣ — Ἔχεις δίκηο· ἐσὺ δὲ βλέπεις παρὰ τὴν ἀγάπη σου καὶ μόνο γι' αὐτὴ φροντίζεις.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ τί ἄλλο θέλεις νὰ δῶ;

ΝΕΔΟΣ, [μὲ πόνο]. — Ἐγὼ ὅμως ἔχω καὶ ἄλλες λαχτάρες.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Ἄ! δὲν τῶξερα!... ἐσὺ τότε εἶσαι σπουδαῖος χά! χά! χά!

ΝΕΔΟΣ, [τὴν πιάνει χαϊδευτικὰ νὰ τὴ δείρῃ]. — Ἔ, κοροϊδεύεις; κοροϊδεύεις;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει καὶ ἐκεῖνος τὴν κυνηγάει. Ἐκείνη παιγνιδιάρικα]. — Ὄχι... ὄχι εἶσαι ἀλήθεια σπουδαῖος! [τὴν πιάνει, ἐκείνη σπάει στὰ γέλια] Χά! χά! Ἔλα, φρόνιμα!

ΝΕΔΟΣ — Ἔ... Δὲ σοῦ γιομίζω τὸ μάτι;... ἔ;... ἔ; [τῆς δίνει χαϊδευτικὰ μπατσάκια].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Πῶς... τί λόγος!... [τοῦ φεύγει] Γιὰ δὲς μοῦτρα ποὺ θὰ δουλέψῃ τὸ χρυσάφι; χά! χά!... [τὴν ξαναπιάνει καὶ ἐκείνη γελῶντας]. Ναί, ναί, θὰ τὸ δουλέψῃς ναί... [ἀλλάζει ὕφος, πάντα ὅμως γελαστή] Μὰ δὲν μοῦ λές, ἔχεις δῆ ποτὲ χρυσάφι, ἢ εἶνε καὶ αὐτὸ σὰν τὶς βασιλοπούλες ποὺ ἅρπαζες χά!... χά!...

ΝΕΔΟΣ, [τὴν ἀπειλεῖ χαϊδευτικὰ ἐνῷ τὴν ἔχει στὴν ἀγκαλιά του]. — Εἶσαι ἄσχημη, εἶσαι ἄσχημη, εἶσαι τέρας!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μπᾶ!... Μὰ δὲ μοῦ λὲς τὸ χρυσάφι σου θὰ εἶναι ἀληθινὸ σὰν τὰ παλάτια μου, σὰν τὰ μπριλλάντια μου ἔ;... χά!... χά!...

[1] Συνέχεια, τεῦχος Ἰουλίου σελ. 185.

ἢ σὰν τὰ ξανθά μου τὰ μαλλιὰ [πιάνει τὰ ὁλόμαυρα μαλλιά της].

ΝΕΔΟΣ — Τί παλιόμαλλα εἶναι αὐτά; οὔφ! [ἔπειτα τὴν τινάζει μὲ τὰ δυό του χέρια ἐνῷ τὴν κρατάει ἀπὸ τὰ μπράτσα της]. — Σὲ συχαίνουμαι, νὰ χαθῇς!... Ἀσχημοκόριτσο!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀφελῶς]. — Δὲ μοῦ λές, γιὰ μουριὰ μὲ πέρασες καὶ μὲ τινάζεις ἔτσι, νὰ πέσουν τὰ μοῦρα μου;

ΝΕΔΟΣ, [τὴ μουτζώνει]. — Νά!... δὲν μπορεῖς καθόλου νὰ σοβαρευτῇς... [τὴν ἀφίνει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἄ!... τὸ σοβαρό... γιὰ δὲς μοῦτρα χά, χά, χά [τοῦ κάνει μιὰ ὑπόκλισι]. Ὑψηλότατε!...

ΝΕΔΟΣ, [κάνει νὰ τὴν πιάσῃ, ἐκείνη τοῦ φεύγει καὶ τὴν κυνηγάει]. — Νὰ σὲ πιάσω καὶ νὰ δῇς!...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἐνῷ τοῦ φεύγει χτυπάει τὴ δεξιά της γροθιὰ στὴν ἀριστερά της παλάμη γιὰ νὰ τὸν πεισμώσῃ]. Φτειάσε στολίδια ἀπὸ μπροῦντζο καὶ ἀπὸ σίδερο, τότε θὰ πῶ, πῶς εἶσαι σπουδαῖος. [τὴν ἔχει πειὰ πιάσῃ καὶ τὴν ἀρχίζει σ' ἀδιάκοπα φιλιά, ἐκείνη μέσα ἀπὸ τὰ φιλιὰ σὰν νὰ γαργαλιέται]. Χά! χά!... ἀπὸ χρυσάφι ξέρω νὰ φτειάνω κ' ἐγώ! Φαντάζει μονάχο του!

ΝΕΔΟΣ, [μέσα στὰ φιλιά του]. — Ἔ, ξέρεις καὶ σύ... ξέρεις καὶ σύ.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Χά! χά! χά! Ἐγὼ δὲ θὰ τὰ φοράω;

ΝΕΔΟΣ — Ἐσύ, τίποτα, τίποτα!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ μπρούντζινα ἂν εἶναι, σὰν χρυσάφι θὰ φαντάζουν γιὰ σένα· θυμᾶσαι τὶς χάντρες μου;... [αὐτὸς τὴν κυττάει μὲ θαυμασμό] Ἢ θέλεις καὶ ἄλλες νὰ στολίζῃς;... ξέρεις, εἶμαι ζηλειάρα!...

ΝΕΔΟΣ, [παιχνιδιάρικα χαϊδευτικά]. — Μὰ σοῦ εἶπα μιὰ φορά, δὲν ἀγαπῶ ἐσένα πειά, δὲν σ' ἀγαπῶ, μάθε το...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει]. — Μπᾶ!... τὸν ψευτοπρίντζηπα!... Πῆρε θάρρος, ὁρίστε μας.

ΝΕΔΟΣ — Τώρα θὰ δῇς ξύλο ποὺ θὰ φᾷς... [τὴν πιάνει καὶ ἀρχίζει νὰ τὴν γαργαλάῃ. Τώρα ἡ Περουζὲ φαίνεται καὶ παραμονεύει ἀπὸ τὸ βάθος, κουνάει τὸ κεφάλι της σὲ ζήλεια].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Χά! χά! χά!... Νὰ ζήσῃς, Νέδο, νὰ ζήσῃς, ἄσε με....

ΝΕΔΟΣ — Εἶμαι σπουδαῖος;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Σπουδαιότατος!... μὰ ἄσε με... Χά, χά....

ΝΕΔΟΣ — Ὁρκίσου!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὁρκίζουμαι. Χά! χά!

ΝΕΔΟΣ — Ἂς ἔχῃς χάρι λοιπόν!... [τὴν ἀφίνει].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [μόλις γλυτώσῃ]. — Τί λόγος!

ΝΕΔΟΣ — Ὤ, δὲν ὑποφέρεσαι πειά.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὄχι!... ὄχι!... [τρέχει].

ΝΕΔΟΣ, [τὴν πιάνει]. — Νά, νά, νά... [φιλιά].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τρελλέ!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [προχωρεῖ ἄγρια]. — Ὁρίστε μας!... Δὲν ντρεπόσαστε καὶ μπροστά μας ἀκόμη;

Εκανα πῶς θὰ πάω λίγο σεργιάνι γιὰ νὰ δῶ τί θὰ κάνετε!... Σὰν νὰ τῶξερα!...

ΝΕΔΟΣ — Τί σὲ νοιάζει ἐσένα; Γιατί μᾶς παραφυλᾷς πάντα;... Δὲ σοῦ πέφτει πειὰ λόγος!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔτσι ἔ;... Δὲ μοῦ πέφτει πειὰ λόγος!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ ποιὰ εἶσαι σύ;... Δὲν εἶσαι σὺ ἡ Περουζέ. [κάνοντας τὴν τρελλή] Γιατὶ ἡ Περουζὲ πῆγε σεργιάνι... Ἄ!... ἄ!... μιὰ λάμια ποὺ ντύθηκε τῆς Περουζὲς τὴν ὄψι...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Σώπα σύ... τὴν τρελλὴ θέλεις νὰ κάνῃς; Ἔννοια σου καὶ δὲν μὲ γελᾷς μ' αὐτά σου τὰ καμώματα!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐγὼ μιὰ μικροῦλα πῶς νὰ γελάσω ἐσένα, ποὺ θἄχῃς γνῶσι περισσότερη, ἀφοῦ εἶσαι καὶ στὰ χρόνια περασμένη;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἄγρια]. — Ἔ! τί λές, ἀδιάντροπη... τὴ γλῶσσα σου νὰ κόψῃς γιὰ νὰ μὴ... [πάει νὰ ὁρμήσῃ ἐπάνω της].

ΝΕΔΟΣ, [πιάνει τὴν Περουζέ, μπαίνει στὴ μέση]. — Ἔ! τί εἶναι αὐτά;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἔξω φρενῶν καὶ μὲ ἄγριες φωνές]. — Ἄφισέ με... θέλω νὰ τὴν... ἄφισέ με...

ΝΕΔΟΣ — Ἔ! ἡσυχία!... [τὴν ἀπομακρύνει].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [κάνει νὰ τοῦ φύγῃ καὶ μὲ ἄγριες φωνές]. — Ἄσε με, σοῦ λέω, ἄσε με!... [Βγαίνουν ἀπὸ τὴν καλύβα τους ταραγμένοι ὁ Γιάσαρης, νέος γύφτος ντυμένος πλούσια μὲ καμουτσίκι, περασμένο σὰ μεγαλόσταυρο, καὶ πίσω του ἡ Βενετιὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἐργαστῆρι του μὲ τὸ σφυρὶ στὸ χέρι ὁ Τεμέλκος].

ΣΚΗΝΗ Β'

Οἱ ἄνω. ΓΙΑΣΑΡΗΣ, ΒΕΝΕΤΙΑ, ΤΕΜΕΛΚΟΣ

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [μόλις ἤρθε βιαστικός]. — Τί τρέχει;... πάλι φωνὲς καὶ μαλώματα;... [στὴν Περουζέ] Ξέρεις πῶς αὐτὰ δὲν μ' ἀρέσουν; [τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι ἀμέσως ἀπότομα καὶ τὴν ἀπομακρύνει]. Ἔλα δῶ!... [μὲ κομπορυμωσύνη] Εἶμαι ἐγὼ ὁ Γιάσαρης ποὺ δὲν ἀκούει ἀπὸ γυναίκεια καμώματα... ἀπ' τὸ χέρι ἔτσι, ὅλες σᾶς κρατάω!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Πάλι ἡ Περουζὲ σκοτίζεται γιὰ ξένες ἔννοιες...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ποὺ πολεμάει νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ Γιάσαρη]. — Γιατί λοιπὸν θέλετε νὰ σκοτίζουμαι;... νοιάζουμαι γιὰ κεῖνο ποὺ ἀγαπῶ!... Γιατὶ ὅ,τι ἀγαπῶ εἶναι δικό μου, καὶ κανεὶς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ μοῦ τὸ πάρῃ [κυττάζει τὸν Νέδο].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Σοῦ εἶπα μιὰ φορὰ νὰ μὴ σὲ νοιάζῃ γιὰ τὸ Νέδο πειά!... Ἐγὼ εἶμαι δῶ!... Κύττα με καλά. Φαίνεται δὲ μὲ εἶδες ἀκόμα;!...

ΝΕΔΟΣ — Καλὰ σοῦ λέει ὁ Γιάσαρης, μὴ σὲ νοιάζῃ πειὰ γιὰ μένα, ἔχε ἄλλη ἔννοια, ὅποια καὶ ἂν θέλῃς....

ΠΕΡΟΥΖΕ, [στὸ Γιάσαρη]. — Ἔ! ἄσε με πειά.. [καὶ κάνει νὰ τοῦ φύγῃ].

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [στὸ Γιάσαρη]. — Ἄσ' τηνε πειά, θὰ τῆς σακατέψῃς τὰ χέρια.

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Γέρο ξεμωραμένε κάν' τὴ δουλειά σου!

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [πηγαίνει ἀπελπισμένος μακρύτερα]. — Ἐγὼ εἶμαι τ' ἀμόνι, ποὺ ὅλοι ἐκεῖ χτυπᾶτε...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [γλυκά]. — Ἄσε τώρα τὰ πείσματα. [δείχνει ὅλους τοὺς ἄλλους] Ἄσ' τους ὅλους αὐτοὺς νὰ πᾶνε νὰ χαθοῦνε κ' ἔλα μαζί μου... Πᾶμε στὴ σπηλιά μου... Ἔλα... στὴ σπηλιὰ ποὺ δέχτηκε κυράδες καὶ κυράδες...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἡ μεγαλείτερη τοῦ κόσμου εὐτυχία!... συλλογίσου, Περουζέ!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [ἥσυχος]. — Πὲς ντέ, μάννα, πές τα της... [μὲ κομπορυμωσύνη] Πῶς μὲ κυττᾶνε οἱ κυράδες ἅμα περνάω ἀπ' τὶς πολιτεῖες καὶ πῶς οἱ βασιλοποῦλες ἀνοίγουν τῶν παλατιῶν τὶς θύρες γιὰ νὰ μὲ δεχτοῦν στὴν ἀγκαλιά τους... Μὰ ἐγὼ ὅλες... ὅλες τὶς καταφρονάω γιὰ χάρι σου, γιὰ σένα Περουζέ... [τῆς σφίγγει τὸ χέρι μὲ πόθο].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [κοροϊδευτικὰ καὶ μὲ κακία]. — Δὲν κάνεις καλά, δὲν τὶς πονάει τὶς κακομοῖρες ἡ καρδιά σου;...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [θυμωμένος]. — Ἔ! κοροϊδεύεις κι' ὅλας! [τὴν κυττάζει ἀπότομα]. Παλιογυναῖκα!..

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔ! ποιὰ βρίζεις, ποιὰ σπρώχνεις; Τί μ' ἔχεις; γυναῖκα σου; Καὶ κανεὶς δὲ βρίσκεται νὰ μὲ ὑποστηρίξῃ... [κυττάει τὸ Νέδο ποὺ μιλάει μὲ τὴ Μελάχρα].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ [βγάζει τὸ καμουτσίκι καὶ τὸ τινάζει]. — Σώπα γιατί...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε τώρα κι' ὅλας!... Φύγε, φύγε ἀπὸ 'δῶ ἀμέσως, ἄσε με ἥσυχη!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἔ, ποιὸν διώχνεις; ποιὸν διώχνεις; [τῆς τραβάει μιὰ ξώφαρση μὲ τὸ καμουτσίκι].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Χά! χά! χά! [γελάει].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [συγχρόνως]. — Ἄ!... [στὸ Γιάσαρη] ὄχι πῶς μὲ πόνεσε, μὰ θέλεις νὰ μὲ ἐξευτελίζῃς καὶ μπροστά της;... [στὴ Μελάχρα] Τί γελᾷς ἐσύ; Τί γελᾷς; ἔ;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μπᾶ, δικαίωμά μου νὰ γελάω, ἐσένα τί σὲ νοιάζει;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί μὲ νοιάζει ἔ; Πρόσεξε καλὰ γιατὶ σοῦ ξεριζώνω τὰ μαλλιά σου... [καὶ ὁρμάει στὴ Μελάχρα].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [τὴν πιάνει ἀπότομα]. — Ἔ, ἡσυχία, ἡσυχία λοιπόν.

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἔξω φρενῶν]. — Στὸ διάολο, σοῦ εἶπα, ἐσύ!... ἄσε με, ἄσε με...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [τὴ σπρώχνει ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς σκηνῆς καὶ τὴ χτυπάει μὲ τὸ καμουτσίκι]. — Ἔ νά, νὰ λοιπόν... [οἱ ἄλλοι τρέχουν νὰ τὴν γλυτώσουν καὶ φωνάζουν ἄσ' τηνε ἄσ' τηνε ὅλοι μαζὶ καὶ ἡ Μελάχρα ἐκτὸς τοῦ Νέδου].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔτσι ἔ!... ἔτσι ἔ!... ἀλλοίμονο! ἀλλοίμονο ποῦ κατήντησα! [τραβάει τὰ μαλλιά της στὸ θυμό της, σκίζει τὰ ροῦχα της καὶ πέφτει τότε ἀποκαμωμένη στὸ γυρμένο δένδρο βογκῶντας] ἄ!... ἄ!... ἄ!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Μάθε τὸ πῶς ἔτσι πάντα θὰ τὴν παθαίνῃς ἴσα με ποὺ νὰ ἀλλάξῃς γνώμη... Πάω νὰ ἑτοιμασθῶ, σὲ λίγο θὰ πάω κυνῆγι νὰ σκοτώσω θεριά... ἂν θέλῃς ἔρχεσαι μαζί μου· εἰδεμὴ λίγο μὲ νοιάζει, οἱ γυναῖκες μὲ παρακαλᾶνε... [ἀνοίγει τὴν πόρτα μπαίνει μέσα στὴν καλύβα του καὶ ἀκολουθεῖ ἡ μητέρα του].

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΤΕΜΕΛΚΟΣ, ΜΕΛΑΧΡΑ καὶ ΝΕΔΟΣ

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [στὴν Περουζὲ ποὺ κάθεται, ἀποκαμωμένη πηγαίνει κοντά της, καὶ τὴν χαϊδεύει]. — Ἔλα πήγαινε ἀπάνω νὰ ἡσυχάσῃς, Περουζοῦλα μου, δὲν εἶσαι καλά, θέλεις λίγο ῥακί;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἀποκαμωμένη]. — Ἄσε με, ἄσε με, δὲ θέλω τίποτα· θὰ πεθάνω, θὰ πεθάνω· ἄσε με τώρα καὶ σύ.

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Καλά. Καλά. [στὴ Μελάχρα] Ἤρθες ἐσὺ ἐδῶ καὶ μᾶς ἔφερες ἄνω κάτω, καινούργιους νόμους μᾶς ἔφερες τώρα στὰ γερατειά μας, χμ! χμ! χμ! χμ! Τί νὰ κάνουμε ὅμως ποὺ εἶσαι καὶ ὄμορφοῦλα χά! χά! χά! [τὴν χαϊδεύει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μπᾶ, σ' ἀρέσω; Ἔννοια σου καὶ θὰ περάσουμε ὡραῖα, ὅλοι μαζὶ ἐδῶ.

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Ἔτσι νομίζεις ἔ;... Ποτέ μου δὲν πέρασα ὡραῖα παρὰ στὰ ὄνειρα καὶ ξύπνησα γέρος... [στὸ Νέδο] Ἔ! ἐσύ, Νέδο, δὲ θ' ἄρθῃς μέσα νὰ τελειώσουμε; [ἑτοιμάζεται νὰ πάῃ πρὸς τὰ μέσα].

ΝΕΔΟΣ, [εἰρωνικά]. — Ἂς πάω λοιπὸν νὰ κάμω ἀπὸ τὸν μπροῦντζο καὶ τὸ σίδερο στολίδια [κάνει νὰ φύγῃ].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀπομακρυνομένη]. — Κ' ἐγὼ θὰ πάω γιὰ τὶς παπαροῦνες μου! Πόσο μ' ἀρέσει νὰ τρέχω στοὺς κάμπους αὐτὴ τὴν ὥρα!... [τοῦ στέλνει ἕνα φιλί] Καλὴ ἀντάμωσι, ἀγάπη μου!

ΝΕΔΟΣ — Καλὴ ἀντάμωσι, λαφίνα μου! [μπαίνει μέσα στὸ ἐργαστῆρι].

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [στὴν Περουζέ]. — Δὲν πᾷς λοιπὸν λίγο νὰ ἡσυχάσῃς;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μὴ μὲ σκοτίζῃς.

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Μὲ συγχωρεῖς λοιπόν!.... [μπαίνει καὶ αὐτὸς στὸ ἐργαστῆρι. Ἡ Μελάχρα κυττῶντας τὴν Περουζὲ ποὺ ἀποκαμωμένη μένει στὸ κάθισμα, πηγαίνει πρὸς τὸ βάθος].

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἐνῷ ἡ Μελάχρα φεύγει]. — Χμ! χμ! χμ! [κ' ἐνῷ ἡ Μελάχρα πάει πρὸς τὸ βάθος νὰ φύγῃ τῆς φωνάζει]. Ποῦ πᾷς, Μελάχρα;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [γυρίζει τὴν κυττάζει]. — Πηγαίνω νὰ μαζέψω παπαροῦνες.

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μὲ κακία, ἀλλὰ προσποιεῖται καὶ τὴν κρύβει]. — Ἔλα δῶ, ὄμορφοῦλα μου!... Κάτι θέλω νὰ σοῦ πῶ, καὶ πηγαίνεις ἔπειτα...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Νἀρθῶ ἤ... [τάχατες πῶς φοβᾶται].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ξέρεις πὼς ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτα μαζί σου, μόνο μὲ τὸ Νέδο εἶμαι κακιωμένη. Μὴν κυττᾶς, πρὶν θύμωσα, μὰ ξέχασέ τα, μὲ συμπαθᾶς...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τότε σὰν νὰ λέμε εἴμαστε φίλες, ἔτσι δὲν εἶναι;

ΠΕΡΟΥΖΕ—Ναί, ὀμορφοῦλα μου! [τὴν χαϊδεύει σὰν νὰ τὴν πνίγῃ]. Ἐσὺ τί φταῖς... Πὼς μοῦ πῆρες τὸ Νέδο; Ἂν δὲν ἤθελε αὐτός, ἂν μ'ἀγαποῦσε, θὰ μποροῦσες νὰ μοῦ τὸν πάρῃς;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Εἶναι ἀλήθεια, πῶς θὰ ἦτον πειὸ δύσκολο, μὰ στὸ τέλος θὰ τὸν ἔπαιρνα...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἄ!... τὴ μικροῦλα! Βλέπω πὼς ξέρεις τὴ δύναμι ποὺ ἔχουν οἱ γητειές σου!... [τὴ χαϊδεύει τὸ ἴδιο] Καὶ ὅμως εἶναι ἕνας ποὺ δὲν θὰ τὸν πλάνευες ποτέ!...

ΜΕΛΑΧΡΑ -- Μήπως εἶναι ὁ Γιάσαρης, ὁ ξακουστὸς ὁ κυνηγὸς ποὺ ξετρελλαίνεται γιὰ σένα; [κοροϊδευτικά]. Καὶ γιὰ χάρι σου καταφρονάει ὅλες τὶς ἀρχόντισες ποὺ τὸν λαχταρᾶνε;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Αὐτός! Βέβαια αὐτός!... Σοῦ βαστάει; Ἀμ' δέ! Ἂν ἤθελες θὰ μποροῦσες νὰ τὸν κάνῃς νὰ ξετρελλαθῇ καὶ μαζί σου;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐγὼ ἔχω τὸν δικό μου, θέλεις νὰ σοῦ πάρω καὶ τὸν ἄλλο;... Τότε τί θὰ σοῦ μείνῃ;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἄστ' αὐτά! Δὲν μπορεῖς, γι' αὐτὸ τὸ λές!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἴσως!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Χμ!... Τί τὸν νόμισες τὸ Γιάσαρη!... Δὲν εἶναι εὔκολο, Μελάχρα μου!... [τὴ χαϊδεύει τὸ ἴδιο].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Φθάνει νἄθελα· τέτοιους ὅσους θέλεις!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Σοῦ φαίνεται.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Σὰν σκυλλάκι θὰ τὸν ἔσερνα πίσω μου!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἀμ' δέ, ἂν θέλῃς δοκιμάζουμε!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀνάγκη νὰ δοκιμάσουμε.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Γιατὶ δὲν μπορεῖς, γι' αὐτὸ δὲ θέλεις νὰ δοκιμάσῃς... Δὲν εἶναι ὁ Γιάσαρης ἀπὸ κείνους ποὺ γίνονται παιγνίδια τῶν γυναικῶν! Σὰν σοῦ βαστάει....

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὴν καὶ θέλεις νὰ τὸν ξεφορτωθῇς, καὶ γι' αὐτὸ μὲ βάζεις νὰ τὸν πλανέψω;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μπᾶ! ἐγὼ ἡ κακομοῖρα! τί λές!... θέλω μονάχα νὰ δῶ ὡς ποῦ φτάνει ἡ δύναμί σου. Ἔλα, ἔλα, ἀξίζει ὁ κόπος νὰ δοκιμάσῃς.... Ἔ! μικροῦλα μου; [τὴ χαϊδεύει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, μὰ καλλίτερα νὰ πηγαίνω τώρα γιὰ τὶς παπαροῦνες μου!... [κάνει νὰ φύγῃ].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Γιατί, ὀμορφοῦλα μου;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Φοβᾶμαι μὴ ἐκεῖ ποὺ μὲ χαϊδεύεις, κάνῃς λάθος καὶ μὲ πνίξῃς... [ἡ Περουζὲ τὴν κυττάει μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα] Τόση καλωσύνη μαζί μου τώρα, γιατί ἄραγες;... Κι' αὐτὰ ποὺ μοῦ λὲς γιὰ τὸ Γιάσαρη;... [κίνημα ἀπορίας] Ποιὸς ξέρει τί ἔχεις στὸ νοῦ σου! ποιὸς ξέρει τί μελετᾶς νὰ κάνῃς... [φεύγει πεταχτὴ καὶ τὴν ἀφίνει σύξυλα].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐγώ, τί λές! Δὲ σοῦ εἶπα... δὲν ἔχω τίποτα μαζί σου... [Ἐνῶ ἔχει ἀπομακρυνθῇ ἡ Μελάχρα, μὲ κακία] Χμ! χμ! [κουνάει τὸ κεφάλι της καὶ ἔπειτα σὰν κάτι νὰ θυμήθηκε φωνάζει] Μελάχρα! ἄκου ἐδῶ μιὰ στιγμή! Μελάχρα!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ξαναφανερώνεται ἀπὸ μακρυά]. — Ἔ! τί θέλεις;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τώρα ποὺ θὰ τραβᾷς στὸν κάμπο, στὴν πρώτη λεύκα ἀριστερά, ἐδῶ καμιὰ δεκαριὰ βήματα, στὰ τελευταῖα τσιγγανοκάλυβα, μέσα στὴν κουφάλα τῆς λεύκας, κάθεται ὁ Ἀγκούπης!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, ξέρω!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Πές του σὲ παρακαλῶ, πὼς τὸν θέλω νὰ περάσῃ ἀπὸ δῶ. Τί ἔγεινε τόσες μέρες.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [γελαστή]. — Τὸν ἐπιθύμησες μήπως; ἔννοια σου, στὸν στέλνω [χάνεται πεταχτά].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Χμ! χμ!... [κουνάει μὲ κακία τὸ κεφάλι της] Ποῦ θὰ μοῦ πᾷς, ἀδιάντροπη!... Θὰ σοῦ δείξω ἐγώ!... [ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς Βενετιᾶς καὶ φωνάζει πρὸς τὰ μέσα] Βενετιά! Ἔ κυρὰ - Βενετιά!...

ΣΚΗΝΗ Ε΄

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΒΕΝΕΤΙΑ καὶ ὕστερα ΓΙΑΣΑΡΗΣ

ΒΕΝΕΤΙΑ, [ἀπὸ μέσα]. — Ἔ! τί θέλεις;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔλα ἔξω, κάτι θὰ σοῦ πῶ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τί πρᾶμα;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μὰ ἔβγα καὶ θὰ δῇς!...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [φανερώνεται στὴν πόρτα]. — Ὁρίστε, λέγε τί τρέχει;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ κάτσῃ πολὺ αὐτὴ ἀκόμα ἐδῶ;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ποιά, παιδί μου;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τίποτα!... Κάνεις πὼς δὲν τὴν ξέρεις; Ἡ προκομμένη σου!... Καιρὸς νὰ τὴ διώξῃς...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τί σὲ πειράζει ἡ κακομοῖρα!... Μήπως, νοιώθει τί κάνει;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Δὲν τὸ κατάλαβα νομίζεις;!... Τὸ κάνεις ἐπίτηδες, γιὰ νὰ πεθάνῃς ἐμένα!

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μπᾶ! Ἐγὼ ἡ καψερὴ κάνω μιὰ καλωσύνη! Αὐτὸ ἦταν ὅλο ποὺ ἤθελες νὰ μοῦ πῇς; Γι' αὐτὸ μ' ἐφώναξες;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ὄχι! Ἤθελα νὰ σοῦ πῶ, πὼς ἐπὶ τέλους καὶ 'γὼ τί νὰ κάνω, θ' ἀπροφασίσω νὰ πάω μὲ τὸ Γιάσαρη, αὐτὸς μόνος μοῦ ταιριάζει, ἐκεῖ θὰ καταλήξω.

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἄμποτες!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καλά, ὅλα, ὅλα θὰ γείνουν, Βενετιά!... Μὰ ἂς τ' ἀφίσουμε τώρα αὐτά... κάτι ἄλλο θέλω νὰ σοῦ πῶ, κάτι θέλω κι' ἐγὼ νὰ σὲ παρακαλέσω. [εἰρωνικά] Ἀφοῦ ὅλο καλωσύνες κάνεις!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ὅ,τι θέλεις, ματάκια μου!... Ἐγὼ γιὰ σένα ξέρεις....

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἄκου λοιπὸν ἐδῶ μιὰ ὁλάκαιρη ἱστορία: Προχτὲς ποὺ γύριζα στὴ χώρα, εἶδα μιὰ κυρά, μιὰ μεγάλη κυρὰ νὰ κάθεται στὸν ἐξώστη της σκεφτικὴ καὶ λυπημένη. Σὰν περνοῦσα μ' ἐφώναξε, καὶ μοῦ εἶπε πὼς ῥαβώνιασε τὸ γυιό της μὲ μιὰ πεντάμορφη κόρη, ποὺ ὁ γυιός της ἀγαποῦσε, καὶ ἐκείνη μ' αὐτὸν ξετρελλαινόταν... ὅλα τὰ προικιὰ ἦταν ἕτοιμα καὶ οἱ καλεσμένοι ἐρχόντουσαν ἀπὸ μακρυά, τὸ γάμο νὰ προφτάσουν, ὅταν ἡ νειὰ χάνει τὴν ἀγάπη της, κ' ἐκεῖ ποὺ ξετρελλαινόταν, οὔτε νὰ δῇ θέλει στὰ μάτια τὸν καλό της. Τώρα ὁ γυιός της ἔπεσε βαρυὰ στὸ στρῶμα καί τονε χάνει ἡ μάννα του, ἂν δὲν γυρίσουν τὰ μυαλὰ τῆς κόρης... Μάγια θέλει νὰ τῆς κάνῃ, θέλει βοτάνια ποὺ νὰ σκλαβώνουν τὶς καρδιές. Τῆς ἔταξα νὰ κάνω ὅ,τι μπορέσω, κι' ἀμέσως συλλογίστηκα ἐσένα, Βενετιά, ποὺ καὶ τ' ἄστρα μπορεῖς νὰ ὁρίσῃς!... Χρυσάφι θὰ μοῦ δώσῃ μὲ τὴ χοῦφτα, κι' ἂν θέλῃς, ὅλο ἐσένα θὰ στὸ δώσω!... Ἐγὼ μόνο λυπᾶμαι τὴν κυρὰ καὶ γι' αὐτὸ θέλω τὰ μάγια νὰ πετύχουν!... Ἔλα Βενετιά, κάνε μου αὐτὴ τὴ χάρι.

ΒΕΝΕΤΙΑ — Αὐτὸ ἦταν ὅλο!... ὅ,τι θέλεις, Περουζέ μου!... Νὰ... πάρε αὐτὸ τὸ βοτάνι [βγάζει ἀπὸ τὸν κόρφο της ἕνα βοτάνι καὶ τὸ δίνει]. Νὰ τὸ δώσουν μὲ τρόπο στὴν κόρη· τὸν πρῶτο ἄντρα ποὺ θὰ δῇ μόλις τὸ πάρῃ, τρελλὰ θὰ τὸν ἀγαπήσῃ... Καταλαβαίνεις πὼς αὐτὸς ὁ νέος πρέπει νὰ εἶναι... καταλαβαίνεις;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [συλλογισμένη]. — Βέβαια, βέβαια ὁ ὁ... [τὸ κρύβει στὸν κόρφο της]. Εὐχαριστῶ, Βενετιά μου. Εὐχαριστῶ... ὥστε θὰ γυρίσουν; Θὰ γυρίσουν τὰ μυαλὰ τῆς ὀμορφοῦλας;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ποιὸς ξέρει!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ποιὸς ξέρει λέει;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ, δὲν πετυχαίνουν σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὰ μάγια!... Ἐσένα πόσες φορὲς ἤθελα νὰ σὲ μαγέψω γιὰ τὸ Γιάσαρη καὶ ὅμως δὲν ἔκανα τίποτα, δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ἀγαπήσῃς... Εἶναι ἄλλοι ποὺ τὰ μάγια τοὺς φέρνουν ἄνω κάτω... Ἂν ἀγαποῦσε ἄλλη ὁ Γιάσαρης, θὰ τὰ εἶχα καταφέρῃ μιὰ χαρά...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἂν ἀγαποῦσε;... ἂς ποῦμε... ἂς ποῦμε ἔτσι... τὴ Μελάχρα;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Οὔ!... ἀμέσως στὰ βρόχια μου τὴν ἔπιανα...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μὲ κρυμμένη χαρά]. — Ποῦ τὸ ξέρεις; Ποῦ τὸ ξέρεις;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Πολλὲς φορὲς φαίνουνται ἀπὸ τὰ μάτια, οἱ ἀνθρῶποι ποὺ τοὺς πιάνουν τὰ μάγια.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Πῶς φαίνουνται;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Αὐτὸ ἐγὼ τὸ ξέρω...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ ἡ Μελάχρα ἔχει τέτοια μάτια;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μὰ δὲν ἦρθε νὰ ζητήσῃ τὸν πρίγκηπα ποὺ ἔτσι στ' ἀστεῖα τῆς ἔταξα; Φαντάσου ἂν τὸ ἔλεγα στ' ἀλήθεια... Μόνο μὲ τὰ λόγια μου γιὰ χρόνια μαγεύτηκε.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Λὲς πὼς ἦρθε γι' αὐτό;... Δὲν πιστεύω... Ὥστε λὲς πῶς ἂν τῆς ἔδινε κανεὶς αὐτὸ τὸ βοτάνι... τὸν πρῶτον ἄντρα ποὺ θὰ ἔβλεπε... ἂς ποῦμε... ὄχι πὼς εἶν' ἀλήθεια!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μὰ βέβαια!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [σὰν νὰ σκέπτεται καὶ νὰ μιλάῃ μόνη της].— Λές;... λές; [μὰ διακόπτει τὴν σκέψι της ὁ Γιάσαρης ποὺ βγαίνει μεγαλόπρεπα ἀπὸ τὴν καλύβα ὁπλισμένος γιὰ κυνήγι].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἄ! νὰ καὶ ἡ Περουζέ, πάλι ἐδῶ;... αἴ ξεθύμωσες!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μισοκακόμοιρα]. — Ἔ! ξέρεις, ἔτσι εἶμαι πάντα ἐγώ, θυμόνω καὶ πάλι ξεθυμόνω, δὲν κρατάω κάκια, Γιάσαρη!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καὶ πότε θ' ἀλλάξῃς γνώμη νἀρθῇς στὴν ἀγκαλιά μαν νὰ πέσῃς;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Κυνήγι πηγαίνεις;

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ναί· πάω νὰ ῥίξω μερικὰ βόλια στὴν τύχη, νὰ πέσουν μερικὰ θεριὰ ἄψυχα στὰ πόδια μου... Μὰ μὴν ἀλλάξῃς κουβέντα καὶ πές μου αὐτὸ ποὺ σὲ ρωτάω [τὴν πιάνει]. Πότε θ' ἀλλάξῃς γνώμη;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [συγκαταβατικά]. — Θ' ἀλλάξω γνώμη καὶ γρήγορα, αὐτὸ ἔλεγα τῆς μητέρας σου τώρα!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ναί, παιδί μου, αὐτὸ μοῦλεγε!... Ἔ! ἔδωσαν οἱ μοῖρες νὰ μερέψῃ τὸ θεριό!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [στὴν Περουζέ]. — Καὶ πότε ἐπὶ τέλους;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [σχεδὸν τρίβεται ἀπάνω του μὲ νάζι]. — Τώρα κοντά... Μὰ ποῦ νἄξερες!... [τὸν παίρνει ἰδιαιτέρως]. Νά, ἄκου ἐδῶ!... Κἄτι θέλω νὰ σοῦ πῶ σπουδαῖο, ἔτσι κρυφά, ναί, θέλω νὰ σοῦ πῶ... [κυττάζει μὲ τρόπο τὴ Βενετιά].

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἂν εἶναι γιὰ νὰ σᾶς μποδίζω ἐγώ, πηγαίνω, πῆτε τα, πῆτε τα μὲ τὴν ἡσυχία σας... [κάνει νὰ φύγῃ]. Καὶ πότε θἀρθῆς, Γιάσαρη;...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἔ! τὸ πρωῒ ὅπως πάντα...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Καλά. [ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς καλύβας καὶ μπαίνει μέσα].

ΣΚΗΝΗ ΣΤ΄

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΓΙΑΣΑΡΗΣ καὶ ὕστερα ΑΓΚΟΥΠΗΣ

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Τί θέλεις νὰ μοῦ πῇς;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Λὲς πὼς καμιὰ γυναῖκα δὲν ἀντιστάθηκε σὲ σένα, καὶ ὅμως εἶναι μιά...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἐσύ, τὸ ξέρω...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μπᾶ!... Κἄποια ἄλλη...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ποιά, τότε;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἡ προκομένη ποὺ τὴν ὑποστηρίζει ἡ μάννα σου, ἡ Μελάχρα ντέ!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Τί τὴν ὑποστηρίζει!... Τὴν ἔχει γιὰ τρελλή!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μὰ σὺ δὲν τὸ πιστεύεις βέβαια ... Δὲ σὲ ξεγελᾶνε τέτοια ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἔτσι μιλᾶν ὅλες αὐτὲς π' ἀναθεμά τες! ... Ἐγὼ γυρίζω καὶ τὶς ξέρω, ἐμένα μοῦ λές; ... Ἐμεῖς μιλᾶμε ἀλλοιώτικα καὶ τὶς πέρνουμε αὐτὲς γιὰ τρελλές! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶμαι τῆς γνώμης σου, Γιάσαρη ... αὐτὲς ποὺ ἔχουν τοὺς ἄντρες παιχνιδάκια ... [χειρονομία]. Ὅπως λὲς ἐσύ, πὼς ἔχεις τὶς γυναῖκες, ἂν λὲς ἀλήθεια δηλαδή! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [μὲ πεῖσμα]. — Μάθε πὼς εἶσαι ἡ μόνη γυναῖκα ποὺ μοῦ ξέφυγες. Μὰ σ' αὐτὸ δὲ φταίω ἐγώ, [χειρονομία ἀνάλογη]. Φαίνεται πὼς δὲ μπορεῖς αὐτὸ τὸ πέταμα τὸ Νέδο, νὰ ξεχάσης ... Ἄχ! [χειρονομία]. Ἐμένα ποὺ οἱ γυναῖκες μὲ παρακαλᾶνε!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Σὲ παρακαλᾶνε! Χά! χά!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ναί, κι' ὅσες δὲ θέλουν ἔχω τρόπο ... [τινάζει τὸ καμουτσίκι του].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Δὲ μοῦ φαίνεται νὰ λὲς ἀλήθεια. Εἶναι πολλὲς γυναῖκες ποὺ σοῦ ξεφεύγουν, Γιάσαρη! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [θυμωμένος τῆς δίνει μιὰ ξώφαρση μὲ τὸ καμουτσίκι]. Τί λές!

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ὅλη θυμό]. — Μὴ χτυπᾶς! Κι' ἄκου δῶ, τί εἶπε ἡ Μελάχρα γιὰ σένα ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Τί εἶπε; ... Καὶ ποιὰ γυναῖκα τολμάει νὰ πῇ γιὰ μένα;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μιμουμένη]. — Ἀ! αὐτός! ... χά! χά! χά! ἂς γελάσω ... Ἐγὼ σὰν κι' αὐτὸν κάνω καλὰ χίλιους! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Εἶπε τέτοια λόγια αὐτή! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ μόνο αὐτό; Ἐγὼ μπορῶ νὰ τὸν πλανέψω καὶ νὰ τὸν σέρνω σὰ σκύλλο πίσω μου! χά! χά! χά!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [χαμένα ἀπὸ τὸ θυμό του]. — Ποιόνε;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ποιὸν ἄλλον παρὰ σένα;

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καὶ σύ ... Πιστεύεις τὰ λόγια μιᾶς ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τρελλῆς θὰ ἤθελες νὰ πῆς ... χά! χά! χά! Μὰ δὲν τὸ πιστεύεις πὼς εἶναι ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἔτσι ... ἔλεγε; Ἔ, λοιπόν! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Λοιπὸν οἱ γυναῖκες σὲ κάνουν ὅπως θέλουν, Γιάσαρη! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἐμένα;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐσένα βέβαια! ... Καὶ πῶς ἐγὼ θὰ πιστέψω ἂν τὰ ὅσα μοῦ λὲς εἶναι ἀλήθεια; Δὲν τὴν εἶδα αὐτὴ τὴ δύναμί σου ποὺ ἔχεις στὶς γυναῖκες ... λὲς πὼς κάνεις καλὰ τὰ θεριά, πὼς εἶσαι δυνατός, αἴ; — αὐτὸ τὸ ξέρουμε ὅλοι γιατὶ καὶ τὸ εἴδαμε. — Μὰ τὸ ἄλλο, πὼς πλάνεψες καὶ ἀρχόντισσες ἀκόμη ... Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀλήθεια, ὅμως ἀπ' αὐτὰ δὲν εἴδαμε τίποτα· πρέπει κάτι νὰ ἴδῶ γιὰ νὰ πιστέψω ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καὶ σὰν τί θἄθελες νὰ δῆς ... [ἔρχεται ὁ Ἀγκούπης σιγὰ πολύ, σχεδὸν σέρνεται καὶ κάθεται πίσω καὶ παράμεσα].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μπορεῖς τὴ Μελάχρα νὰ τὴν ἁρπάξης καὶ νὰ τὴν πᾶς στὴ σπηλιά σου ἀπόψε; Ἔ, τότε θὰ πῶ πὼς εἶσαι Γιάσαρης ἀληθινός! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Μὰ δὲν τὴν θέλω, δὲν τὴν ἀγαπάω, ἐσένα θέλω.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἀ! Δὲν μπορεῖς καὶ πολεμᾶς νὰ ξεφύγης ... Κρίμα σ' ἐσένα, Γιάσαρη! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [κομπάζων]. — Δὲν μπορῶ λέει! χά χά! χά!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔ! σὰν μπορεῖς, τότε κ' ἐγὼ σοῦ βάζω σὰν τὶς παλιὲς βασιλοποῦλες ἕνα στοίχημα, ποὺ μ' αὐτὸ θὰ μὲ κάνῃς δική σου ... Ἂν πᾶς ἀπόψε τὴ Μελάχρα στὴ σπηλιά σου, αὔριο εἶμαι δική σου, γιατὶ τότε τὴ δύναμί σου θὰ νοιώσω καὶ σύγχρονα θὰ δείξῃς στὴ Μελάχρα, πὼς δὲν εἶσαι ἀπὸ 'κείνους ποὺ νομίζει ... Εἶσαι ὁ Γιάσαρης ποὺ σὰν μπαίνεις στὶς πολιτεῖες, οἱ κόρες στρώνουν τὶς πλεξοῦδες τους γιὰ νὰ περάσῃς ... Ἔτσι λές, ἐσὺ δηλαδή, ἀλλὰ νὰ μᾶς κάνῃς νὰ τὸ πιστέψουμε πρέπει.

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Δὲν πιστεύεις λοιπόν;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί, ψέματα θέλεις νὰ σοῦ πῶ; ... ὄχι, δὲ σὲ πιστεύω! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καλά. Δός μου τὸ χέρι σου· ἀπόψε ἡ Μελάχρα θὰ εἶναι στὴ σπηλιά μου ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐγὼ θὰ κάνω τρόπο ν' ἀνταμωθῆτε. Πήγαινε στὸ κυνῆγι σου καὶ κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἔλα πάλι ... αὐτὴ τὴν ὥρα θ' ἀνταμωθῆτε ... Κι' ἂν δὲ θέλῃ νἄρθῃ, ἅρπαξέ την μὲ τὸ στανιό, ἄρκετὰ δυνατὸς εἶσαι, ἀκοῦς; μὲ τὸ στανιό! ... [πηγαίνει κοντά του καὶ γλυκά] Γιατὶ αὔριο θὰ εἶμαι δική σου! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [πάει νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ]. Ναί, ναί, Περουζέ μου! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τοῦ φεύγει]. — Ὄχι σήμερα, αὔριο εἴπαμε ... κι' ἂν δὲ θέλῃ, μὲ τὸ ζόρι ἅρπαξέ την ... τὰ μεσάνυχτα σὲ περιμένω ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καλὰ ... θἄρθω ... Καλὴ ἀντάμωσι. [καθὼς κάνει νὰ φύγῃ βλέπει τὸν Ἀγκούπη] Ἔ, παλιόκορμο, γιατὶ τόσο καιρὸ δὲν ἐρχόσουνα; Σὲ χρειαζόμουνα κι' ὅλας.

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ στὸ Γιάσαρη]. — Περουζέ, μ' ἐφώναξες; ... μὲ θέλεις; ... Ἡ λαφίνα μοῦ εἶπε πὼς μὲ γυρεύεις. ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Βρέ, ἐγὼ σοῦ μιλάω καὶ δὲν ἀπαντᾶς; Ἔ! [τοῦ δίνει μιὰ μὲ τὸ καμουτσίκι].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Περουζέ, ἔχω πολλὲς μέρες νηστικός, μὰ δὲν πειράζει ... Δὲν ἐρχόμουνα, γιατὶ δὲν μὲ ἤθελες ... Τώρα τί μὲ θέλεις; Τόσες μέρες δὲν ἄκουσα νὰ χορέψῃς ... Δὲν ἄκουσα τὸ σύνθημά μου! Γιατί; Τί σοῦ συμβαίνει;

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [ποὺ σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τὸν ἀγριοκυττάζει]. — Ὤ! διάολε! ... Σοῦ μιλάω, σὲ χτυπάω, καὶ δὲ φωνάζεις; [τοῦ δίνει ἄλλη μία].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔλα, πήγαινε, ἄσ' τα τώρα ... [τὸν σπρώχνει]. Βλέπω πὼς εἶσαι ἀγριεμένος· μήπως ἄρχισαν καὶ τὰ λόγια της νὰ σὲ ξεγελᾶνε; Μήπως; ...

Η ΓΚΟΥΕΡΕΡΩ — ΥΠΟ Φ. Α. ΚΑΟΥΛΜΠΑΧ

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἔ! εἶμαι ἥσυχος, πολὺ ἥσυχος!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔ! τράβα λοιπὸν στὴ δουλειά σου!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καλὴ ἀντάμωσι, τὰ μεσάνυχτα, εἴπαμε....

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ ζόρι... ἂν δὲ θέλῃ μὲ τὸ καλό....

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [φεύγοντας καὶ κομπάζοντας]. — Πάω νὰ σκοτώσω θεριά, ὕστερα ἐκείνη στὴν ἀγκαλιά μου, κ' ἔπειτα ἡ σειρά σου! Χά! χά! χά! [φεύγει].

ΣΚΗΝΗ Ζ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΑΓΚΟΥΠΗΣ

ΠΕΡΟΥΖΕ, [σὰν χαθῇ ὁ Γιάσαρης]. — Νὰ χαθῇς, γελοῖε! ὅλα τὰ πιστεύεις, χά! χά! [στὸν Ἀγκούπη ποὺ σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα δαγκόνει τὰ δάχτυλά του πίσω ἀπὸ τὸ Γιάσαρη σ' ἐκδίκησι]. Σὲ σακάτεψε, ἔ; εἶσαι καὶ νηστικὸς τόσες μέρες... Πονᾷς;... νὰ σοῦ φέρω ἕνα κομμάτι ψωμί;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Πῶς τῶπαθες καὶ μὲ λυπᾶσαι; Χά! χά! [δαγκώνει τὰ δάχτυλά του] Τί νὰ τὸ κάνω τὸ ψωμί; γιὰ νὰ ζήσω; Χά! χά!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θέλεις νὰ τὸν ἐκδικηθῇς; Νὰ τὸν σκοτώσῃς, αὐτόν...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Καὶ ῥωτᾷς; Χά! χά! Ὄχι γιατί μ' ἔδειρε, μὰ γιατὶ ἔδειρε καὶ σένα...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [συλλογισμένη σὰν νὰ μιλᾷ μόνη της, μὰ δυνατά]. — Ἂν θὰ πετύχουν τὰ μάγια μου; [στὸν Ἀγκούπη] Ἀπόψε, Ἀγκούπη, θ' ἀνταμωθῇ αὐτὸς μὲ τὴ Μελάχρα... Ἐκείνη θὰ ξετρελλαθῇ μαζί του... ἀκοῦς;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Ἀκούω....

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ναί, θὰ ξετραλλαθῇ... Θὰ τῆς δώσω τὸ ἐρωτόχορτο, ἐδῶ τῶχω... [Δείχνει στὸν κόρφο της].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Ἀπ' αὐτὸ θὰ μοῦδωσες κι' ἐμένα...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ θὰ πᾶνε μαζὶ στὴ σπηλιά του. Κι' ἐκεῖ πρὸς τὰ ξημερώματα, ὅταν ὁ ἕνας ἀποκαμωμένος θὰ γέρνῃ στοῦ ἄλλου τὴν ἀγκαλιά!... Ἔ! τί λές, Ἀγκούπη;!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Νὰ τοὺς σκοτώσω!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Κανένας δὲ θὰ σὲ δῇ, σκοτάδι θὰ εἶναι πηχτό... Ἔχει ἡ σπηλιὰ μιὰ τρύπα στὸ πίσω μέρος... Ἀκουμπᾷς ἐκεῖ ἕνα τουφέκι... Βάζεις τὸ μάτι σου... Βλέπεις δυὸ σκιὲς μὲς στὸ σκοτάδι... τραβᾷς... Μιά... δυό... καὶ... Οὔφ! [ἀναστενάζει σὰν νὰ ξεφορτώνεται ἀπὸ κάποιο βάρος].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ [μὲ κάποια τρυφερότητα]. — Εἶναι ὁμορφοῦλα ὅμως ἡ λαφίνα χὰ χὰ χά...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶναι ὁμορφοῦλα; Μήπως σὲ μάγεψε καὶ σένα; [τὸν κυττάει στὰ μάτια]. Δὲν εἶμαι κι' ἐγὼ ὄμορφη;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [μὲ πόθο]. — Ναὶ Περουζέ, εἶ... σαι....

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ δείξω ἐγὼ τοῦ Γιάσαρη, ποιὰ βρίζει, σπρώχνει καὶ χτυπάει... Ποιὰ εἶναι ἡ Περουζέ!... Καὶ τῆς Μελάχρας [μὲ κακία γελάει] χά! χά!... Ἔ! τί λὲς λοιπόν; [πάει κοντά του καὶ τὸν κυττάει μὲ γλύκα].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [παραδομένος]. — Μὴ μὲ ρωτᾷς... ὅ,τι θέλεις...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐσὺ κάτσε στὴν κουφάλα σου... ἐγὼ θὰ σὲ εἰδοποιήσω πότε εἶναι καιρός:.. [σὰν νὰ σκέπτεται τὸ πῶς]. Θὰ σὲ εἰδοποιήσω... [σὰν νὰ ρωτᾷ τὸν ἑαυτόν της]. Πῶς;... πῶς... [σὰν κάτι νὰ βρίσκῃ]. Ἅ! ναί, ναί... θὰ ξυπνήσω τὸν Τεμέλκο νὰ παίξῃ βιολὶ καὶ νὰ χορέψω... ἀπ' τὴ χαρά μου ποὺ θὰ γλυτώσω πειά... τότε σὺ μόλις τ' ἀκούσῃς;.. [μὲ γλύκα] τὸ σύνθημά σου... [τὸν γλυκοκυττάζει]. Ἀντὶ νἀρθῇς ἐδῶ ὅπως πάντα ἐρχόσουνα...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Περουζέ μου... [κάνει νὰ πάῃ μὲ πόθο κοντά της καὶ ἐκείνη τοῦ φεύγει].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τρέχεις στὴ σπηλιά, καὶ ὅπως σοῦ εἶπα... Ἡ σπηλιὰ εἶναι ἀρκετὰ μακρυά, τὸ βιολὶ ἐκεῖ δὲν ἀκούγεται... Καὶ ἂν ἀκουγόταν τί νὰ ξέρουν, τί νὰ ὑποψιασθοῦν;... [ἐνθουσιασμένη]. Μὲ τὸ βιολὶ θὰ ξαναγίνῃ... [πρὸς τὸ ἐργαστῆρι]. Ναί, Τεμέλκο, θὰ ματαγίνῃ τὸ ἀδύνατο, τὸ ἀφάνταστο τὸ θᾶμα!... [ἔξαφνα σὰν νὰ χάνῃ τὸ θάρρος της]. Ἂν πετύχουν δηλαδὴ τὰ μάγια μου... [σὰν νὰ παίρνῃ πάλι θάρρος]. Μὰ ναὶ πρέπει νὰ πετύχουν, πρέπει νὰ γίνῃ τὸ θᾶμα!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [μὲ πόθο]. — Κ' ἔπειτα;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὰ χάνει]. — Ἔπειτα; ἔρχεσαι ἐδῶ καθὼς πάντα ἐρχόσουνα ἅμα ἄκουγες βιολί... Κάνεις πὼς δὲν ξέρεις τίποτα...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [μὲ πόθο, πειὸ σημαντικά]. Κ' ἔπειτα;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔπειτα... δὲν ἔχει ἔπειτα...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Τὴν πλερωμή μου!... Θὰ δουλέψω καὶ θέλω τὸ ψωμί μου!

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἀδιάφορη]. — Ἀλήθεια εἶσαι νηστικὸς καὶ ξέχασα νὰ σοῦ φέρω... στάσου... τῶρα [ἑτοιμάζεται νὰ πάῃ ἀπάνου].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Ποῦ πᾷς;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Νὰ σοῦ φέρω κάτι νὰ φᾷς, δὲ θέλεις;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Χά! χά!... Τέτοιο φαΐ δὲ θέλω γῶ ἀπὸ σένα!... στὴν κρεμάλα μὲ στέρνεις ἄλλη μιὰ φορά, τὸ σκοινὶ θὰ μοῦ χαϊδέψῃ τὸ λαιμό!... Τῶνοιωσες;... [μὲ πόθο]. Ἄπλωσε τὰ χέρια σου καὶ πνίξε με! Θέλω τὴν πλερωμή μου!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [παιγνιδιάρικα]. — Ἔννοια σου, ὅλα θὰ γίνουν...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Μὰ ἂν μὲ γελάσῃς, καὶ σένα καὶ τὸ Νέδο θὰ σᾶς σκοτώσω, κύτταξε καλά... [ὕστερα ἀπὸ ὀλίγο]. Μά, τουφέκι ποῦ θὰ βρῶ;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Στάσου.... Νὰ ζητήσουμε τῆς Βενετιᾶς νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα τοῦ Γιάσαρη!..

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Κι' ἂν μᾶς ρωτήσῃ τί τὸ θέλουμε;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Οὔφ! Στὸ διάβολο. Κάτι τῆς λέμε, κάτι βρίσκουμε... ναί, ναὶ ἔτσι... ὅλα θὰ

γείνουν!... [πηγαίνει βιαστικὰ στὴν πόρτα τῆς Βενετιᾶς, τὴν ἀνοίγει καὶ φωνάζει πρὸς τὰ μέσα]. Βενετιά!.. ἔ, κυρὰ Βενετιά!

ΣΚΗΝΗ Η'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΑΓΚΟΥΠΗΣ, ΒΕΝΕΤΙΑ

ΒΕΝΕΤΙΑ, [ἀπὸ μέσα]. — Ἔ! τί θέλεις;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἔλα κᾶτι θὰ σοῦ πῶ, ποὺ θὰ σὲ κάνῃ νὰ χαρῇς...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [βγαίνει στὴν πόρτα]. — Τί γυρεύεις; Ἔφυγε ὁ Γιάσαρης;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ναί, πάει στὸ κυνῆγι του!..

ΒΕΝΕΤΙΑ, [ποὺ πέφτει τὸ μάτι της στὸν Ἀγκούπη]. — Μπᾶ! Καλῶς μᾶς ὥρισες!.. Καὶ ποῦ ἔβοσκες τόσες μέρες, γιατί δὲν ἦρθες; Καὶ σὲ χρειαζόταν ὁ ἀφέντης σου, ἔ;.. Καλλίτερα νὰ μὴν ἐρχόσουν καθόλου, νὰ μὴ σὲ βλέπουν τὰ μάτια μου!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἄσ' τονε! ἄσ' τονε τῶρα αὐτόν, ἐγὼ τὸν φώναξα, τὸν θέλω...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Βέβαια γιὰ σένα ἔρχεται, γιὰ δουλειά, τίποτα.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Οὔφ! Τί σοῦ κάνει τῶρα;.. Ἔλα πές μου, ἐδῶ, ἔχει ὁ Γιάσαρης ἄλλο τουφέκι;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ναὶ ἔχει καὶ ἕνα ἄλλο... Μὰ γιατί ρωτᾷς... τί τὸ θέλεις ἐσὺ τὸ τουφέκι;..

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μοῦ τὸ δανείζεις ἴσα μ' αὔριο;.. Ἔλα κάνε μου τῆ χάρι, εἶσαι καλή. [τὴν χαϊδεύει].

ΒΕΝΕΤΙΑ, [Σὲ ἀπορία]. — Μὰ τί τὸ θέλεις ἐπὶ τέλους τὸ τουφέκι;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χωρὶς νὰ ξέρῃ καλὰ τί νὰ πῇ]. Τοῦ Ἀγκούπη θὰ τὸ δώσω...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τί νὰ τὸ κάνῃ;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὸ ἴδιο]. — Νά, τὸ θέλει... τὸ θέλεις, δὲν εἶν' ἔτσι, Ἀγκούπη;

ΒΕΝΕΤΙΑ, [τοῦ Ἀγκούπη]. — Καὶ τί τὸ θέλεις;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Νά, τὸ θέλω. Τί τὰ κάνει κανεὶς τὰ τουφέκια;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Γιὰ κυνῆγι; ἔ;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [εἰρωνικά]. — Ναί, μιὰ λαφίνα θέλω νὰ βάλω στὸ σημάδι.

ΒΕΝΕΤΙΑ, [στὴν Περουζέ]. — Τί λέει;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [Σὰν κάτι νὰ βρίσκῃ, μὲ χαρά, μὰ πάντα νευρικὰ καὶ φοβισμένα]. — Ναί, ναί, σωστὰ λέει!.. Ἐγὼ τοῦ εἶπα... νά, θέλω νὰ μοῦ φέρῃ μιὰ λαφίνα, κ' ἕνα ζαρκάδι...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [μὲ μεγάλη ἀπορία]. — Τί νὰ τὰ κάνῃς;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Νά, τὰ θέλω... [ἐμπιστευτικά, νευρικὰ ὅμως καὶ φοβισμένα πάντα ὅσω καὶ ἂν προσπαθῇ νὰ τὸ κρύψῃ]. Νά!... νά!... νὰ στὸ πῶ ἐπὶ τέλους! [σκοντάφτει στὴν κουβέντα της]. Δὲν ἤθελα νὰ στὸ πῶ γιατὶ ἤθελα... κρυφὸ νὰ τῶχω, ἴσως ἦταν καλλίτερα... Ναί, ναί... Εἶδα ἕνα ὄνειρο, πὼς ἤμουν λέει σ' ἕνα μέρος ὡραῖο ποὺ πρώτη φορὰ ἔβλεπα μαζὶ μὲ τὸ Γιάσαρη, ἀγαπημένοι καὶ οἱ δύο... καὶ ἦρθε ὁ Ἀγκούπης καὶ μᾶς βρῆκε ἐκεῖ, καὶ μᾶς ἔφερε μιὰ λαφίνα κ' ἕνα ζαρκάδι! Δὲν ἦταν καλλίτερα νὰ μὴ στὸ πῶ Σὰν τὸ λὲς τὸ ὄνειρο δὲ βγαίνει...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Σὰν παράξενα μοῦ φαίνονται ὅλα αὐτά. Τί ἰδέες ποὺ ἔχεις, εἶσαι καλά; Πάρε τὸ Γιάσαρη καὶ τράβα... Τί θέλεις τῶρα λαφίνες καὶ κολοκύθια;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶναι παραξενιά μου, ἴσως, τὸ παραδέχουμαι... εὐχαρίστησε ὅμως ἐπὶ τέλους μιὰ παραξενιά μου [τὴ χαϊδεύει]. Μητεροῦλα μου!... Θὰ σ' ἔχω κι' ἐγὼ μητεροῦλα! Ἔλα, μὴ μοῦ χαλᾷς χατῆρι!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἅ! καὶ δὲν τὸ παίρνεις ἐπὶ τέλους!... Ἐγὼ τί θὰ χάσω!... Μὴ μοῦ τὸ χαλάσῃς μόνο, Ἀγκούπη!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [ξερά]. — Μὲ δυὸ βόλια δὲν χαλάει...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Νομίζεις πώς, μὲ δυὸ βόλια ἀμέσως θὰ πετύχῃς; Μόνο ὁ Γιάσαρης ἔτσι τὰ καταφέρνει...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μὲ κακία]. — Μὰ ἀφοῦ εἶναι γιὰ τὸ Γιάσαρη! χά! χά! Καὶ αὐτὸς ἔτσι θὰ τὸ καταφέρῃ. Φέρ' το. Φέρ' το, Βενετιά.

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τῶρα στὸ φέρνω. Περίμενε [πηγαίνοντας μέσα]. Μ' αὐτὸ νὰ ξέρῃς μονάχα, εἶσαι παράξενη γυναῖκα. [Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ καὶ πέρα ὅσο πάει σκοτεινιάζει. Στὴν τελευταία σκηνὴ εἶναι πειὰ σκοτάδι, ἀστροφεγγιά].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [στὸν Ἀγκούπη]. — Λοιπὸν τὰ βλέπεις; θὰ πετύχουν τὰ μάγια. Ὅλα, ὅλα πετυχαίνουν.

ΣΚΗΝΗ Θ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΑΓΚΟΥΠΗΣ καὶ ὕστερα ΜΕΛΑΧΡΑ καὶ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [εἰρωνικά]. — Θὰ πετύχω κ' ἐγώ! Ἂν μᾶς πιάσουν ὅμως; Ἔτσι ὅπως τὰ καταφέρνουμε θὰ μᾶς πιάσουν...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [φοβισμένη]. — Θὰ μᾶς πιάσουν;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Μὴ σὲ νοιάζει· ἐγὼ θὰ πῶ πὼς τἄκανα ὅλα, δὲ θὰ σὲ μαρτυρήσω... Φτάνει νὰ προφτάσω, πρὶν μοῦ χαϊδέψῃ τὸ σκοινὶ τὸ λαιμό! Χά! χά! χά!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἂς ἤξερα τί θὰ γίνῃ ἀπόψε καὶ... χά!... χά!... σὲ τί δουλειὲς μπερδεύτηκα. Εἶναι τρέλλες αὐτὲς ὅλες! Ποιὸς ξέρει τί θὰ γείνῃ. Νέδο, ποῦ μ' ἔρριξες; Μὰ τί νὰ κάνω; τί νὰ κάνω; τρελλάθηκα;!... [Βλέπει τὴ Μελάχρα ποὺ ἔρχεται μὲ παπαροῦνες μιὰ ἀγκαλιά. Μόλις τὴν ἀντιληφθῇ προσποιεῖται τὴν ἥσυχη, πάει ποντά της, τὴν χαϊδεύει, μὰ δὲν τὸ καταφέρνει, τρέμει ὅλη]. Νὰ κ' ἡ Μελάχρα! Μάζεψες βλέπω τὶς παπαροῦνες... Σὰ ματωμένη μοῦ φαίνεσαι, σὰ ματωμένη, ὁμορφοῦλα μου... [τὴ χαϊδεύει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ τί ἔχεις; τί ἔχεις; Δὲν εἶσαι καλά. Ἐσὺ τρέμεις.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐγώ;... τίποτα, τίποτα... εἶμαι πολὺ καλά... Πῶς φαντάστηκες;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὴ καὶ μέθυσες, καὶ σὺ σὰν καὶ μένα ἀπ' τοῦ δειλινοῦ τὰ μάγια;!... [μὲ μούρλια, λίγο σὰν μεθυσμένη, λίγο σὰν νὰ τὸ κάνῃ ἐπίτηδες

γιὰ τὴν Περουζέ, σχεδὸν χορεύει ἀπ' τὴ χαρά της ἅμα μιλάει]. Τί ὡραῖος ποὺ ἦταν ὁ κάμπος; Ὁ ἥλιος γέρνοντας πίσω ἀπ' τὸ βουνό, εἶχε ἀνάψῃ πυρκαϊὰ σ' ὅλο τὸ χωριό! ὦ! τί μεθύσι... [σιγά, σιγὰ ξαπλώνεται χάμω καὶ οἱ παπαροῦνες πέφτουν καὶ τὴν καλύπτουν ὁλάκαιρη]... Κ' οἱ παπαροῦνες κόκκινες κατακόκκινες ἦταν βαμμένες ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔσφαξα χμ! χμ! χμ! [στὴν Περουζέ]. Γιὰ δὲς γύρω μου οἱ ἀδικοσφαγμένοι [δείχνει τὶς παπαροῦνες]. Νάτους! θὰ μὲ πνίξουν!... [μιλάει μὲ τὶς παπαροῦνες καὶ πέρνει μερικὲς στὰ χέρια της· οἱ ἄλλοι τὴν κυττοῦν μὲ ἀπορία]. Τώρα μὲ βρήκατε, μὲ πετύχατε! καλὰ ἔκανα κι' ἐγὼ καὶ γύριζα ἀπὸ τὴ μιὰ πολιτεῖα στὴν ἄλλη καὶ ἄλλαζα κάθε μέρα γιὰ νὰ μὴ μὲ γνωρίσετε... Πότε βασιλοποῦλα, πότε ζητιάνα, πότε τῶν κάμπων Νεραΐδα καὶ πότε τῶν θαλασσῶν Γοργόνα... τί θέλετε ἐδῶ; Φύγετε δὲν εἶμαι γώ... Ἐγὼ εἶμαι μιὰ γυφτοποῦλα ποὺ βρῆκε τὸ βασιλόπουλο τῶν παραμυθιῶν... [γυρίζει στὴν Περουζέ]. Ἔτσι δὲν εἶναι Περουζέ; [ἔξαφνα ἀλλάζοντας ὕφος στὸν Ἀγκούπη]. Νὰ καὶ ὁ Ἀγκούπης!

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [*σὰν νὰ τοῦ ἀρέσῃ*]. — Ὁ Ἀγκούπης, λαφίνα μου! Πότε θ' ἀνταμωθῆς μὲ τὸ ζαρκάδι σου;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ρωτῶντας μὲ τὸ μάτι τὴν Περουζέ]. — Τί λέει;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Κ' ἐσὺ τί λές;

ΒΕΝΕΤΙΑ, [βγαίνει μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι]. — Νά, τῶφερα πάρ' το. [τὸ δίνει τῆς Περουζέ].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὸ δίνει στὸν Ἀγκούπη]. — Ὁρίστε!

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [*τὸ παίρνει καὶ τὸ κυττάει παθητικά*]. — Χά! χά! Σάμπως νὰ χόρτασα!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί θὰ τὸ κάνῃς τὸ τουφέκι, Ἀγκούπη;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Θὰ βγῶ στὸ κυνῆγι...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Οὔτε πουλὶ πετοῦμενο νὰ μὴ βρεθῇ μπροστά σου!

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Σ' εὐχαριστῶ, λαφίνα μου!... Γειά σας. [κάνει νὰ φύγῃ].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [*σὰ φοβισμένη*]. — Φεύγεις ἀπὸ τώρα;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Τί ἄλλη δουλειὰ ἔχω;... Ξέρεις πότε θἄρθω;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἀμ' ὅλοι δὰ τὸ ξέρουμε, ποὺ κακὸ χρόνο νἄχῃς... τὸ σύνθημα περιμένεις... Μόλις τ' ἀκούσῃς τσούμ! πρῶτος καὶ καλλίτερος!... Νὰ χαθῇς... νὰ χαθῇς...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [μὲ ἔννοια]. — Καὶ βέβαια τὸ σύνθημα περιμένω!... τὸ νοῦ σου Περουζέ, ἀκοῦς; τὸ σύνθημα!... [*φεύγει*].

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ καὶ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Τί σύνθημα περιμένει ὁ Ἀγκούπης! Ἔχεις καὶ σύνθημα μαζί του;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὰ χάνει]. — Οὔφ! Ξέρω γὼ τί λέει αὐτός;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τὸ βιολὶ ντὲ περιμένει ν' ἀκούσῃ γιὰ νὰ 'ρθῇ νὰ σὲ καμαρώσῃ ποὺ χορεύεις... πάντα ἔτσι δὲ γίνεται;... ξύλο ποὺ τοῦ χρειάζεται!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χαμένα]. — Βέβαια τὸ βιολί... ἴσως... ποιὸς ξέρει... μπορεῖ... αὐτὸ περιμένει... τί ἄλλο;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [παίζοντας]. — Εἶναι κακὸ ὅμως σύνθημα ὁ χορὸς μὲ τῆς Μοίρας τὸ βιολί!... Μπορεῖ οἱ Μοῖρες νὰ θυμώσουν· ἀκοῦς, αὐτὸ νὰ ἔχῃς γιὰ σύνθημα; καὶ τότε κακοὺς νὰ στείλουν δαιμόνους, γύρω στὸ χορό σου, ἄλλους ξωτικοὺς νὰ κάνουν χορούς!... Συλλογίσου τῆς Μοίρας τὸ βιολὶ ποὺ κόσμους γκρέμιζε καὶ κόσμους ἔπλαθε καινούργιους, τὸ βιολὶ ποὺ ἔκανε τὸ θᾶμα, τὸ θᾶμα Περουζέ!... νὰ τῶχῃς γιὰ σύνθημα τοῦ Ἀγκούπη;!... Ἄ!... [ἡ Βενετιά σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα κουνάει τὸ κεφάλι της σὰν νὰ οἰκτείρῃ τὴ Μελάχρα].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [*σὲ νευρικὴ ταραχὴ σὰν νὰ τὰ πιστεύῃ ἀπὸ τὸ φόβο της*] — Τί λὲς Μελάχρα! [στὴ Βενετιά] Τί λέει; [ἡ Βενετιὰ κουνάει τὸ κεφάλι της]. Πιστεύεις ποτέ; Κοροϊδεύεις!... Χρόνια τώρα χορεύω καὶ ποτὲ δὲ γίνεται τίποτα, χά, χά! Πιστεύεις ὅσα λέει ὁ Τεμέλκος γιὰ τῆς Μοίρας τὸ βιολί;... Τί λές, Βενετιά, ἐσὺ πιστεύεις; Πές μου εἶναι ἀλήθεια;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ στὰ *περασμένα*!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Βέβαια, βέβαια στὰ περασμένα... ἔτσι...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ γιατί φοβᾶσαι ἔτσι;... τί ἔχεις;... Ἐγὼ σὲ πειράζω, δὲν εἶπες πρὶν πῶς εἴμαστε φίλες;... [πηγαίνει πολὺ κοντά της]. Γι' αὐτὸ σὲ πειράζω [τὴν πιάνει] μὰ σὺ τρέμεις, νά, φοβᾶσαι,... λὲς πῶς ἦρθαν στ' ἀληθινὰ τὰ κακὰ δαιμόνια.

ΒΕΝΕΤΙΑ, [στὴν Περουζέ]. — Τὰ βλέπεις, κάθεσαι καὶ συνερίζεσαι! Δὲ σοῦλεγα γώ; Καὶ σὺ δὲ μὲ πίστευες, μὲ ρωτοῦσες μάλιστα ἂν τὴν πιάνουν τὰ μάγια... σὲ δύο γενιὲς πιάνουν τὰ μάγια ποὔκαναν τῆς μάννας της!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [στὴν Περουζὲ πάει κοντά της]. — Ἄ! ρωτοῦσες ἂν μὲ πιάνουν τὰ μάγια; Χμ! χμ! χμ! Μὴ καὶ θέλεις νὰ μοῦ κάνῃς μάγια; Δὲ στό λεγα ἐγώ; Κάτι ἔχεις στὸ νοῦ σου γιὰ μένα, Περουζέ, καὶ τὸ κρύβεις... Γι' αὐτὸ τώρα μοῦ κάνεις τὴν καλὴ καὶ μὲ χαϊδεύεις, χά, χά, γι' αὐτὸ ἄξαφνα ἄλλαξες ἔτσι [τὴν πιάνει]. Κάτι ἔχεις στοῦ νοῦ σου τὰ κρυφά!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [εἰρωνικὰ καὶ κυττῶντας τὴ Βενετιά]. — Βέβαια κάτι ἔχω, κάτι ἔχω... [στὴ Μελάχρα]. Τὶ λὲς τώρα Μελάχρα!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἔ! ἐγὼ σᾶς ἀφίνω. Καλὴ νύχτα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ κοιμηθῇς;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἄς ποῦμε πῶς θὰ κοιμηθῶ, μὰ δὲ μοῦ φαίνεται... Δὲ βλέπεις τ' ἄστρα, πῶς ἀπόψε φαντάζουν;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἔ! τί μ' αὐτό;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Γιὰ ταξίδι μοῦ φαίνεται ἑτοιμάζουμαι.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Θὰ πᾷς στ' ἄστρα;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ποιὸς! ξέρει! Καλὴ νύχτα! [μπαίνει μέσα στὴν καλύβα της].

ΣΚΗΝΗ ΙΑ'

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ καὶ ὕστερα ΒΕΝΕΤΙΑ

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶναι ὡραία βραδυά, ἐμεῖς μποροῦμε ἐδῶ νὰ γύρουμε...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἔχεις δίκιο, ἂς γύρουμε ἐδῶ... Μὰ τί θὰ μοῦ κάνῃς σὰν κοιμᾶμαι;!... [γέρνει κατάχαμα καὶ ξαπλώνεται μὲ μαξιλάρι τὰ χέρια].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί νὰ σοῦ κάνω; Πῶς μ' ἐπῆρες; Τί φαντάζεσαι; Ἐδῶ θὰ κοιμηθοῦμε πολὺ ὡραῖα!...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [πειρακτικὰ στὴν Περουζέ]. — Μὰ ἂν ἔρθουν τὰ ξωτικὰ ἐδῶ ποὺ κοιμώμαστε;... Ἡ βραδυὰ εἶναι ἀπόψε τόσο ὡραία, ποὺ φοβᾶμαι... εἶναι ἀπ' τὶς βραδειὲς ποὺ βγαίνουν τὰ ξωτικά!... Πώ! πώ! τρομάζω!... Κλείνω τὰ μάτια μου! [κλείνει τὰ μάτια της].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί λὲς τώρα; Δὲν εἶσαι ἀπόψε καλά!... [σέρνεται ὡς κοντά της]. Τί ἔχεις; Ἐνόμιζες πῶς θέλω νὰ σοῦ κάνω μάγια; Νά, ἔτσι ρώτησα τὴ Βενετιά!... [μὲ προσποιημένη χαριτολογία]. Νά, κ' ἐγὼ θὰ σοῦ κάνω μάγια ἀφοῦ τὸ θέλεις.... Θὰ σοῦ δώσω ἕνα βοτάνι [βγάζει ἀπ' τὸν κόρφο της ἕνα βοτάνι] γιὰ νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ κάθε ξωτικό!... πάρ' το ἀφοῦ φοβᾶσαι! [τῆς τὸ δίνει καὶ ἐκείνη τὸ παίρνει καὶ τὸ κυττάει παράξενα]. *Βάλ' το στὸν κόρφο σου, κοιμήσου*, καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ τίποτα... κανέναν μὴ φοβᾶσαι... Μοῦκανε καλὰ μένα ἄλλοτε καλό!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κυττῶντας παράξενα τὸ βοτάνι. Εἰρωνικά]. — Πῶς φροντίζεις γιὰ μένα καὶ πόσο μ' ἀγαπᾷς, Περουζοῦλα μου! ἐγὼ ὅλο κακὸ σοῦ ἔκανα καὶ σὺ πάντα καλὸ θέλεις νὰ μοῦ κάνῃς... Ποιὸς ξέρει τί εἶναι αὐτὸ τὸ βοτάνι!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χωρὶς θάρρος]. — Ἀπὸ κάθε κακὸ θὰ σὲ φυλάῃ.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ γιατὶ δὲν τὸ κρατοῦσες ἐσύ; Ἐσὺ δὲ φοβᾶσαι τίποτα;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μὰ ἐσὺ φοβᾶσαι μὴν ἔρθουν ξωτικά, ἐσὺ ὅλο ἔχεις φαντασίες! Γι' αὐτό.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐσὺ λοιπὸν δὲ φοβᾶσαι;.... Κάτι κρύβεις, Περουζέ!... Καὶ τὸ βοτάνι σου εἶναι κακὸ βοτάνι, ποιὸς ξέρει ποῦ θέλει νὰ μὲ πλέξῃ ποὺ ξεμπερδεμμὸ δὲ θἄχω!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χωρὶς θάρρος]. — Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές; Ἐγὼ ἡ κακομοῖρα;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἄκου με ποὺ σοῦ λέω γώ! Εἶμαι ἡ κόρη τῆς Ζουχραὲς ποὺ τίποτα δὲν ἤτανε γι' αὐτὴν στὸν κόσμο μυστικό, διάβαζε στῶν ἀνθρώπων τὰ μάτια ὅσα κρύβει ὁ νοῦς τους... ὕστερα ὁ κόσμος εἶπε πῶς τρελλάθηκε, μὰ τότε ἄρχισε νὰ διαβάζῃ τὰ ὑπερκόσμια μυστικά!... Γιατί τρέμεις, Περουζέ;... Γιατί φοβᾶσαι;... Αὐτὸ τὸ βοτάνι τί εἶναι; Τί ἔχεις στὸ νοῦ σου;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μὲ ψεύτικο θάρρος]. — Τί νἄχω στὸ νοῦ μου; τίποτα!... τίποτα!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι τὸ κρατάω, [τὸ χώνει στὸν κόρφο της] δὲ σοῦ χαλάω χατῆρι. Δὲ φοβᾶται ἡ Μελάχρα τὰ βοτάνια... γιατὶ ἐγὼ μέσα σ' αὐτὰ γεννήθηκα... καὶ τὸ αἷμα *μου εἶναι ἀπὸ βοτάνια*... καὶ ὅ,τι θέλω ἐγὼ κάνω... μάθε το, Περουζέ, [εἰρωνικὰ] σὰν λὲς πῶς μ' ἀγαπᾷς!!...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [βγαίνει μὲ μιὰ σκοῦπα ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἔχουν ἡ μάγισσες]. — Ἔ, καλὴ νύχτα ἀνθρῶποι! ἀκόμη δὲν κοιμηθήκατε; Τώρα ξυπνοῦν τὰ δαιμόνια [φεύγοντας πρὸς τὸ βάθος] Καλὴ ἀντάμωσι...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καλὸ ταξίδι!...

ΣΚΗΝΗ ΙΒ'

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ, ΤΕΜΕΓΚΟΣ

[Βγαίνει ὁ Τεμέλκος ἀπὸ τὸ ἐργαστῆρι]

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Δὲ θἀρθῇς, Περουζέ, νὰ κοιμηθῇς; *ὥρα εἶναι!*

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ κοιμηθῶ ἐδῶ μὲ τὴ Μελάχρα...

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Ἔ, καλὴ νύχτα!... [κάνει νὰ ἀνεβῇ τὴν σκάλα].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [σταματάει τὸν Τεμέλκο]. Ὁ Νέδος ἀκόμη δουλεύει, παπούλη μου;

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [τὴν κυττάει πρῶτα λίγο συμπαθητικὰ καὶ τὸ πρόσωπό του φωτίζεται]... Χμ! χμ! τὸν τρελλό, τώρα φτιάνει δικά του πράματα... θέλει λέει νἄ κάνῃ τὸ μπροῦντζο χρυσάφι... τῶν νειῶν κουβέντες καὶ ὄνειρα... Ποτέ μου ὅ,τι φαντάστηκα δὲν ἔκανα... Μόνο ὅταν παίζω βιολί, βλέπω ὅλα τὰ ὄνειρα καὶ ὅλες τὶς λαχτάρες μπρός μου νὰ χορεύουν... [γυρίζει στὴν Περουζέ]. Ἔ! τί λὲς καὶ σύ, Περουζέ!

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μυστικὰ στὸν Τεμέλκο]. — Ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα πρὶν ξημερώσῃ, νὰ ξυπνήσῃς, νὰ ἔχῃς ἕτοιμο τὸ βιολί σου γιατὶ θὰ χορέψω... θὰ χορέψω γυμνὴ καὶ ἂς ἔρθουν καὶ δαιμόνια καὶ ξωτικά, ἂς ἔρθουν, καλῶς νὰ ὁρίσουν! Ἀπόψε θὰ γίνῃ τὸ ἀφάνταστο τὸ θᾶμα!

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Ποιὸ ἀφάνταστο; Ποιὸ θᾶμα;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μυστικά]. — Στ! τί σὲ νοιάζει; Μὴ ζητᾷς νὰ μάθῃς... Ἐσένα μόνο τώρα ἀγαπάω! Σοῦ εἶπα γυμνὴ θὰ χορέψω γιὰ σένα. Πρέπει νὰ ξυπνήσῃς!

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [μὲ πόθο]. — Θὰ ξυπνήσω, τί νὰ κάνω; Μὰ λὲς νὰ γίνῃ τὸ ἀφάνταστο; τὸ θᾶμα; Μὴν τὸ πιστεύῃς! Μὴν τὸ πιστεύῃς!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μυστικά]. — Ποιὸς ξέρει, ποιὸς ξέρει ἀπόψε τί θὰ γείνῃ!

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [ἀνεβαίνοντας τὶς σκάλες]. — Περουζοῦλα μου! Καλὴ ἀντάμωσι! Ποιὸς ξέρει!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [συγχρόνως]. — Ποιὸς ξέρει!...

ΑΥΛΑΙΑ [Ἀκολουθεῖ τὸ τέλος] ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ *

Ἄνευ ἡμερομηνίας, ἐταχυδρομήθη ὅμως τῇ 9 Μαρτίου 1841.

«Τὰ *λόγια, τὰ ὁποῖα περὶ σοῦ μοῦ* εἶπεν αὐτὸς ὁ κύριος Στάης, ἐγέμισαν τὴν καρδιάν μου ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην. Οὐδὲν ἄτοπον λοιπόν, ἂν ἤκουσεν ἀπὸ τὸ χεῖλος σου φριίσεις τῶν ἐπιστολῶν μου.

«Ἀλλὰ γενικῶς περὶ τούτου πρέπει νὰ εἶναι τις προσεκτικός, διότι εἶναι στιγμαί, καθ' ἃς τὰ πάθη ἐνεργοῦν μὲ ὅλην τὴν δύναμίν των.

«Τὸ ἐννοῶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶδα καὶ ἤκουσα.

«Ἀλλὰ ἔχε σὺ τὴν ἡσυχίαν σου, διότι εἶσαι ἄξιος αὐτῆς. Νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ τὴν χάσωμεν πρέπει νὰ εἶναι τι εὔλογον, τὸ ὁποῖον ν' ἀφορᾷ *κατ' εὐθεῖαν καὶ ἀποκλειστικῶς* ἡμᾶς τοὺς ἰδίους.

«Ἔλαβον τὰ χρήματα καὶ τὰ σκαλτσούνια, ἀλλὰ δὲν εἶναι ζεύγη εἴκοσι καὶ ἕνα. Νὰ λάβω μὲ τὴν μεγαλειτέραν ταχύτητα μίαν βαρέλα βερδέαν τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν πρώτης ποιότητος».

Ὁ ἀγαπητός σου
Δ.

Ἡ *παροῦσα ἐπιστολὴ* δὲν φέρει ἡμερομηνίαν καμίαν, ἐγράφη τὸ 1841.

«Σήμερον τὴν χαραυγὴν τοῦ *Εὐαγγελισμοῦ* [1] ἐλευθερώνετο ἡ δυστυχὴς Ἑλλὰς καὶ σὺ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ὥρας ἤσουν εἰς τὸν κόσμον. Ζῆσε πολλὰ καὶ πολλὰ χρόνια, διότι ἀπὸ σὲ ἔχω πολλὴν χρείαν. Ἀλλ' ἴσως εἶναι ἀνάγκη νὰ τρώγῃς ὀλιγώτερον καὶ νὰ περιπατῇς περισσότερον. Εἶσαι *ἀκόμη ἐν καιρῷ. Μοῦ λέγουν ὅτι πολὺ παχαί*νεις. Θὰ πιῶ εἰς τὴν ὑγειά σου.

«Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σὲ παρεκάλεσα νὰ μοῦ στείλῃς ἕνα βαρέλι τῆς καλλιτέρας βερδέας, τῆς ὁποίας εἶχον ἀνάγκην.

«Χαιρέτα με τὴν Ἑλένην, τὰ κορίτσια καὶ τὸν Γαλβάνην».

Ο Δ. ΣΟΥ

Ἐταχυδρομήθη τῇ 2 Φεβρουαρίου 1842.

«Ἔλαβον τὴν πολυαγαπημένην ἐπιστολήν σου τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγύρισα ἀπὸ τὴν ἐξοχήν, ὅπου διέμεινα ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας. Μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν θὰ ἀκούσω ἀπὸ σέ, ὅ,τι σὲ ἀφορᾷ, διότι ἐγὼ δὲν βλέπω κανένα. Σὲ παρακαλῶ ὅσον δύνασαι νὰ μὴν ἐκθέσῃς τὴν ὑγείαν σου οὐδὲ νὰ στενοχωρῆσαι χάριν τῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ νὰ κρατῇς σταθερὰν καὶ ἰδικήν σου τὴν ἐνδόμυχον δύναμιν ἀνεξαρτήτως ἀπὸ αὐτάς. Πρὸ παντὸς τοῦτο εἶναι τώρα ἀναγκαῖον, ὅταν σχεδὸν ὅλα προχωροῦν ὡς παραμῦθι. Ἡ διαφθορὰ εἶναι τόσον γενικὴ καὶ ἔχει τόσας βαθείας ῥίζας, ὥστε μοῦ προξενεῖ κατάπληξιν. Μὲ τοιαύτην σταθερότητα, νομίζω δυνατήν, μίαν ἠθικὴν ἀναγέννησιν, ἀρκεῖ ὅμως οἱ αἴτιοι *αὐτῆς* νὰ ἐκλείψουν ἐντελῶς.

«Δὲν λέγω ἄλλο καὶ εἶμαι ὁ ἰδικός σου ἀγαπητός».

Δ.

«Τὰ *ἑκατὸν τάλληρα ἔλαβον κατὰ τὰς ἀρχὰς* τοῦ μηνός. Θὰ ἤρχοντο καταλληλότερα προτήτερα».

Ὁ ποιητὴς πολὺ ἐλυπεῖτο διὰ τὴν διαφθορὰν τῶν ἡμερῶν του. Τῷ ἰδίῳ ἔτει, τῇ 25 Μαρτίου, ἔγραφε πρὸς τὸν φίλον του Γεώργιον Τερτσέτην τὰ ἑξῆς:

«Εἶναι χρόνια 21, ποὺ *σὰν σήμερον ἡ Ἑλλὰς* » ἔσπασε τὰς ἁλύσεις. Ἡ ἡμέρα αὕτη τοῦ Εὐαγ» γελισμοῦ εἶναι ἡμέρα χαρᾶς καὶ δακρύων. » Χαρὰ διὰ τὸ μέλλον, δάκρυα διὰ τὴν παρελ» θοῦσαν δουλείαν.

»Τί νὰ εἴπω διὰ τὸ παρόν;

»Ἡ διαφθορὰ εἶναι τόσον γενικὴ καὶ ἔχει » τόσας βαθείας ῥίζας, ὥστε προξενεῖ κατάπλη» ξιν. Ὅταν οἱ αἴτιοι αὐτῆς παταχθοῦν ἐντελῶς, » εἶναι δυνατὴ μία ἠθικὴ ἀναγέννησις. Τότε τὸ » μέλλον μας θὰ εἶναι μεγάλο, ἂν ὅλα στηρι» χθοῦν εἰς τὴν *ἠθικήν*, ἂν ἡ δικαιοσύνη θριαμ» βεύσῃ, ἂν τὰ γράμματα καλλιεργηθοῦν, ὄχι » *πρὸς ματαίαν* ἐπίδειξιν, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν » τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἀνα» τροφὴν καὶ ἀπὸ μόρφωσιν ὄχι σχολαστικήν. » Θὰ ἔχωμεν — ἢ μᾶλλον θὰ ἔχουν τὰ παιδιά » μας — μίαν ἠθικὴν *ἀναγέννησιν τότε καὶ τὸ* » μέλλον θὰ εἶναι μεγάλο».

Ἀπὸ τοῦδε ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ εἶναι Ὕπαρχος μὲ τὸν τίτλον τοῦ Prestantissimo *ἐκλαμπρότατος*. Εἰς τὰς ἐπιστολὰς πρὸς τὸν ἀδελφόν του πάντοτε ἔθετεν ὁ ποιητὴς εἰς τὴν διεύθυνσιν τὸν ἁρμόζοντα τίτλον, δῆλα δή, *πρὸς τὸν εὐγενῆ κόμητα*. Ἀπὸ τοῦδε γράφει *πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον κόμητα*. Καὶ ὅταν ὁ ἀδελφός του ἔπειτα ἔλαβε τὸ ὕψιστον τῆς πολιτείας ὑπούργημα τὸ τοῦ *Προέδρου τῆς Γερουσίας, τοῦ Ὑρίγκηπος* μὲ τὸν τίτλον τοῦ *Ὑψηλοτάτου*, τότε ἐπέγραφε πρὸς *τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα. Ὁ ποιητὴς συνείθιζεν* ἐνώπιον τρίτου νὰ ἀποδίδῃ πάντοτε τὸν ἁρμόζοντα τίτλον ἔστω ἂν ἦτο ἀδελφός, συγγενὴς ἢ οἰκεῖος· διετήρει πολὺ τοὺς τύπους.

Ἐταχυδρομήθη τῇ 5 Δεκεμβρίου τοῦ 1842.

«Ἡ καλοσύνη τοῦ Καντακίτη καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μ' ὡμίλησε διὰ σέ, μὲ παρακινοῦν νὰ ἀναλάβω τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ζητεῖ ἀπὸ σέ. Σὺ θὰ τὸ ἰδῇς εἰς τὸ *Ὑπόμνημα*, τὸ ὁποῖον ἐσωκλείω πρὸς χρῆσιν σου καὶ θὰ τὸ *καύσῃς* ἀμέσως. Ἡ ἀπάντησίς σου νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δυνηθῶ νὰ τὴν διαβάσω εἰς τὸν Κοντακίτην.

«Εἶμαι ὑπερβολικὰ ἀνήσυχος, διότι παρῆλθον τρία ταχυδρομεῖα ἀφ' ὅτου σοῦ ἔστειλα μίαν ἐπιστολήν, ὅπου σοῦ ἔγραφα περὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων καὶ δὲν ἤθελα νὰ χαθῇ. Ἀπάντησιν δὲν ἔλαβα.

«Ἔχεις εἰς τὴν οἰκίαν σου πρόσωπον πρὸς τὸ ὁποῖον θὰ δυνηθῇ ὁ Κάνδυλας ν' ἀποταθῇ διά τινα μικρὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἐκεῖ μοῦ χρειάζονται; Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸ πρόσωπον αὐτὸ θὰ ἔδιδε διαταγάς σου εἰς τὸν Κάνδυλαν διὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ χρησιμεύουν διὰ σὲ καὶ οὕτω θὰ ἔχωμεν ἰσορροπίαν ἐξόδων.

«*Γράψε με περὶ τούτου καὶ περὶ τῶν ἐπι*στολῶν.

Δ. Σ.

Ἐστάλη τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1842.

«Σκέπτομαι ὅτι ἡ σιωπή μου θὰ σοῦ εἶναι εὐαρεστοτέρα ἀπὸ τὴν κενὴν φλυαρίαν τῶν ἄλλων. Αὐταὶ αἱ ὀλίγαι γραμμαὶ ἔχουν σκοπὸν νὰ σὲ πείσουν καὶ νὰ σὲ βεβαιώσουν δι' ὅ,τι σοῦ ἔγραψα εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία κατεστράφη. Εἰς ὅλα καὶ καθ' ὅλα. Ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς σοβαρὰς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι ἐπιταχύνθησαν ἀπὸ τοὺς κακολόγους. Σοῦ συσταίνω τὴν συνήθη καὶ ἐντελῶς ὥριμον σύνεσιν».

Μένω ὁ ἀγαπητός σου ἀδελφὸς
Δ.

Τῇ 4 Μαρτίου 1844 ἐταχυδρόμησε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.

«Ὀφείλεις χωρὶς ἐπιφύλαξιν νὰ μὲ διατάσσῃς, δσάκις πρόκειται διὰ σέ· ἀλλὰ δι' ἄλλους εἶναι ὀρθὸν νὰ μὴν ἐπέμβω. Ἐκεῖνοι οἱ κύριοι πραγματικῶς ἔχουν δίκαιον καὶ ἂν ἡ Γερουσία εἶναι κακῶς διατεθειμένη, ἐλευθέρως, ἂς προστρέξουν εἰς τὸ Λονδῖνον μὲ συντόμους καὶ ἀποτελεσματικὰς λέξεις. Ἔχω λόγους νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ στιγμὴ εἶναι κατάλληλος. Ἐκτὸς τούτου, εἶναι καιρὸς νὰ παύσουν οἱ ἄνθρωποι τῆς χώρας αὐτῆς νὰ μάχωνται μὲ τὴν σκιάν των. Ἐδῶ οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι εἶναι παραπολὺ φιλελεύθεροι καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ποδοπατοῦνται τὰ δικαιώματά των. Προχθὲς ἔδωκαν νέον δεῖγμα. Ὁ *ἐκλαμπρότατος* ἐπροσπάθησε νὰ μὲ πλησιάσῃ. Ἀλλ' ἔχουν μεγάλο ἄδικον νὰ ὑποχρεώσουν ἀνθρώπους ἠρέμου χαρακτῆρος νὰ λησμονήσουν τὸν ἑαυτόν τους. Αὐτοὶ γνωρίζουν ὅτι εἰς τὸ στῆθος *τῶν ἄλλων ὑπάρχει* κατιτί, τὸ ὁποῖον εὐκόλως κινεῖται καὶ θὰ ἤθελαν νὰ παίξουν πρὸς ὄφελός των. Προτοῦ νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὸ χωρὶ κάτι, τὸ ὁποῖον θέλω νὰ σοῦ εἴπω, ἐρωτῶ, εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ ἐπιστολαί μου δὲν ἀνοίγονται εἰς τὸ ταχυδρομεῖον; Ποῖοι εἶναι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ταχυδρομείου;

Ο Δ. ΣΟΥ

Τῇ 23 Μαΐου τοῦ 1844 ἐταχυδρόμησε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.

«Πλησιάσας με φιλοφρόνως ὁ κύριος Φ., μοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι ἔλαβεν ὡραίαν ἐμπιστευτικὴν ἐπιστολήν σου. Τοῦ ὡμολόγησα ὅτι τίποτε δὲν σοῦ ἔγραψα ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸ δέκα ἡμερῶν μοῦ εἶπε νὰ σοῦ γράψω. Καὶ αἱ λέξεις του ἦσαν αὐταί:

«Εἰπέτε εἰς τὸν ἀδελφόν σας ὅτι ἔχασεν ἕνα »μεγάλον φίλον, ἀλλ' ὅτι τοῦ μένει ἕνας ἄλλος». Μόλις εἶδα ὅτι ἐνοοῦσε τὸν ἑαυτόν του, τοῦ ἀπήντησα: «Δίδω πίστιν εἰς αὐτὸν τὸν εὐγενῆ »λόγον καὶ θὰ ἀποφύγω νὰ τοῦ γράψω νὰ »παραιτηθῇ». Αὐτὸς ἐταράχθη πολὺ καὶ εἶπε: «*Ποτέ, ποτέ*. Ἐπειδὴ ἐμβῆκε εἰς τὸ στάδιον, νὰ »τὸν ἀφίσετε νὰ τὸ *διατρέξῃ*. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, »*παραιτούμενος*, θὰ θέσῃ εἰς μεγάλην ἀμηχα»νίαν καὶ ἐμέ».

«Θὰ γράψω λεπτομερῶς προσεχῶς, διότι εἶναι μεσάνυχτα καὶ ἔμεινα μὲ τὸν Μερκάτην μας· αὔριον δὲ ἀναχωρεῖ τὸ ἀτμόπλοιον τὸ χάραγμα. Πρέπει νὰ γράψω κάτι διὰ συμβουλὴν καὶ διὰ ἐπίπληξιν.

«Ὁ Κάνδυλας ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ ἐμέ· θὰ ἔχω ἐλπίζω διὰ φορέματα».

Ο Δ. ΣΟΥ

Ὁ Φ. εἶναι ὁ Φραΐζερ ὁ ἀγαπητὸς φίλος καὶ ὁ *ἐξ ἀπορρήτων*, ὡς τότε ἐλέγετο, τοῦ Ἁρμοστοῦ.

[Συνέχεια] ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

---

* Συνέχεια· «Παναθήναια» 15-30 Ἰουνίου, σελ. 167.

[1] Ἡ λέξις *Εὐαγγελισμὸς* εἶναι γραμμένη ἑλληνικά.

Η ΚΥΡΙΑ ΓΚΡΕΖ "Η Η ΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑΜΝΑ*

Ο Γκρὲζ εἶχε ἀνάστημα μέτριο· κεφάλι μεγάλο, μέτωπο πολὺ πλατύ, λεπτὰ χαρακτηριστικά, πρόσωπο γλυκὺ καὶ ἔξυπνο. Τὰ μάτια ἦταν ζωηρὰ κ' ἐκφραστικά· καὶ τὶς στιγμὲς τῆς ἀγάπης ἢ τοῦ πυρετοῦ τῆς τέχνης, ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε τὴ ματιά του γεμάτη ἀστραπές, ἰδιαιτέρως ζωηρὴ καὶ γοητευτική. Ὅλο τὸν καιρὸ ποὺ ζωγράφιζε ἕνα ἔργον, ἦταν σκλάβος τῆς τέχνης του. Δὲν ἔβλεπε ἄλλο ἀπ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἔδινε τὴν ψυχή, τὴ σκέψι, τὴ ζωή του, τόσο, ποὺ τὸ ἔργον ὁλοένα μεγάλωνε μέσα στὸ πλαίσιον καὶ ζοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ ἴδιου τοῦ ζωγράφου. Ἂν ἐζωγράφιζε τὸν *Ἀχάριστον Υἱὸν* ἢ τὸν *Σεπτήμιον Σεβῆρον*, τὸ πρόσωπό του ἔπαιρνε τὴν αὐστηρὴ ἔκφρασι τῆς ἀρετῆς, ἡ ματιά του ἦτον συγκεντρωμένη, ἡ στάσις προσεκτικὴ καὶ σοβαρή. Ἤθελε νὰ ζωγραφίσῃ τὸν *Παραλυτικόν*; Ἤξευρε, στὸ πρόσωπο τοῦ δυστυχισμένου, νὰ δώσῃ τόσον πόνο, ποὺ κάθε κόρη ὁποὺ θὰ τὸν ἐθαύμαζε, ἠμποροῦσε νὰ φωνάξῃ: «Θεέ μου, Θεέ μου, πῶς μὲ συγκινεῖ! Ἂν τὸν κυττάξω λίγο ἀκόμα, θαρρῶ πὼς θὰ κλάψω!»[1]. Καὶ γιὰ τὴ *Νύφη τοῦ Χωριοῦ*, γιὰ τὴν *Κόρη ποὺ κλαίει τὸ πουλί της ποὺ πέθανε*, ἢ γιὰ τὴν περίφημη *Σπασμένη Στάμνα* ποὺ ἡ μικροῦλα Φλιπὸν — ἀργότερα Κυρία Ρολὰν — τὴν ἐθαύμαζε μὲ τόση ἀφέλεια, τί θρίαμβος τότε! «Τί ὡραῖο χέρι, τί ὡραῖο χέρι, τί ὡραῖο μπράτσο!» γράφει ὁ Διδερὸ μ' ἐνθουσιασμόν. «Ὅποιος κυττάζει τὸ ἔργον αὐτό, λέγει: *θελκτικό!* Ἂν σταματήσῃ ἢ ἂν ξαναγυρίσῃ νὰ τὸ ἰδῇ, δὲν κρατιέται: *θελκτικό! θελκτικό!*»[2]. Ὁ Γκρὲζ εἶναι ὁ ἀγαπημένος μου ζωγράφος, γράφει ἀκόμη ὁ Διδερό. Καὶ ὅ,τι λέγει ὁ Διδερό, ὅλοι καὶ ὅλες τὸ ἐπαναλαμβάνουν. Ἡ σάρκα αὐτὴ ἡ παιδικὴ καὶ ἡ παρθενική, τόσο γλυκειὰ καὶ τόσο ἁπαλὴ σὰν βελουδένια, τὰ στήθη αὐτὰ τἄ ξεψυχισμένα, αὐτοὶ οἱ ὦμοι, οἱ λαιμοὶ αὐτοὶ οἱ στρογγυλοὶ καὶ λευκοί, λίγο ἐξογκωμένοι, τὰ ὡραῖα αὐτὰ μάτια, τἆ μαλλιὰ αὐτὰ τὰ στριμμένα καὶ οἱ πλεξοῦδες οἱ κολλημένες στὸ μέτωπο ἀπὸ τὴ θέρμη καὶ τὴ φρικίασι τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἀθωότητος: νά, τί ἀγαποῦν οἱ ἄνδρες! Ὅμως, τὰ μάτια αὐτὰ τὰ κλαμένα, τἄ χείλη αὐτὰ τὰ θερμά, τὸ δέρμα αὐτὸ ποὺ τὸ ὑγραίνει ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ προσδοκία, ἡ ἀγνὴ αὐτὴ ἡδυπάθεια ποὺ κρύβουν τὰ δάκρυα: νά, τί ἀγαποῦν οἱ γυναῖκες! Ὁ Γκρέζ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἐννόησε τὴ δύναμι τῶν δακρύων· τὰ μεταχειρίσθηκε στὶς εἰκόνες του σὰν τὴ δροσιὰ τὴ μαργαριταρένια ποὺ κάνει χαριτωμένα τὰ πρόσωπα. Καὶ ἦτον τόσο ἀτομικὸ τὸ αἴσθημα αὐτό, ποὺ δὲν ἠμποροῦσες νὰ τὸ φανταστῇς ἔξω ἀπὸ τὰ ἔργα του, χωρισμένο ἀπ' αὐτά. Καὶ τὸ ἐγκαταλελειμμένον ἐκεῖνο, τὸ κουρασμένο, τὸ ἁπαλὸ καὶ ὁ πόνος ποὺ ἔδειχνε νὰ πονῇ! Καὶ ἡ καρδιά αὐτὴ πάντα ἕτοιμη γιὰ τὴν ἀγάπη! Καὶ οἱ τρόποι αὐτοί! Οἱ φιλαρέσκειες αὐτές! Τὴν ἡμέρα ποὺ ζωγράφισε τὴ *Νύφη τοῦ Χωριοῦ*, πῶς ἐφάνταζε, μὲ τὴν ἔξυπνη φυσιογνωμία του καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔδειχνε πρὸς τὸ μοντέλο του!

Ἤρεμος, ἀφελής, περιποιητικός, περιπαθής, μὲ τὸ νὰ εἶναι εὐτυχισμένος. Ἡ Δνὶς Μπαμπουτῆ, τώρα ποὺ τὸν ἐγνώρισε, δὲ μπορεῖ πειὰ νὰ ζήσῃ χωρὶς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Τώρα γι' αὐτὴν ποὺ τὸν ἀγαπᾷ, εἶναι ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς χαριτωμένης εἰκόνος. Στέκεται ὀρθὸς καὶ σοβαρὸς ἔμπρὸς στὸν πατέρα της, τὸν γέρο Μπαμπουτῆ. Ἐκείνη εἶναι ἡ Ζανέττα, ἡ Νύφη· κρατεῖ τὸ χέρι τοῦ Γκρέζ· *τὸ πρόσωπό της εἶναι θελκτικό, σεμνὸ καὶ ντροπαλό*.... εἶναι ἀληθινὰ *νόστιμη, πολὺ νόστιμη*[1], ἁπλᾶ καὶ σεμνὰ ντυμένη. «Ἡ Ζανέττα εἶναι καλὴ καὶ φρόνιμη, λέγει ὁ ἀγαθὸς πατέρας πρὸς ἐκεῖνον ποὺ θὰ γείνῃ γαμβρός του· θὰ σὲ κάνῃ εὐτυχισμένον· προσπάθησε νὰ τὴν κάνῃς καὶ σύ». Πῶς τὸν συλλογίζεται τὸν γάμον αὐτόν! Τὸ Πάσχα θὰ γείνῃ ἢ τῆς Ἁγίας Τριάδος; ἢ ἔπειτα ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέρες τότε ποὺ οἱ ζωγράφοι ἐκθέτουν στὸ Πὸν-Νὲφ πέρα-πέρα τὰ τελευταῖα τους ἀριστουργήματα, τότε ποὺ γιορτάζουν οἱ βιβλιοπῶλαι καὶ τὸ Πανεπιστήμιον; Ἄ, τὴν ἡμέρα ἐκείνη, τί ἔμορφη ποὺ θὰ εἶναι! Τί στολίδια ποὺ θὰ λάβῃ! Καὶ ἀπὸ τώρα συλλογίζεται τί θὰ φορέσῃ! Πηγαίνει στοῦ Μαζιμὲλ ὁδὸς Ντοφίν, ἢ εἰς τὸ Πετὶ-Ντενκὲρκ στὴν ὄχθη Κόντη. Ἀγοράζει δαχτυλίδια, γάζες, μαντήλια, νταντέλλες. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα πάλι πηγαίνει στὴν ὄχθη Ὀρφέβρ, στοῦ Στράς, καὶ παραγγέλνει ὡραῖα «σκουλαρίκια ἀπὸ διαμάντια ψεύτικα». Ἡ πονηρή, στολισμένη ἔτσι, εὗρῆκε ἕνα ὡραῖο στρατήγημα. Ντύνεται θελκτικά, στολίζεται μὲ σατέν, μεταξωτὰ καὶ ἄλλα κουρέλια· φορεῖ τὰ σκουλαρίκια σὰν κυρία. «Τὴν ἔβλεπαν ἔτσι στὸ βιβλιοπωλεῖο, καὶ οἱ γειτόνισσες τὴν ρώτησαν ποιὸς τῆς τὰ εἶχε χαρίσει· καὶ μὲ μισὴ φωνή, μὲ μάτια χαμηλωμένα ἀπαντοῦσε: — Ὁ κ. Γκρὲζ μοῦ τἄκανε δῶρον. — Εἶσθε λοιπὸν παντρεμένη; — Ἄ, ὄχι (ὅπως λέγουν *ναὶ* κρυφὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο)»[2].

Ὁ Γκρὲζ τὸ ἔμαθε. Ἔμαθε καθετὶ ποὺ ἔλεγαν στὴν ὁδὸν Σαὶν-Ζὰκ, ἀπὸ τὸ μαγειρειὸ ὡς τὸ φαρμακεῖο καὶ τὸ κουρεῖον ἀκόμα. Ὁ Γκρὲζ

* Συνέχεια· «Παναθήναια» 15—31 Ἰουλίου.

[1] Διδερό: Σαλόν.

[2] Διδερό: Σαλόν.

[1] Διδερό: «Ἡ Νύφη τοῦ Χωριοῦ».

[2] Ἀρχεῖα.

Η ΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑΜΝΑ — ΥΠΟ ΓΚΡΕΖ

ἤθελε πολὺ νὰ μιλοῦν γι' αὐτὸν ὡς ζωγράφον, μὰ ὄχι ὡς σύζυγον. Τὸ ὅτι μιλοῦσαν γι' αὐτὸν οἱ ψαράδενες καὶ οἱ μάγειροι, τὸ ὅτι ἔλεγαν γιὰ τὰ δῶρα ποὺ ἔδινε τῆς Δ^ος^ Μπαμπουτῆ, καθετί ποὺ ἄκουε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Διδερό, τοῦ μοναχοῦ Κὸμ καὶ τοῦ Ἀνεψιοῦ γιὰ τὸν γάμον αὐτόν, τὸν πείραζε πολύ. Πέρασε μιὰ ἑβδομάδα, ἔπειτα ἄλλη. Ἡ Νύφη ἐπήγαινε ἀπὸ τὸ γραφεῖο της στὰ βιβλία καὶ ἀπὸ τὰ βιβλία στὸν δρόμο ἔξω, ἀνήσυχη πάντα καὶ πάντα στολισμένη. Θυμᾶσθε τὴν εἰκόνα τοῦ Γκρέζ, τὴ χαριτωμένην ἐκείνη ποὺ *Κρυφακούει*, τῆς συλλογῆς Σὰν Ντονάτο· ἀπαράλλακτη ἡ μικρὴ Μπαμπουτῆ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, ἀνυπόμονη καὶ ἀνήσυχη, ποὺ ἐπρόσεχε ποιὸς ἔρχεται, ποιὸς μιλεῖ καὶ ἐκύτταζε ὡς τὴν ἄκρη τοῦ περαστικοῦ δρόμου, ἂν θὰ πρόβαλλε ἡ σιλουέττα τοῦ ἀγαπημένου της. Πέρασαν ἀκόμα λίγες ἡμέρες. Τὰ μάτια της εἶχαν κοκκινήσει· ἀναστέναζε ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἀπὸ πεῖσμα· πνιγότανε ὅπως τὰ κορίτσια ποὺ θέλουν νὰ κλάψουν.

Ἔπειτα δὲν κρατήθηκε πειά· κ' ἕνα πρωΐ, ντυμένη μὲ φιλάρεσκη ἀφέλεια, ἔτσι ποὺ θύμιζε τὴ *θερίστρα*, — καὶ ὅσο πειὸ ἀνυπόμονη τόσο πειὸ ἔμορφη, — βγῆκε ζωηρὴ στὴν ὁδὸν Σαὶν-Ζάκ, ἔφθασε στὸ Λουξεμβοῦργον, πῆρε τὴν ὁδὸν Κοντὲ καὶ ἤρθε στὴν ὁδὸν Πετὶ-Λιὸν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Ἀμπέλου. Ὁ ζωγράφος τὴν ἔνοιωσε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀναστάτωσι ποὺ ἔκαμε εἰς ὅλο τὸ σπίτι· φοβόταν τὶς πονηρίες της καὶ μάλιστα τὴν ἰδέα ποὺ εἶχε ὅπως-ὅπως νὰ τὸν παντρευθῇ. «Ἐχτύπησε τὴν πόρτα μου μὲ μιὰ μικροῦλα της μαγείρισσα, γράφει ὁ ἴδιος. Ἐγὼ δὲν ἀποκρίθηκα. Ἤξερε πὼς ἤμουν στὸ σπίτι. Ἄρχισε νὰ χτυπᾷ μὲ τὰ πόδια καὶ μὲ τὰ χέρια σὰν ἀληθινὴ Ἐριννύς»[1]. Ὁ Γκρὲζ ἦτον ἀγαθὸς ἄνθρωπος· φοβήθηκε, ἄφισε τὴν παλέττα του καὶ πῆγε ν' ἀνοίξῃ. Ἐκείνη ὥρμησε μέσα. Γέλια, μισοκλάματα, παράπονα, δικαιολογίες: «Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ κάνω, κύριε Γκρέζ, μὲ τρέλλανε ἡ ἀγάπη· ἡ ἀγάπη μου γιὰ σᾶς μ' ἔκανε νὰ ξεχασθῶ· ἡ ζωή μου εἶναι στὰ χέρια σας»[2].

Εἶχε πέσει στὰ πόδια του, κρατοῦσε τὰ γόνατά του, τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια καὶ τἄβρεχε μὲ τὰ δάκρυά της. Ὁ πόνος καὶ ἡ ἀγάπη ζωήρευαν τὸ πρόσωπό της καὶ τὴν ἔκαμαν πειὸ θελκτική· τὰ δάκρυα ἔβρεχαν τὰ μάτια της χωρὶς νὰ σβύσουν τὴ λαμπράδα τους· καὶ ὁ Γκρὲζ ἔβλεπε, ἐνόσω ἐκείνη ἔκλαιε, ν' ἀνεβοκατεβαίνῃ τὸ πειὸ καλοπλασμένο καὶ τὸ πειὸ ζωηρὸ στῆθος τοῦ κόσμου. Ὅλες οἱ λέξεις οἱ θερμὲς καὶ γεμάτες πάθος ποὺ εἶχε διαβάσει στὴν Κλαρὶς ἢ σὲ ἄλλα βιβλία ποὺ εἶχε στὸ βιβλιοπωλεῖο, ἐρχόνταν στὰ χείλη της καὶ τὶς προσάρμοζε στὴν ἀγάπη της:

—Ἄ! ἀχάριστε! ἔλεγε, ἄστατε! Ἤμουν τόσο δυστυχισμένη. Ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε τὰ μάτια μου νὰ κλαῖνε γιὰ σᾶς!

Κ' ἐκεῖνος, ποὺ τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ τὸν τρελλάνῃ ὅσο μιὰ γυναῖκα ταραγμένη, μιὰ φωνὴ ἱκετευτικὴ ἢ ἕνα πρόσωπο θελκτικὸ κλαμένο, νικήθηκε, ἔσφιξε στὸ στῆθος του τὴν ἀστόχαστην αὐτή, καὶ στὰ φιλιὰ καὶ στὰ δάκρυά της ἐχάρισε τὰ δικά του φιλιά.

Ἡ μικροῦλα γίνεται τότε πειὸ χαδιάρα, χίλιες φορὲς πειὸ θελκτική. Δὲν ξεχνᾷ τὴν αἰτία ποὺ τὴν ἔφερε ἐδῶ καὶ τοῦ λέγει πὼς δὲν θὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον ἂν δὲν τῆς ὁρκισθῇ πὼς θὰ τὴν παντρευθῇ. Πῶς νὰ ἀντισταθῇ σὲ τόσα φιλιά, σὲ τόσες διαχύσεις; Ἔπρεπε νὰ ὑποκύψῃ. Καὶ ὁ Γκρὲζ εἶπε τὸ ναί. «Τὴν ἐλυπήθηκα, γράφει· τίποτε δὲν τῆς ἀρνήθηκα»[1]. Αὐτὸ ἤθελε ἡ Μπαμπουτῆ. Ἄρχισε τότε νὰ χορεύῃ καὶ νὰ χτυπᾷ τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια. Γελοῦσε, τραγουδοῦσε, ἔκανε τρέλλες· καὶ ἂν ὁ Γκρὲζ δὲν ἦτον ἐρωτευμένος, θὰ μποροῦσε τὴ στιγμὴ ἐκείνη νὰ ζυγίσῃ, ὅπως θὰ ἔκαμνε ὁ φίλος του Διδερὸ ἢ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ραμώ, τὴν παράδοξη αὐτὴ δύναμι ποὺ ἔχουν οἱ γυναῖκες νὰ ξεχάσουν μονομιᾶς τὰ δάκρυα καὶ τὴν πειὸ βαθειὰ λύπη γιὰ νὰ πηδήξουν στὴ χαρά.

Ἡ πονηρὴ τὸν πλησίαζε σηκόνοντας φιλάρεσκα τὸ κεφάλι. Εἶδε τὰ ὡραῖα της κατσαρὰ καὶ τῆς εἶπε πόσο ἦταν ἔμορφη. Καὶ τότε μιλῶντας γι' αὐτά, ἐπῆρε ἕνα ὕφος παραπονεμένο κ' εὐχάριστο, ὅμοιο μὲ τὴν κόρη τῆς *Σπασμένης Στάμνας*. Δὲν χρειάσθηκε περισσότερο γιὰ νὰ ξυπνήσῃ ὁ ζωγράφος. Νά τον, στὴ στιγμή, μὲ τὰ πινέλα στὸ χέρι· ἀρχίζει μονομιᾶς, καὶ ἡ μικροῦλα ἡ Μπαμπουτῆ φαίνεται ἀπάνω στὸ λευκὸ μουσαμᾶ μὲ τὴ λεπτὴ σκούφια ὁποὺ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ξεφεύγουν τὰ μαλλιά της. Νὰ ὁ λαιμὸς ὁλόκληρος καὶ λίγο ἀπὸ τὸν ὦμο, ἡ ἀρχὴ τοῦ στήθους καὶ τὰ μπράτσα τὰ καλοπλασμένα· τὸ πρόσωπο ζωηρεύει καὶ παίρνει τὴ στάσι τοῦ μοντέλου ποὺ εἶναι σὰν κάπως φοβισμένη. Ὁ ζωγράφος στήνει τὸ μοντέλο του καὶ τέλος τῆς περνᾷ στὸ χέρι μία μεγάλη στάμνα. Νά, λοιπόν, ἡ Περρέττα τοῦ παραμυθιοῦ ἢ τὸ κορίτσι ποὺ πηγαίνει στὴ βρύση. Τόση εἶναι ἡ θέρμη ποὺ ὁ Γκρὲζ ἐργάζετσι στὴν εἰκόνα αὐτήν, ὁποὺ οὔτε συλλογίζεται τὴ μικρὴ κωμῳδία: Ἕνα πρᾶγμα βλέπει, τὸ ἔργον ποὺ ζωγραφίζει. Τόσο ξαφνικὸ καὶ τόσο ζωηρὸ παρουσιάσθηκε τὸ θέμα, ὁποὺ καὶ τὸ μοντέλο καὶ αὐτὸς καὶ ἡ μικρὴ μαγείρισσα ποὺ μπῆκε μαζὶ μὲ τὴ μικροῦλα καὶ ποὺ κοκκινίζει ἀπὸ εὐχαρίστησι βλέποντάς τους, ὅλοι εἶναι παραζαλισμένοι. Τέλος ἤρθε στιγμὴ νὰ σταματήσῃ ὁ ζωγράφος. Καὶ νά, τώρα, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ πειὰ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν κόρη αὐτὴ ποὺ τὴν λατρεύει! Παίρνει τὸ μπαστοῦνι του

[1] Ἀρχεῖα.
[2] Ἀρχεῖα.

[1] Ἀρχεῖα.

καὶ τὸ καπέλο του καὶ φεύγουν μαζί. Στὸ κατῶφλι τοῦ ξενοδοχείου εἶναι ὁ θυρωρός· οἱ γειτόνοι λέγουν: «Ἡ κυρία Γκρέζ!» Ἡ κατεργάρα! τ' ἄκουσε καλά. Χτυπᾷ τὰ χέρια της μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ σφίγγει δυνατὰ τὸν ζωγράφον ἐπάνω της. Τέλος φθάνουν στὴν ὁδὸν Σαὶν-Ζὰκ καὶ οἱ φωνὲς τῶν ψαράδων καὶ τῶν ἄλλων πουλητάδων, ὁ θόρυβος τῆς σούβλας ποὺ γυρίζει πάνω στὴ φωτιὰ καὶ τοῦ πάχους ποὺ πέφτει ἀπὸ τὶς χῆνες καὶ τὰ κοτόπουλα, ἡ μουσικὴ ποὺ σκορποῦν οἱ Ἰταλοὶ ζητιάνοι μὲ τὰ βιολιά τους ὑποδέχονται τὸ ζευγάρι. — «Ἄ, σὰν παντρευτοῦμε, κύριε Γκρέζ! — Πότε θὰ παντρευτοῦμε; — Θὰ μὲ πάρετε στὸ θέατρο, στοῦ Νικολέ. — Μὰ βέβαια, Δεσποινίς. — Στὸ δάσος, στὸ μικρὸ θεατράκι ἀπέναντι τῆς Μέτ; — Δεσποινίς! — Θὰ ἔχωμε τὸ σπιτάκι μας, τὴν ὑπηρέτριά μας καὶ ἕνα ἀγόρι; — Δεσποινίς! — Θάχω ἁμάξι, στολίδια, φορέματα! — Μά, Δεσποινίς!» Δὲν τολμᾷ νὰ διαμαρτυρηθῇ περισσότερο. Εἶναι δυστυχισμένος. Μὰ εἶναι καὶ εὐτυχισμένος. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ παίζουν στὸ ἰταλικὸ θέατρο τοὺς *Γάμους τοῦ Παλιάτσου* ποὺ εἶναι ἡ εἰκόνα του *Ἡ Νύφη τοῦ Χωριοῦ*. Τὸ ὄνομά του εἶναι σὲ ὅλων τὸ στόμα Καὶ θαρρεῖς ἀληθινὰ πὼς βλέπεις στὸν σοβαρὸ καὶ λαίμαργο δρόμο τῶν βιβλίων καὶ τῶν μαγειρειῶν, τὸν Κολὲν καὶ τὴν Κολέττα, τὸν Ζανὸ ἢ τὴ Ζανέττα, ποὺ ζωντάνεψαν ἀπ' τὴν εἰκόνα καὶ προχωροῦν μὲ τὴ νυφικὴ πομπὴ ποὺ ἀποτελοῦν οἱ σούβλες καὶ τὰ βιβλία. Οἱ διάφοροι πουλητάδες, οἱ ψαράδαινες, οἱ μοδίστες καὶ οἱ κεντῆτρες τοὺς χαιρετοῦν ἀπὸ τὴ θύρα τῶν μαγαζιῶν τους. Ἡ μικροῦλα εἶναι ὅλη χαρά· τρελλὴ ἀπὸ τὴ χαρά της. Σ' αὐτοὺς ἐδῶ λέγει: ὁ ἀρραβωνιαστικός μου. Σὲ ἄλλους: ὁ ἄνδρας μου. Καὶ ὅλοι γελοῦν γέλια φιλικά.

Τέλος φθάνουν ἀπέναντι στὸ Σαὶντ-Ὕβ, στὸ βιβλιοπωλεῖον. Ὁ ἀγαθὸς Μπαμπουτῆ τοὺς περιμένει· «τὰ μάτια του εἶναι κόκκινα καὶ δακρυσμένα»[1] ὅπως τὸν ἔχει ζωγραφίσει ὁ γαμπρός του. Νὰ καὶ ἡ Ἄννα-Μαρία Ρεὰλ ἡ γυναικοῦλα του· νὰ καὶ ὁ Ζὰκ-Χριστόφας ὁ γυιός τους· καὶ ἔπειτα συγγενεῖς, φίλοι ὡς καὶ οἱ γάτες τῆς γειτονιᾶς ἦρθαν στὴ χαρά. Λείπει μονάχα ὁ συμβολαιογράφος γιὰ νὰ εἶναι ὅλα ἐν τάξει. Ἀλλ' ὁ Γκρὲζ δὲν προσέχει σ' αὐτό. Εἶναι εὐτυχισμένος ποὺ ζῇ μέσα στὸ ἔργο του, ποὺ βλέπει ζωντανὴ τὴν εἰκόνα τὴν τόσο συγκινητικὴ ὅπου φαίνεται νὰ ζωγράφισε τὸν ἑαυτό του χωριατόπουλο μαζὶ μὲ τὴν ἀγαπημένη του...

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔγειναν τόσο γλήγορα ὅσο φαινόταν πὼς θὰ γείνουν. Ὁ γάμος ἔγεινε ἔπειτα ἀπὸ δύο χρόνια, ὄχι στὸ Σαὶντ-Ὕβ ἀλλὰ στὸν Ἅγιο-Μαντάρ. «Ἄνοιξα σπιτικὸ μὲ τριανταέξι λίβρες τὴν ἄλλη μέρα τοῦ γάμου μας» γράφει ἀργότερα ὁ Γκρέζ. Τί τὸν μέλει; εἶχε ὡραία γυναῖκα καὶ τὴν ἐλάτρευε τόσο ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα σκέφθηκε μέσα στὰ σκίτσα του: «Σκοπὸς τοῦ γάμου: δύο ὑπάρξεις ἑνόνονται γιὰ νὰ ἀντικρύσουν τὶς δυστυχίες τῆς ζωῆς.... Ὑποθέτω πὼς ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας ποταμός....»[2] Ποτὲ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ εὐαίσθητος καὶ εὐγνώμων, ποὺ ζωγράφισε τὴ *Νύφη τοῦ Χωριοῦ*, τὸ *Ὄνειρο Ἀγάπης* καὶ τὴν *Οἰκογενειακὴ Εἰρήνη*, δὲν γελάσθηκε χειρότερα ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγραψε αὐτὲς τὶς λέξεις. Καὶ ποτὲ ὁ μέγας Διονύσιος Διδερό, ποὺ συχνὰ εἶχε μοναδικὴ αὐθάδεια, δὲν εἶπε πειὸ ἀδιάντροπο ψέμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγραψε ἀπαθὴς μονοκοντυλιᾶς: «Ἡ σύζυγος τοῦ ζωγράφου Γκρὲζ εἶναι φρόνιμη»[3].

[Συνέχεια. — Μετάφρ. Κ. Μ.] ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΠΙΛΟΝ

[1] Διδερό: Σαλόν, τὸ πορτραῖτο τοῦ γέρω-Μπαμπουτῆ.
[2] Ἀρχεῖα.
[3] Διδερό: Σαλόν, τὸ πορτραῖτο τῆς Κας Γκρέζ. «Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ Διδερὸ ἦτο ἀπατημένος.» (Ι. Ἀσεζά, σημειώσεις εἰς τὰ *Ἅπαντα* τοῦ Διδερό).

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Ἐπανάστασις...

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Θὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὸ κίνημα τῶν ἀξιωματικῶν;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τί θέλετε νὰ εἰποῦμεν; Αἱ ἐπαναστάσεις ὁμιλοῦν μόναι των. Ἂς περιμένωμεν νὰ ἰδοῦμεν τὰποτελέσματά της.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὑποθέτετε λοιπὸν ὅτι εἶναι τόσο μακράν; Ὅλος ὁ κόσμος ἐξ ἐναντίας περιμένει μίαν διόρθωσιν ταχεῖαν καὶ ἄμεσον. Τὸ Κράτος αὐτὸ ἔφθασεν εἰς ἀποσύνθεσιν κ' ἔχει ἀνάγκην δραστηρίας θεραπείας.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ὅτι ἔχει ἀνάγκην τὸ ἐννοῶ. Δὲν ἐννοῶ ὅμως πῶς εἰμπορεῖ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην. Ἡ καλὴ θέλησις δὲν ἀρκεῖ.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὥστε φαντάζεσθε ὅτι θὰ περιμένωμεν πολὺ ἀκόμη, διὰ νὰ ἰδοῦμεν καλυτέρας ἡμέρας;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς θέλετε νὰ φαντασθῶ διαφορετικά; Τὰ χρόνια νοσήματα ἔχουν ἀνάγκην χρονίας θεραπείας, λέγουν οἱ ἰατροί. Καὶ τὸ Κράτος αὐτὸ πάσχει ἕνα χρονιώτατον νόσημα.

Ὁ ΜΑΘ.— Καὶ ὅμως τὸ πρόγραμμα αὐτὸ τῆς θεραπείας δίδει τὰς καλυτέρας ἐλπίδας. Ἐν πρώτοις θὰ κάμωμεν οἰκονομίας, περιστέλλοντες ὅλας τὰς περιττὰς δαπάνας καὶ ὅλας τὰς κακοήθεις δαπάνας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τεθῇ ἡ βάσις τῆς θεραπείας. Δεύτερον...

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἂς σταθοῦμεν παρακαλῶ εἰς τὸ πρῶτον. Διὰ νὰ οἰκονομήσωμεν δέκα ἑκατομμύρια, ὅσα ὑπολογίζονται ὅτι μᾶς χρειάζονται, θὰ ταφαιρέσωμεν ἀπὸ κάπου. Ἀπὸ ποῖον θὰ ταφαιρέσωμεν;

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀπὸ τὸν Προϋπολογισμόν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ὁ Προϋπολογισμὸς εἶναι κάτι τι ἀφῃρημένον. Αὐτὸς οὔτε τρώγει, οὔτε χωνεύει. Τὰ δέκα αὐτὰ ἑκατομμύρια τὰ τρώγουν ἄνθρωποι. Ἢ ὄχι;

Ὁ ΜΑΘ. — Θὰ ταφαιρέσωμεν ἀπ' αὐτούς;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Καὶ νομίζετε ὅτι εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ συνειθίσῃ ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην ἕναν ἄνθρωπον ποὺ ἔμαθε νὰ τρώγῃ, νὰ παύσῃ νὰ τρώγῃ;

Ὁ ΜΑΘ. — Πρέπει νὰ μάθωμεν ὅτι τὰ χρήματα τοῦ Προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι προωρισμένα διὰ νὰ τὰ μοιραζώμεθα μεταξύ μας.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ὁ στόμαχος δυστυχῶς δὲν ἔχει λογικήν. Ὅταν παύσετε νὰ μοιράζετε τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ εἰς τοὺς συνειθισμένους νὰ τά μοιράζωνται, θὰ τὰ πάρουν μοναχοί των.

Ὁ ΜΑΘ. — Μὲ ποῖον τρόπον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Θὰ τὸν εὕρουν οἱ πεινασμένοι, διότι, ὅπως γνωρίζετε, ἡ πενία τέχνας κατεργάζεται. Οἱ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων σύντροφος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ πενία, ἔχομεν κάμει μίαν σιωπηρὰν σύμβασιν μὲ τὸ Κράτος. Νὰ πληρώνωμεν φόρους πρὸς τὸ θεαθῆναι μὲ τὸ ἕνα χέρι, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τοὺς παίρνωμεν πίσω μὲ τὸ ἄλλο. Ὅταν μᾶς ἀφαιρέσουν τὸ προνόμιον αὐτό, θὰ παύσωμεν νὰ πληρώνωμεν πλέον. Καὶ τότε δὲν θὰ εὕρωμεν τί νὰ κόψωμεν.

Ὁ ΜΑΘ. — Φθάνετε ἕως τὸ σημεῖον νὰ πιστεύσετε ὅτι ὁ Ἕλλην δὲν εἰμπορεῖ νὰ ζήσῃ πλέον χωρὶς τὴν συναλλαγὴν μὲ τὸ Κράτος;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἔμαθε νὰ ζῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ ἐγεννήθη. Εἶναι μορφινομανὴς τῆς συναλλαγῆς. Ποῖος ἰατρὸς θὰ ἐσκέπτετο ποτὲ νὰ κόψῃ ἀποτόμως τὴν μορφίνην ἀπὸ ἕνα ἄρρωστόν του;

Ὁ ΜΑΘ. — Τοῦ τὴν κόβει ὅμως βαθμηδόν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τότε εἴμεθα σύμφωνοι. Αὐτὸ εἶπα κ' ἐγώ. Ἐσεῖς ὅμως περιμένετε νὰ χαιρετίσετε τὸ θαῦμα μέσα εἰς τρεῖς ἡμέρας.

Ὁ ΜΑΘ. — Τὸ περιμένομεν διότι τὸ ἐπιθυμοῦμεν. Αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς περιμένουν καὶ ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ στρατὸν καὶ ἀπὸ στόλον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.—Καὶ νομίζετε ὅτι ἡ δημιουργία στρατοῦ καὶ στόλου εἶναι ἁπλῶς ζήτημα οἰκονομικόν;

Ὁ ΜΑΘ.—Κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.—Ἐγὼ σᾶς λέγω ὅτι εἶναι μόνον κατὰ τὸ ἓν δέκατον. Κατὰ τὰ ἄλλα ἐννέα εἶναι ζήτημα δημιουργίας ἀνθρώπων.

Ὁ ΜΑΘ.—Καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς δημιουργήσωμεν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν λέγω ὄχι. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν δημιουργεῖται τόσον γρήγορα ὅσον κατασκευάζεται ἕνα κανόνι ἢ ἕνα θωρηκτόν. Ἡ δημιουργία ἑνὸς στρατοῦ εἶναι ζήτημα πολλῶν παραγόντων, ἀλλὰ πρὸ πάντων χρόνου, ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς.

Ὁ ΜΑΘ.—Ἡ ἀπαισιοδοξία σας μὲ ἀπεγοήτευσε.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ἐγγίσατε μόνος σας τὴν πληγήν. Ἐὰν σᾶς ἀπεγοήτευσαν τὰ λόγια μου, φαντάζομαι τί θὰ σᾶς κάμουν τὰ πράγματα. Καὶ σεῖς καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὕστερον ἀπὸ τὸ κίνημα τῶν ἀξιωματικῶν, θὰ περιμένετε ἐντὸς τριῶν μηνῶν νὰ ἰδῆτε τὴν Ἑλλάδα μικρὰν Γερμανίαν. Καὶ ὅταν δὲν τὴν ἰδῆτε, διότι εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον νὰ τὴν ἰδῆτε, θὰπογοητευθῆτε καὶ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν, ὅπως ἀπεγοητεύθητε ἀπὸ τὴν ἔννομον τάξιν. Καὶ τότε θὰ σταυρώσετε τὰ χέρια καὶ θὰνακράξετε: «Καλὲ δὲν φέρνετε πάλιν τὸν Προϋπολογισμὸν νὰ τὸν ξεκοκαλίσωμεν»; Θὰ κάμετε δηλαδὴ ἀπαράλλακτα ὅπως κάμνουν μερικοὶ ἀνυπόμονοι ἀσθενεῖς. Ἀφοῦ ὑποβληθοῦν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς δίαιταν καὶ δὲν θεραπευθοῦν ἐντελῶς, τὴν τετάρτην στέλλουν εἰς τὸν Διάβολον τὸν ἰατρόν τους καὶ ξαναρχίζουν τὴν παλαιάν τους τακτικήν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνεθεμάτιζαν τὴν τύχην τους, κατόπιν ἀναθεματίζουν καὶ τὸν ἰατρόν τους.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ σωστὰ καὶ δίκαια. Κάπου ὅμως εὑρίσκεται ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ καὶ εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ εὑρεθῇ καὶ νὰ πολεμηθῇ. Ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπ' ἄπειρον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Εἴπατε ὅτι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ εὑρίσκεται κάπου. Αὐτὸ εἶναι τὸ λάθος. Ζητοῦμεν πάντοτε ἕνα ἀποδιοπομπαῖον τράγον διὰ νὰ τὸν πνίξωμεν μαζὶ μὲ τὸ κακόν. Ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν εὑρίσκεται συγκεντρωμένον εἰς τὴν κοιλίαν ἑνὸς τράγου. Εἶναι διακεχυμένον εἰς τόσην ἔκτασιν, ὥστε καθένας μας ἔχει ἀπὸ ἕνα μικρὸν μόριον ἐπάνω του.

Ὁ ΜΑΘ.—Τὸ συμπέρασμα;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.—Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι καθένας μας πρέπει νὰ κάμῃ ἀπὸ μίαν ἐπανάστασιν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἀλλὰ μίαν ἐπανάστασιν ἀγρίαν καὶ αἱματηράν. Νὰ σταθῇ δηλαδὴ ἔμπρὸς εἰς τὸν καθρέφτην, μ' ἕνα πιστόλι εἰς τὸ χέρι, καὶ νὰ εἰπῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του: «Κανάγια! Ἢ ἀλλάξεις τακτικὴν ἢ σοῦ τινάζω τὰ μυαλὰ εἰς τὸν ἀέρα».

Ὁ ΜΑΘ. — Εἶναι ὀλίγον δύσκολον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ὅλοι οἱ ἡρωϊσμοὶ εἶναι δύσκολοι. Δὲν εἰμποροῦμεν νὰ εἴμεθα ἥρωες, μὲ τὴν ἄνεσίν μας. Μὲ τὴν ἄνεσίν του εἰμπορεῖ κάνεις νὰ πολεμῇ μόνον μὲ ἀνεμομύλους. Καὶ νομίζω ὅτι ἐπολεμήσαμεν τόσον πολὺ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὥστε δὲν ἀφήσαμεν οὔτε ἕνα εἰς τὴν θέσιν του.

Ὁ ΜΑΘ. — Πηγαίνω εἰς τὸν καθρέπτην.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Παλιοὶ Σκοποὶ» ὑπὸ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη. Ἀθήνα, τυπογραφεῖο «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη 1909. Σελ. 110.

Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς στίχους ποὺ συνήθιζα νὰ γράφω,— λέγει ὁ κ. Ἐφταλιώτης στὸν πρόλογό του, — μάλιστα πρὶν κατασταλάξῃ τὸ κοντύλι μου στὰ πεζά, ἀποφάσισα νὰ βγάλω ἐδῶ μερικούς, σὰν εἶδος θυμητάρι πρὸς ὅσους φίλους καὶ δικοὺς ζητοῦνε τέτοια μου ἔργα... Τὸν καιρὸ ποὺ τοὺς ἔγραφα αὐτοὺς τοὺς στίχους, οἱ γραμματικοί μας κανόνες δέν μελετιόντανε καθώς τώρα. Σήμερα θὰ τὰ γράφαμε ἀλλοιῶς μερικά».

Ἡ μετριοφροσύνη, ἡ ὁποία διαπνέει τὸν σύντομον αὐτὸν πρόλογον, δὲν εἶνε καὶ τόσον ἀδικαιολόγητος. Οἱ στίχοι τοῦ κ. Ἐφταλιώτη δὲν εἰμποροῦν νὰ ὑποστοῦν καμίαν σύγκρισιν πρὸς τοὺς καλλιτέρους τῆς σημερινῆς μας φιλολογίας. Ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς μερικὰ μέρη ἀπὸ τὸν «Καθρέφτη τοῦ Πύργου», τὸ «Τραγοῦδι τῆς Ταβέρνας» ποὺ ἔδωσεν ἴσως ἀφορμὴν εἰς πολλὰ βλάμικα τραγούδια ὡραιότερα (τοῦ Πάλλη, τοῦ Μαλακάση καὶ προπάντων τοῦ Πανταζῆ), τὸν «Κόσμο» καὶ ἕνα δύο ἄλλα Σμυρνέϊκα, τὸ σύνολον εἶνε ἀπὸ τὰ μετριώτερα. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης εἶνε πολὺ καλὸς πεζογράφος. Ἀλλ' ὡς τὸ ποιητικώτερον μέρος αὐτῆς τῆς συλλογῆς του, ἀπομένει ἡ θαυμασία μετάφρασις τοῦ «Κορυδαλοῦ» τοῦ Σέλλεϋ.

«Δελφοὶ» ὑπὸ Σπυρίδωνος Παγανέλη, ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς ἐφημερίδος «Ἀθῆναι», 1909. Σελ. 122.

ΩΜΙΛΗΣΑΜΕΝ πολλάκις εἰς τὴν στήλην αὐτὴν διὰ βιβλία τοῦ κ. Σ. Παγανέλη. Δὲν εἶνε καμία ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν ἐκτενῶς καὶ διὰ τὸ σημερινόν. Οἱ «Δελφοί», τὸ νέον αὐτὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ τόσον φιλαρχαίου καὶ ἀρχαιοπρεποῦς συγγραφέως, δὲν ἀποτελεῖ οὔτε πρόοδον, ἀλλ' οὔτε εὐτυχῶς καὶ ὀπισθοδρόμησιν. Εἶνε γραμμένον μὲ τὸ ἴδιον ὕφος, μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, μὲ τὴν ἰδίαν γλαφυρότητα καὶ εὐγλωττίαν, — ὅλ' αὐτὰ γνωστὰ προκειμένου περὶ συγγραφέως τόσον γνωστοῦ ὅσον ὁ κ. Παγανέλης.

Συνιστῶμεν μόνον τὴν ἀνάγνωσιν τῶν «Δελφῶν». Ζῇ κανεὶς ὀλίγας ὥρας μὲ τὸν συγγραφέα εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Καὶ ἡ ζωὴ αὐτή, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶνε δυσάρεστος, καὶ χάριν αὐτῆς ἀξίζει ἴσως νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς ἀγογγύστως μερικοὺς ἀρχαϊσμούς, ὅπως ὑποφέρει τὰς ἐνοχλήσεις ἑνὸς σκοπίμου ταξιδίου.

«Ἀνάλεκτα», ὑπὸ Γεωργίου Ἀποστολίδου, δικηγόρου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύπος Ἀδελφῶν Γεράρδου, 1909, σελ. 256.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ πεζὰ καὶ ἀπὸ στίχους. Ἀνώτερα τῶν στίχων εἶνε τὰ πεζά, καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν, προτιμῶμεν τὰ κριτικὰ καὶ τὰ φιλοσοφικὰ ἀπὸ τὰ διηγήματα. Ὁ κ. Ἀποστολίδης εἶνε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκέπτονται μᾶλλον παρὰ ποὺ δημιουργοῦν. Καὶ ἡ σκέψις του εἶνε καὶ λεπτὴ καὶ πρωτότυπος, ὅπως εἰμπορεῖ νὰ μαρτυρήσῃ προπάντων ἡ μελέτη του «περὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν λέξεων *εὖ πράττειν, σχολάζειν, σχολή*».

Πενῆντα σελίδας τοῦ βιβλίου κατέχει μία κριτικὴ περὶ τοῦ Ψυχάρη ὡς συγγραφέως. Ὁ κ. Ἀποστολίδης ἀναλύει τὸ «Ὄνειρο τοῦ Γιαννίρη» καὶ φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης δὲν εἶνε συγγραφεύς. Τὸ συμπέρασμα εἶνε κάπως τολμηρόν, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τῶν παρατηρήσεων τοῦ κριτικοῦ ὀξεῖαι καὶ ὀρθόταται. Ἄλλως τε περὶ τῆς ἀμειλίκτου αὐτῆς κριτικῆς, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει μερικὰς τοῦ μακαρίτου Βερναρδάκη, ὡμίλησε πρό τινος ἐν ἐκτάσει ἄλλος συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων».

«Οἱ Γελωτοποιοί» (Les Bouffons) δρᾶμα τετράπρακτον τοῦ M. Zamacoïs, ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ Λέοντος Δ. Μακκᾶ. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη 1909. Σελ. 183.

Ο μεταφραστὴς εἶνε νεώτατος, μόλις δεκαεπταετής. Τοῦτο πρὸ πάντων μᾶς κάμνει νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν μετάφρασίν του, ἡ ὁποία μὲ ὅλας τὰς νεανικὰς ἀπειρίας, τοὺς συχνὰ βεβιασμένους στίχους, τὸ ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀκαλαίσθητον κρᾶμα τῆς γλώσσης κτλ. ἔχει κάποιαν πνοὴν καὶ κάποιαν πρωτοτυπίαν. Ὡρισμένως ὁ κ. Μακκᾶς ὑπόσχεται ἀξιολόγους ἐργασίας διὰ τὸ μέλλον, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ πρώτη του μετάφρασις εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἐν τῷ συνόλῳ καλή.

ΚΑΠΟΙΟΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Νέα Σκηνή: «Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του» δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς ὑπὸ Παύλου Νιρβάνα.

ΕΙΝΕ ἡ ἱστορία ἑνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος τοῦ κάκου ἀγωνίζεται νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν τροχιάν της τὴν πρὸ πολλοῦ «ἐκτροχιασμένην» ζωήν του: ἡ Μοῖρα, φαίνεται, δὲν τοῦ τὸ συγχωρεῖ. Εἶνε δικηγόρος, χῆρος καὶ μεσῆλιξ. Ἔχει καὶ μίαν κόρην δεκαεξαετῆ. Ἔχει καὶ μίαν ἐρωμένην τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου, μὲ τὴν ὁποίαν θέλει τώρα νὰ διαρρήξῃ, καὶ χάριν τῆς κόρης του ποὺ ἐμεγάλωσε, καὶ χάριν τῆς πρώτης-πρώτης του ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποίαν, ἕνεκα κοινωνικῶν ἐμποδίων, δὲν ἠμπορεσε νὰ ἑνωθῇ ὅταν ἦτο νέος, ἀλλ' ὀνειρεύεται νὰ τὸ κάμῃ τώρα ποὺ ἐγήρασε σχεδὸν καὶ αὐτὸς καὶ ἐκείνη. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ πρώτη του ἀγάπη ἀρνεῖται νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ. Συγχρόνως ἡ ἐγκαταλειπομένη ἐρωμένη του ἀποθνήσκει αὐτόχειρ. Καὶ ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος, εἰς τὸ ἄκουσμα, προσβάλλεται διὰ δευτέραν φορὰν ἀπὸ ἀγγίναν τοῦ στήθους, καὶ πεθαίνει, ἐνώνων τὴν κόρην του μὲ τὸν νεαρὸν ἐραστήν της, διὰ νὰ μὴ πάθῃ καὶ αὐτὴ ὅσα ἔπαθεν ὁ πατέρας της.

Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του ὁ ἔρως, τὸν ὁποῖον χίλιαι προλήψεις κρατοῦν σήμερον δεσμώτην, ὁ κόσμος θὰ γεμίσῃ ἀπὸ ειδύλλια καὶ θὰ μεταβληθῇ εἰς παράδεισον. Δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον οὔτε ἐκτροχιασμέναι ζωαί, οὔτε κομμένα χρυσονήματα ἀγάπης, τὰ ὁποῖα τοῦ κάκου προσπαθεῖ κανεὶς ἔπειτα νὰ συνδέσῃ.... Αὐτὴ εἶνε ἡ θέσις καὶ ἡ ἰδέα τοῦ δράματος.

Ἐδείξαμεν ἀλλοῦ τὰ προτερήματα του καὶ τὰ ἐλαττώματά του λεπτομερῶς. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐκταθῶμεν κ' ἐδῶ. Ἀρκούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Νιρβάνα, ἀρκετὰ εὔμορφον, ἤρεσε περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸ «Χελιδόνι» του καὶ ἀπὸ τὴν «Μαρίαν Πενταγιώτισσαν». Ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθαν», ὁ ὁποῖος ἀπομένει ἡ μεγαλειτέρα του θεατρικὴ ἐπιτυχία. Διότι τὸ «Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του», ἐπαίχθη τρεῖς φορὰς μόνον καὶ κατεβιβάσθη. Ἀλλ' ὁ κ. Νιρβάνας δὲν στηρίζεται εἰς τὴν θεατρικὴν ἐπιτυχίαν, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται δι' εἰσπράξεων. Ἄλλως τε αὐτὰ εἶνε καὶ σχετικά. Ἓν ἔργον, μὲ μικροτέρας ἔξαφνα εἰσπράξεις, εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν τύχην, δι' ἄλλους λόγους, νὰ παιχθῇ περισσοτέρας φοράς. Ἀπολύτως, μᾶς φαίνεται ὅτι τὸ νέον δρᾶμα τοῦ κ. Νιρβάνα δὲν προσθέτει τίποτε σημαντικὸν εἰς τὸ ὡραῖον δραματολόγιόν του. Εἶνε ὀλιγώτερον φιλολογικὸν ἀπὸ τὸ «Χελιδόνι» καὶ ὀλιγώτερον θεατρικὸν ἀπὸ τὸν καθ' ὅλα ἀνώτερον «Ἀρχιτέκτονα Μάρθαν».

Ὁ συγγραφεὺς ἐξέλεξε τετριμμένην κάπως θέσιν, ἡ δὲ δραματοποίησίς της δὲν ἔγεινε, κατὰ τὴν γνώμην μας, οὔτε μὲ τὴν σεμνότητα ἑνὸς καθαρῶς φιλολογικοῦ

ἔργου, οὔτε μὲ τὴν τέχνην ἑνὸς καθαρῶς θεατρικοῦ. Ἑπομένως οὔτε οἱ ἐκλεκτοὶ εἰμποροῦν νὰ ἐνθουσιασθοῦν, — μολονότι ἀρκετὰ εὐχαριστοῦνται, — οὔτε ὁ πολὺς κόσμος νὰ συγκινηθῇ.

Τὸ ἔργον ἐπαίχθη μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» καὶ μὲ ἰδιαιτέραν στοργὴν ἐκ μέρους προπάντων τῆς Δος Κοτοπούλη.

«Ἠλεκτροθεραπεία» κωμῳδία μονόπρακτος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Μαυρουδῆ.

ΕΙΣ τὸ ἠλεκτροθεραπευτήριον ἑνὸς ἰατροῦ τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μία μικρὰ κωμικὴ σκηνὴ μεταξὺ ἑνὸς αὐθάδους γυναικοθήρα, καὶ μιᾶς ἀδυνάτου καὶ πολὺ καλὰ διατεθειμένης νάπατήσῃ τὸν ἄνδρα της κυρίας. Ὁ μικρὸς εἶνε ἔξυπνος καὶ ἡ κυρία εἶνε εὔμορφη. Ὁ διάλογός των εἶνε πνευματώδης, τερπνὸς καὶ σύντομος. Πολὺ γρήγορα πίπτει καὶ ἡ κυρία καὶ ἡ αὐλαία. Καὶ ὁ κόσμος γελᾷ καὶ χειροκροτεῖ μὲ τὴν καρδιάν του.

Ὡς μονόπρακτον ἔργον ἡ «Ἠλεκτροθεραπεία» δὲν εἶνε πλήρης. Ἔχει κάποιαν σχετικὴν πρωτοτυπίαν, ἀλλὰ στερεῖται τῆς ἀπολύτου ποὺ ἔχουν τὰ γνήσια ἔργα. Δὲν ἔχει ἀκόμη καὶ τὴν ἠθικὴν βάσιν, ὄχι ἐκείνην ποὺ ἔχουν τὰ κηρύγματα τῶν θεολόγων, — καὶ ποὺ ἐννοεῖ ὁ κακόμοιρος ὁ Ὀσκὰρ Οὐάϊλδ ὅταν ὁμιλῇ διὰ τὴν ἠθικὴν τῶν ἔργων τῆς τέχνης, — ἀλλ' ἐκείνην ποὺ ἔχει ἐπίσης ἀπαραιτήτως καὶ ὁ Γαλαξίας, καὶ ὁ Παρθενών, καὶ μία κωμικὴ σκηνή, ὅταν εἶνε ἔργον ζωῆς. Δι' αὐτὰ ὅλα, ἡ «Ἠλεκτροθεραπεία» δὲν εἶνε ἀριστούργημα ὅπως τὴν εἶπαν μερικοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν οὔτε ἰδέαν αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Εἶνε ὅμως μία νόστιμη καὶ χαριτωμένη σκηνούλα, ἡ ὁποία εὐχαριστεῖ χωρὶς νὰ κουράζῃ διόλου. Ὁ φίλος συγγραφεὺς εἶνε ἄξιος μόνον ἐπαίνων καὶ συγχαρητηρίων, — ἂν πάντως δὲν ἔχῃ τὴν ἰδέαν ὅτι ἔγραψεν ἀριστούργημα.

Βαριετέ: «Ἡ Ἀθήνα μας» δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς ὑπὸ Ν. Σπανδωνῆ.

Το δρᾶμα εἶνε κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν. Ἕνας νέος Ρωμηὸς μὲ νέας ἰδέας ἔρχεται ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἐσπούδαζε πολιτικὰς ἐπιστήμας, καὶ ἐπιχειρεῖ πολιτευόμενος *τιμίως*, — εἰς αὐτὴν τὴν τιμιότητα δὲν συνοψίζονται ὅλαι αἱ νέαι ἰδέαι, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα; — νὰ διορθώσῃ τὸ Ρωμέϊκο. Δὲν τὸ κατορθώνει ὅμως, διότι τὸ «περιβάλλον», βαθύτατα διεφθαρμένον, τοῦ γίνεται πρόσκομμα, καὶ αὐτὸς δὲν εἶνε τόσον δυνατὸς διὰ νὰ τὸ ὑπερνικήσῃ. Ἐκτὸς τούτου τὸν ἀπατᾷ τὸν δυστυχῆ καὶ ἡ σύζυγός του. Εἰς τὸ τέλος ὅμως καὶ αὐτὴ μετανοεῖ, καὶ τὸ ἐγγύτερον τουλάχιστον «περιβάλλον» φαίνεται εὐνοϊκώτερον. Καὶ ὁ ἀναμορφωτὴς ἀναθαρρεῖ, καὶ ἀποφασίζει νὰ τεθῇ καὶ πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νεοϊδεατῶν καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας. Τὸ κατορθώνει αὐτὴν τὴν φοράν; Δὲν γνωρίζομεν, διότι τὸ δρᾶμα τελειώνει ἐδῶ. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ ἥρωος εἶνε ἀρκετὰ ἐπαναστατικαί, φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς θέλει νὰ μᾶς πῇ ὅτι μόνον δι' Ἐπαναστάσεως—καὶ ὄχι τόσον εἰρηνικῆς,— εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ τὸ ποθούμενον.

Δι' αὐτὸ καὶ ἡ «Ἀθήνα μας» ἀπαγορεύεται καὶ ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἐναλλάξ, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τὸν ὁποῖον δεικνύει τὸ πολιτικὸν βαρόμετρον τῶν ἡμερῶν μας . . .

Ὡς δρᾶμα, ἡ «Ἀθήνα μας» δὲν ἱκανοποιεῖ βεβαίως τὰς ἀπαιτήσεις τῶν πολὺ αὐστηρῶν. Ἔχει ὅμως καὶ πολλὰ προτερήματα. Τὸ «κοινωνικὸν» μάλιστα μέρος, ἀσυγκρίτως ἀνώτερον τοῦ «πολιτικοῦ», καὶ ὡραίας σκηνὰς παρουσιάζει, καὶ ἀληθινοὺς τύπους, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπει ὁ ἀμίμητος ἐκεῖνος τραπεζίτης Ζώρζ.

Ὑπὸ τοῦ θιάσου Κυβέλης-Φῦρστ ἐπαίχθη τελείως καὶ μὲ πρωτοφανῆ σκηνικὸν πλοῦτον.

ΕΙΣ τὴν «Νέαν Σκηνὴν» ἐδόθη μὲ ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν καὶ ὁ «Νέος Κινηματογράφος» τοῦ κ. Δημητρακοπούλου, ἐνεφανισθησαν δ' ἐκ νέου διορθωμένα καὶ τελειότερα τὰ «Νέα Παναθήναια» τῶν κ. κ. Ἀννίνου καὶ Τσοκοπούλου. Ἐπίσης εἰς τὸ «Πανελλήνιον» παίζεται ἐπιτυχῶς ἡ ὀπερέττα τῶν κ. κ. Ἀσπρέα καὶ Ἀστεριάδου, «Σατανάδες».

Γρ. Ε.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΟΠΩΣ ἔβαινον τὰ πράγματα ἢ ἐξέγερσις ἦτο ἀναγκαία συνέπεια, ἀναγκαῖον κακὸν θὰ ἐλέγομεν ὀρθότερον. Ἀφοῦ οἱ ἡγέται τῆς πολιτικῆς ἐξηκολούθουν βαδίζοντες τὸν αὐτὸν ὀλέθριον δρόμον, ἔπρεπε νὰ ἐξεγερθῇ ἡ λαϊκὴ μάζα διὰ νὰ καταπνίξῃ τὸν κομματικὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν εἰλικρινῆ ἐργασίαν πρὸς ἀνόρθωσιν. Εἶνε εὐχάριστον ὅτι τὸ ἀνώμαλον τοῦτο κίνημα ἀνέλαβε συντεταγμένον κοινωνικὸν σῶμα, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ, ἐπιζητοῦντες νὰ ἐνεργήσουν τὴν μεταβολὴν χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἀνατροπὴ ἢ διασάλευσις τῆς δημοσίας τάξεως. Αἱ προθέσεις τῶν ἀξιωματικῶν ὑπῆρξαν κατὰ τοῦτο ἀπόρροια χρηστοῦ συνειδότος καὶ φιλοπάτριδος αἰσθήματος. Τὰ αἰτήματά των τὰ περιεχόμενα εἰς τὸ συνταχθὲν ὑπ' αὐτῶν ὑπόμνημα ἀπέβλεπον τὴν ἐνίσχυσιν τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως. Μεταξὺ τούτων ὅμως περιελαμβάνετο καὶ ἡ κατάργησις τῆς Γενικῆς Διοικήσεως ἡ ὁποία κατὰ τὴν γνώμην ἐκείνων οἱ ὁποῖοι βαθύτερον παρακολουθοῦσι τὰ ζητήματα, δὲν συνετέλεσε βεβαίως οὔτε εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατεύματος οὔτε εἰς τὴν ἔξασθένισιν αὐτοῦ. Ὁ θεσμὸς δὲν ἠδύνατο βεβαίως μόνος νὰ θαυματουργήσῃ ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων συνθηκῶν ἀλλ' οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ σοβαρῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἀπὸ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν ἔλειψεν ἡ εἰλικρινὴς προσπάθεια ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τοῦ στρατεύματος. Ἀλλ' αἱ παλαιαὶ συνήθειαι τῶν πολιτικῶν ἐπιδράσεων πρὸς ματαίωσιν αὐστηρῶν ἀποφάσεων ἦσαν βαθέως ἐρριζωμέναι ὥστε νὰ προσκόψῃ εἰς ἀντιπαθείας ὁ νέος θεσμὸς ὅστις καταργούμενος θὰ καταλίπῃ μέγα κενόν. Εἶνε εὔλογον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ ἐνασκήσει εὐρείας δικαιοδοσίας θὰ εἶχε καὶ σφαλερὰς ἐνεργείας ἡ Γενικὴ Διοίκησις. ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἀγαθῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς ἀνορθώσεως καὶ ἰδίᾳ τῆς πειθαρχίας οὐδὲν ἐβάρυνον αἱ περιπτώσεις αὗται ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναπόφευκτοι. Ἀλλ' ἡ ἀξίωσις τῆς καταργήσεως τῆς Γενικῆς Διοικήσεως ἦτο τὸ κύριον αἴτημα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἡ Κυβέρνησις τὸ ἀπεδέχθη κατ' ἀνάγκην μετὰ τῶν λοιπῶν. Αἱ ἀξιώσεις ὅμως αὗται τῶν κυρίων ἀξιωματικῶν ὑπερέβησαν τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα ἡ ἀγνότης τῶν προθέσεών των ἐπέτρεπε. Ἠξίωσαν τὴν τιμωρίαν τῶν ἀντιφρονούντων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐξεδήλωσαν τοῦτο πιστεύοντες ὅτι οὕτω τηροῦσι τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας των. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐστερεῖτο ὄχι μόνον πολιτικοῦ πνεύματος ἀλλὰ καὶ καλῶς ἐννοουμένου πατριωτικοῦ αἰσθήματος. Διότι ὄχι μόνον ὁ σεβασμὸς εἰς τὴν γνώμην τοῦ ἄλλου εἶνε καθῆκον ἐπιβεβλημένον ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιβολὴ τοιούτου ὅρου εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐπέφερε τὴν μεγαλειτέραν ἐλάττωσιν τοῦ κύρους αὐτῆς καὶ βεβαίως ἡ τοιαύτη ἐλάττωσις Κυβερνήσεως, ἀποδεχομένης ἄλλως τὸ πρόγραμμα τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῶν ἀξιωματικῶν, οὔτε ἐνεδεικνύετο οὔτε ἐπετρέπετο νὰ προέλθῃ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὡς πολῖται τοὐλάχιστον ὤφειλον νὰ θλίβωνται διὰ τὴν σκληρὰν ἀνάγκην εἰς ἣν ὑπέβαλον τὴν Κυβέρνησιν τῆς Πατρίδος των ὅπως τιμωρήσῃ ἀξιωματικοὺς εἰς οὐδὲν ἁμαρτήσαντας ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ζωῆς των τηρήσαντας τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα των ὅρκον. Ἡ ἀξίωσις αὕτη ἦτο ἀδικαιολόγητος καὶ ἀπροσάρμοστος μὲ τὴν ὅλην τάξιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ κινήματός των.

Ἄλλως ἡ νίκη των ὑπῆρξε θριαμβευτική. Τὸ δυσμενῶς διατεθὲν Ὑπουργεῖον ἀνετράπη καὶ ἀνῆλθε τὸ

Ὑπουργεῖον Μαυρομιχάλη ὅπερ ἀνελάμβανε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς στρατιωτικῆς ἀνοργανώσεως κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ὑπομνήματός των.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὰ τελεσθέντα γεγονότα. Ἤδη εὑρισκόμεθα πρὸ Κυβερνήσεως προελθούσης ἐκ τοῦ ζητήματος, ἥτις μετὰ σπουδῆς ἀνέλαβε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν μεγάλην μεταρρύθμισιν. Ἐνίσχυσιν τῶν ὑλικῶν μέσων δι' οἰκονομιῶν καὶ φορολογικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ στρατιωτικὴν ἀνασύνταξιν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν στρατιωτικὴ ἀνασύνταξις εἶνε περίπου καθωρισμένη διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ ὑπομνήματος τῶν ἀξιωματικῶν, ἡ δὲ οἰκονομικὴ μεταρρύθμισις εἶνε ἄθλος τὸν ὁποῖον ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, ἐλπίζομεν νὰ ἴδωμεν πραγματοποιούμενον ἀπὸ ὑπουργὸν τῆς θελήσεως, τῆς νοημοσύνης, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς εὐρείας μορφώσεως τοῦ κ. Ἀθ. Εὐταξίου. Ὑπόσχεται ὁ θερμουργὸς οὗτος ὑπουργὸς καὶ οἰκονομίας ὀμαντικὰς καὶ φορολογικὴν μεταρρύθμισιν ἄνευ ἐπιβαρύνσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐκ τῆς ὁποίας νὰ ἐνισχυθοῦν τὰ δημόσια ἔσοδα, ὅπως διὰ τῆς φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος κ.λ. καὶ μεθοδικὴν ὀργάνωσιν τῆς λογιστικῆς καὶ τῆς καθόλου οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους ὅπερ εἶνε ἀσύνταχτον καὶ ἀκυβέρνητον ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτήν. Παρεμβάλλεται ὅμως μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γενναίων τούτων μέτρων ἡ Βουλή. Ἡ Κυβέρνησις ἀναδειχεῖσα ἐκ τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν παρουσιάζεται ἄνευ πλειονοψηφίας. Ὁ πολιτικὸς συναγωνισμὸς ὅμως σοβεῖ καὶ θὰ ἐκραγῇ εὐθὺς ὡς ἤθελε ἐξασθενίσει ἡ ἐντύπωσις τῶν τελευταίων γεγονότων. Εἰς μεσημβρινὴν φαντασίαν ὡς ἡ Ἑλληνικὴ καὶ εἰς πολιτικὸν καθεστὼς τόσον ἐκφαυλισθὲν φοβούμεθα μήπως ἡ τελευταία σύνοδος τῆς ληγούσης περιόδου παρέλθῃ χωρὶς μεταβολὴν τῶν κοινοβουλευτικῶν μεθόδων, φοβούμεθα μήπως ἀναφανοῦν οἱ πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοὶ τῶν προσωπικῶν κομμάτων, ἡ ἰδία ἀηδής, ὑποκριτικὴ καὶ μικρολόγος πάλη, ἡ ὁποία τὴν φορὰν αὐτὴν θὰ φέρῃ εἰς νέους κινδύνους, τῶν ὁποίων οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὴν ἔκβασιν εἶνε εὔκολον νὰ προϊδωμεν. Βεβαίως δὲν δύναται νὰ συνεδριάσῃ Βουλὴ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ἐπικρεμαμένης σπάθης, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τῆς ὁρμῆς τοῦ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἶνε τόσον μεμακρυσμένα τὰ ὅρια ὥστε νὰ ὑπάρχῃ σημεῖον ἐλευθέρας συζητήσεως καὶ κοινῆς συνεννοήσεως διὰ τὴν διαρρύθμισιν τῶν κοινῶν· ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἑκατέρωθεν καλὴ πίστις καὶ ἀγαθὴ πρόθεσις ἥτις πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατ' ἀνάγκην ὑπάρχει.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΞΕΔΟΘΗ εἰς τὸ Παρίσι πρὸ ἑνὸς μηνὸς τὸ βιβλίον τοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη «Rythmes du Rêve et de la Mort». Ὁ ποιητὴς κ. Μαλακάσης ἔγραψε ἤδη εἰς τὰ «Παναθήναια» διὰ τὸν νέον ποιητὴν ποὺ τόσον προώρως ἀπέθανε. Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου ὁ Μορεὰς λέγει ὅτι ὁ Δεληγεώργης (ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ στὸ Παρίσι) γράφων γαλλικοὺς στίχους εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχεν ἀπομείνει μὲ τὴν ἐντύπωσιν τῆς πολὺ ἠχηρᾶς καὶ πολὺ χρωματισμένης ἐμπνεύσεως τῶν πρώτων συμβολικῶν ποιητῶν, ἀλλ' ὅτι ἡ ψυχή του θὰ ἠμποροῦσε ἀργότερα νὰ ἑνώσῃ τὴν τελειότητα τοῦ Σηκουάνα μὲ τὴν τελειότητα τοῦ ἀττικοῦ ὁρίζοντος. Εἰς τὰ Ἠλύσια, ὅπου τώρα πλανᾶται, οἱ θεῖοι ἀοιδοὶ Εὔμολπος, Ὀρφεύς, Ἀμφίων θὰ τοῦ ἀποτείνουν ἕνα χαμόγελο καὶ ἕνα χαιρετισμόν.

Ἀναδημοσιεύομεν ἕνα του ποίημα:

INTERPRÉTATION

Tu pleureras, veux-tu? de longs sanglots tremblants
Qui vibreront dans l'ombre du soir améthyste
Comme jadis dans l'ombre et sous des doigts tremblants
Le luth abandonné par le poète triste.

Comme jadis vibrait ce luth dans l'améthyste
Des crépuscules épanchant leurs chagrins blancs,
Tu vibreras! tu pleureras des sanglots blancs!
Et ma langueur se bercera sur ce ton triste,

Et ta douceur aura des ailes cette nuit.
Et cette nuit le vent saura d'autres détresses
Pour que tu pleures mieux l'Ame-morte-d'ennui,
Sous le vent dénouant une à une tes tresses,
Jusqu'au moment suprême où grisé de détresses
Notre cœur mort ira s'évanouir dans la nuit.

ΑΠΟ τοὺς *Παλιοὺς Σκοποὺς* τοῦ κ. Ἀργύρη Ἐφταλιώτη ἀναδημοσιεύομεν ὀλίγας στροφὰς τοῦ *Κορυδαλοῦ* τοῦ Σέλλεϋ. Εἶναι καὶ οἱ μόνοι καλοί.

Ἡ πλάσμα εἶσαι τοὐρανοῦ, ἢ γῆς πουλάκι, ὁ νοῦς σου
Τί συλλογιέται, πές μου.
Μήτε σὲ ἀγάπης βάσανα τὴ γλύκα τοῦ σκοποῦ σου
Μήτε σὲ ξεφαντώματα δὲν ἄκουσα ποτές μου.

Κανένας ὕμνος λευτεριᾶς, πανηγυριοῦ ἢ γάμου
Μπρὸς στὸ κελάϊδημά σου
Δὲν παραβγαίνει. Μέθησαν κ' ἐκεῖνα τὴν καρδιά μου
Μὰ δὲν τηνὲ πληημύρισαν καθὼς τὸ λάλημά σου.

Πές μου, ποῦ βρῆκες κ' ἔμαθες τὴ χάρη σου τὴν τόση;
Ποιὸ δάσος ἢ λαγκάδι,
Ποιὸς οὐρανὸς ἢ θάλασσα τὴν τέχνη σῶχει δώσει,
Ποιὰ ἀγάπη χωρὶς στεναγμό, ποιὸ φῶς χωρὶς σκοτάδι;

Δός μου, πουλάκι, τὴ μισὴ χαρὰ ποὺ σὲ τρελλαίνει
Καὶ τὰ μισά σου δῶρα,
Καὶ τέτοια τρέλλα ἁρμονικὴ τὸ στόμα μου θὰ ραίνῃ
Ποὺ ὁ κόσμος θὰ μ' ἀκούῃ καθὼς ἐγὼ σ' ἀκούγω τώρα.

ΟΑΙΓΑΙ σκέψεις ἀπὸ τὰ «Σημειώματα στὸ Περιθώριο» τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ ποὺ ἐδημοσίευσε ὁ *Νουμᾶς*:

«Ἀλήθεια· ὁ Βαλαωρίτης. Ὅποιος πρωτοδιαβάσῃ τὸ Σολωμὸ καὶ μπῇ στό νόημά του, τὸν ξεχνᾷ τὸ Βαλαωρίτη. Ὕστερα ὡριμάζει ὁ νοῦς, τὸν ξαναδιαβάζεις τὸ Βαλαωρίτη καὶ βλέπεις πῶς δὲν τὸν κάνει περιττὸν ὁ Σολωμός· τοῦ βρίσκεις ὅ,τι στὸν ἄλλο δὲ βρίσκεις: τὴν ποίηση τῆς λεπτομέρειας κ' ἕνα ζωγραφικὸ πραγματισμό, ποὺ ὅσο κι ἂν εἶναι ἀσυγύριστος, σ' ἀδράχνει, μὲ τὸ γερό του τόνο. Τόνε βάζεις παράπλευρα τοῦ μεγάλου, στὴ θέση ποὺ τοῦ ἀξίζει. Σὲ γνωρίζει στενὰ μὲ χίλια καθέκαστα τῆς φύσης καὶ τῆς γλώσσας. Ἡ *Ἀποκάλυψη* μέσα στὸ «Διάκο» του. Τὸ «Ξερριζωμένο δέντρο». Ποιήματα γιομάτα χαραχτήρα καὶ ἄξια βαθιὰ νὰ συγκινήσουν κι ἀξέχαστα νὰ μένουν.

«Στὴν Τέχνη ὁ ἄριστος τρόπος γιὰ νὰ γεννᾷς καινούρια ἔργα εἶναι νὰ ξεχνᾷς τὰ παλιά. Αὐτὸ κάνω. Ἂν ἐξακολουθοῦσα νὰ τὰ θυμᾶμαι τὰ γεννημένα καὶ τὰ τελειωμένα μου, δὲ θὰ μοῦ ἀπόμενε καιρὸς καὶ καρδιὰ γιὰ νὰ καταπιαστῶ τὰ νέα.

«Ὁ Pierre Lasserre ὁ νέος συγγραφέας τοῦ πολύκροτου βιβλίου γιὰ τὸ γαλλικὸ ρωμαντισμό. Δυνατὸς πολεμιστής. Φοβᾶται πῶς ἔκαμε κακὸν ὁ ὑψωμὸς τοῦ φιλολογικοῦ νοῦ σὲ νοῦ ποὺ δίνει μαθήματα τοῦ κόσμου καὶ ποὺ σέρνει τὸ χορὸ τῶν ἰδεῶν. Οὐγκώ, Μισελέ, Λαμαρτίνος, τὴν ψευτίσανε τὴν ἱστορία ἴσα ἴσα γιατὶ εἶχανε τὴ δύναμη νὰ τὰ ψευτίζουν τὰ πράματα μὲ τὰ μεγαλόπρεπα καὶ μὲ τὰ ὄμορφα λόγια τους. Στὸν αἰῶνα τοῦ Ρακίνα οἱ ποιητὲς καὶ οἱ λογογράφοι, λιγότερο ἀπαιτητικοί· ζοῦσανε μετριοφρονέστερα σὲ στενότερους κύκλους, μὰ καὶ γιὰ τοῦτο ταιριαστότερα μὲ τὸν προορισμό τους. — Μπορεῖ. Μὰ σὲ καιρὸ ποὺ οἱ κύκλοι ὅλοι στέκονται ἀδειανοὶ ἀπὸ σκέψη, ἀπὸ εἰλικρίνεια, ἀπὸ ἐνέργεια· σὲ καιρὸ ποὺ κυβερνῆτες, ἐπι-

στήμονες, καὶ οἱ λογῆς διαβασμένοι, εἶναι καὶ σοφοὶ ἢ ἀρνητικὰ στοιχεῖα, ἢ μηδενικά, μόνος ἐγγυητὴς γιὰ τὴν ἀλήθεια μᾶς ἀπομένει ὁ λειτουργὸς τοῦ ἔντεχνου λόγου, μὲ τὸν πιὸ φωτισμένο νοῦ του, μὲ τὴν ἰδέα, μὲ τὴν εἰλικρίνεια, μὲ τὸ ρυθμό, ποὺ μπάζοντάς τονε στὰ λόγια του, σὰ νὰ μᾶς λέῃ πὼς πρέπει σὲ ὅλα νἆμπῃ.

«Ὁ *Ἀφωρισμένος*, τὸ πρῶτο ποίημα ποὺ μᾶς φανέρωσε τὸ Λάμπρο Πορφύρα. Ἀφοῦ μᾶς ξάφνισε, πέρασε σὰν ἀγνώριστο. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύντομο τραγούδι τὸ κακογνωρισμένο ἀνταμώνονται ἡ φαντασία καὶ ἡ καρδιὰ πιὸ πολὺ ἁρμονικὰ κι ἀπ' ὅτι γίνεται τοῦτο στὸ «Χάρο καὶ τὸ Παιδάκι» τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου, καθὼς μᾶς λέει ὁ Βράϊλας Ἀρμένης.

«Ἐδῶ καὶ λίγες μέρες μὲ ἀπάντησε κάπου κάποιος καλοθρεμένος κύριος ἀπὸ τοὺς λεγόμενους μορφωμένους. Ἀπὸ μεγάλη του συγκατάβαση πρὸς ἐμένα καὶ γιὰ νὰ βοηθήσῃ καὶ τὴ δική μου τὴ μόρφωση, ἄρχισε νὰ μοῦ διηγῆται, μὲ τὶς λεπτομέρειες ὅλες, τὴν ὑπόθεση τοῦ *Ἀμλέτου*. Τοῦ Ἀμλέτου ὄχι τοῦ καθεαυτό, τοῦ Σαιξπηρικοῦ, μὰ τοῦ Ἀμλέτου ἀπὸ τὸ μελόδραμα τοῦ γάλλου Θωμᾶ, νομίζω. Γιὰ τὸν πρῶτο, μήτε ἰδέα. Καὶ διασκέδαζε καὶ μὲ διασκέδαζε. Ἴσα ἴσα».

ΑΠΟ τὰ «Δημοτικὰ Τραγούδια» τοῦ συνεργάτου μας κ. Α. Θέρου:

Η ΚΑΤΑΡΑ *

Οὔλοι τὸν ἥλιο τὸν τηρᾶν, ποῦ πάει νὰ βασιλέψῃ,
Κ' ἡ κόρη, ποὖχε τὸν καϋμό, τὴ θάλασσα ἀγναντεύει·
Βλέπει καράβια κ'ἔρχονται, βαρκοῦλες κι'ἀρμενίζουν.
—Μάνα, καράβια τέσσερα, μάνα, βαρκοῦλες πέντε!
Σύρε, μάνα, καὶ 'ρώτα τα, σύρε, μάνα, καὶ πές τους,
Μὴν εἶδαν τὸν ἀσίκη μου, τὸν ἀγαπητικό μου·
Σὲ τί τραπέζι τρώει ψωμί, καὶ τὸ δικό μου εἶν'ἄδειο;
Σὰν τί χεράκια τὸν κερνᾶν, καὶ τὰ δικά μου τρέμουν;
Σὰν τί ματάκια τὸν τηρᾶν καὶ τὰ δικά μου κλαῖνε;..
Κάνω νὰν τὸν καταραστῶ καὶ πάλε μετανοιώνω...
Ἀπὸ ψηλὰ νὰ γκρεμιστῇ καὶ χαμηλὰ νὰ πέσῃ,
Σὰν τὸ γυαλὶ νὰ ραϊστῇ, σὰν τὸ κερὶ νὰ λυώσῃ,
Κ' ἐγὼ διαβάτης νὰ γενῶ, ν' ἀλλάζω τοὺς γιεράδες!

ΜΕΤΑΞΥ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἀπαισιοφροσύνης, γράφει ὁ 'Ραδάμανθυς εἰς μελέτην του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Μελαγχολία τῶν Ἑλλήνων» τὴν ὁποίαν δημοσιεύει ἡ «Μελέτη», ἐν μὲν εἶνε τὸ τῆς ὑπομονῆς τῆς μὴ ἀπωθούσης τὴν καθημερινὴν μερίδα τῆς τέρψεως, τὸ ἄλλο δὲ εἶνε καταφρονητικόν, στασιαστικὸν καὶ ἐπιτακτικόν. Ἀμφοτέρων τούτων ὑπάρχουσι παραδείγματα ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ. Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν συγγραφέων εἶχον ἀλλοτρίως πρὸς ἀμφότερα τὰ φρονήματα ταῦτα. Ἐκεῖνοι περμένουσι τὸ τέρμα ἵνα κρίνωσι καὶ οὐδένα πρὸ τοῦ τέλους μακαρίζουσιν. Ἡ μελαγχολία των εἶνε ὄντως ἀληθής, ἀλλὰ δὲν ποιοῦνται ἐπίδειξιν αὐτῆς οὐδὲ ὡμοίαζον «πρὸς τοὺς εὐγενεῖς νέους τῆς Γαλλίας», περὶ ὧν ὁ Σαίξπηρ λέγει ὅτι «ἦσαν βαρύθυμοι ὡς ἡ νύξ, ἀλλ' ἕνεκα ἀκολασίας μόνον». Ἡ μελαγχολία ἐκείνων εἶνε ὡς τὸ σεμνὸν καὶ κατεσταλμένον πάθος, ὅπερ ἀπεικονίζεται εἰς τοὺς Ἀττικοὺς ἐπιτυμβίους λίθους, ἢ ὡς ἡ ἄλλη λύπη, ἣν βαθύτατα αἰσθανόμεθα ὅταν ἐν τῇ αὐστηρᾷ αὐτῶν ἁπλότητι ἀναγινώσκομεν τοὺς τελευταίους ἀποχαιρετισμοὺς τῶν τραγικῶν ἡρώων πρὸς τὸν ἥλιον καὶ πρὸς τὰς ἑστίας των.

Ὁ γνήσιος Ἕλλην ἔτρεφε βαθὺν οἶκτον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀθλιότητα. Ὁ θάνατος καὶ ἡ μοῖρα ἠμαύρουν μὲν τὸ λαμπρὸν θέαμα τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ του οὐδὲν ὑπῆρχεν ἴχνος ἀδρανείας ἢ φιλαυτίας· μεμψιμοίρου. Ἄμοιρος παρηγορίας ἐνθάδε ἢ ἐλπίδος τινὸς κάτω ὑψίστατο θαρραλέως τὴν ἀδυσώπητον τύχην του, μεγαλουργῶν δὲ καὶ μεγαλοφρονῶν εἶχε ταύτην ὑποχείριον. Παρὰ τοῖς νεωτέροις ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἀμέτρου πόθου πρὸς τὰς πεπερασμένας δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἱκανὴ νὰ παραλύσῃ πᾶσαν γενναίαν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς Ἑλλάδος χρόνοις ἡ συναίσθησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἐπιτείνει τὸ σθένος τῆς θελήσεως. Ὁ χαρακτὴρ τῶν τότε ἀνθρώπων φαίνεται ὢν εἰς ἄκρον ὑπέροχος ἐν τέλει δὲ τὸ αἴσθημα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας εἶνε πολλάκις ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

ΕΙΣ μακρὰν μελέτην του «Περὶ τῶν ἀρχεγόνων γνευσίων καὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κρυσταλλοφυοῦς βάθρου τῶν Κυκλάδων» δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Γερμανικῆς Γεωλογικῆς Ἑταιρίας τοῦ Βερολίνου, ὁ κ. Σ. Παπαβασιλείου ἀποδεικνύει ὅτι τὰ κρυσταλλοφυῆ στρώματα τῶν Κυκλάδων τὰ θεωρούμενα μέχρι σήμερον ὡς ἀρχέγονα, σχηματισθέντα ἐν βυθῷ θαλάσσης πρὶν ἐμφανισθῇ ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἐνόργανος κόσμος, εἶναι γρανίτης, πέτρωμα δηλαδὴ πυριγενές, ὁ ὁποῖος ἐξεχύθη διάπυρος ἐκ τῶν σπλάχνων τῆς γῆς. Ὁ ἐν λόγῳ γρανίτης, σχιζόμενος εἰς πλάκας ὅπως καὶ ὁ γνεύσιος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς τὸ ἀρχαιότατον τῶν κρυσταλλοφυῶν τούτων στρωμάτων, καὶ τὸ βάθρον αὐτῶν, ἔχει τὴν ἰδίαν ὀρυκτολογικὴν σύστασιν μὲ αὐτόν. Τὰ πορίσματά του, ἀντικρούοντα τὴν γνώμην τῶν Γερμανῶν, ὁ Ἕλλην ἐπιστήμων ἠμπόρεσε νὰ ἐξαγάγῃ διὰ μακρᾶς διαμονῆς εἰς τὴν Νάξον φέρων πλείστας ἀποδείξεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του.

ΔΙΑ Β. Διατάγματος ὡρίσθη ὅπως κατὰ τὰς ἐπετείους τῶν ἐπισημοτάτων γεγονότων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρωϊνοῦ μαθήματος, γίνεται ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῶν τριῶν ἀνωτάτων τάξεων τῶν Δημοτικῶν σχολείων ὑπόμνησις τοῦ γεγονότος εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀνάγνωσις σχετικῆς περικοπῆς ἀπὸ ἱστορικὸν σύγγραμμα, ἀπαγγελία ποιήματος ἢ δημοτικοῦ ᾄσματος καὶ ἐπίδειξις εἰκόνων ἢ γεωγραφικῶν πινάκων ἀναφερομένων εἰς τὸ γεγονός. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἱστορικὰ συμβάντα δὲν εἶναι προσιτὰ εἰς τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν, ἀνετέθη εἰς ἐπιτροπὴν προεδρευομένην ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας ὁ καθορισμὸς τῶν καταλλήλων πρὸς τοῦτο. Ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἐκλέξῃ καὶ τὰς ἐξ ἱστορικῶν συγγραμμάτων περικοπὰς καὶ τὰ πρὸς ἀπαγγελίαν ποιήματα καὶ δημοτικὰ ᾄσματα καὶ τὰς εἰκόνας. Ταῦτα τὸ ὑπουργεῖον θὰ ἐκδώσῃ εἰς ἴδιον τεῦχος πρὸς ὁδηγίαν τῶν διδασκάλων. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς διωρίσθησαν οἱ κ.κ. Σ. Λάμπρος, Ν. Γ. Πολίτης, Ε. Λυκούδης, Γ. Παπασωτηρίου, Δ. Λάμψας καὶ Γ. Δροσίνης.

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝ ἀπὸ τὴν «*Ἑστίαν*» τῆς 5 Αὐγούστου τὴν περιγραφὴν τῆς ἀποκοπῆς τοῦ κοντοῦ τῆς σημαίας εἰς τὴν ἔπαλξιν Φιρκᾶ, ποὺ ἐτηλεγράφησεν ὁ ἀπεσταλμένος της συντάκτης.

Ἁπλῆ καὶ θλιβερὰ εἰκὼν θανάτου:

Κατὰ διαταγὴν τῆς Μοιραρχίας, ἐκδοθεῖσαν τὴν αὐγὴν σήμερον, ἀπαγορεύεται ἡ προσπέλασις ἰδιωτῶν εἰς τὸν λιμένα καὶ τὰ καταστήματα τῆς προκυμαίας παραγγέλλονται νὰ μείνουν κλειστὰ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς.

Σήμερον τὴν πρωΐαν ἀποσπάσματα χωροφυλάκων ἐφρούρουν τὰς παρόδους τοῦ λιμένος ἀποκλείοντα τὴν διάβασιν. Ἡ φρούρησις εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἑσπέρας.

Εἰς τὴν ἔπαλξιν τοῦ Φιρκᾶ ἐφρούρουν μόνον χωροφύλακες μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν των.

Τὸ λυκαυγές, ἀκριβῶς τὴν 4.45' προσεγγίζουν ταυτοχρόνως εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ καφφενείου «Ἀκταῖον» ἐναντὶ τοῦ φάρου ἀνὰ δύο ἀτμάκατοι ἐκ τῶν πολεμικῶν ἑκάστης Δυνάμεως, ὡπλισμέναι δι' ἐπιλεμβίων ταχυβόλων ρυμουλκοῦσαι λέμβους πλήρεις ναυτικῶν ἀγημάτων ἄνω τῶν 100 ἐξ ἑκάστου Ἔθνους. Τὸ ὅλον διεθνὲς ἄγημα ὑπερέβαινε τοὺς 500 ἄνδρας.

Τὴν 4.50' γίνεται σύγχρονος ἡ ἀπόβασις ὅλων καὶ ἡ παράταξις αὐτῶν εἰς τὴν προκυμαίαν.

Συναποβιβάζουν δύο μικρὰ μυδροβόλα, δύο τροχηλάτους κιλλίβαντας καὶ τινα ἀποβατικὰ πυροβόλα.

Ὁ Ἄγγλος κυβερνήτης τῆς «Διάνα» ἔχων τὸ γενικὸν πρόσταγμα ἀνέρχεται μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τινων ἀποσπασμάτων ἐπὶ τῆς ἐπάλξεως τοῦ Φιρκᾶ καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἐκεῖ φρουροῦντας ἀξιωματικούς μας:

—Ἔχω λυπηρὸν καθῆκον νὰ ἐκτελέσω. Ἡ ἐντολή μου εἶνε νὰ παρεμποδίσω τὴν ἔπαρσιν τῆς σημαίας.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικὸς ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ:

— Κατὰ δοθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων διαταγήν, δὲν πρόκειται ν' ἀνυψωθῇ σήμερον.

Ὁ Ἄγγλος ἀξιωματικὸς τότε ἠρώτησεν:

—Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ἐὰν θὰ ὑπάρξῃ ἀσφάλεια διὰ τὰ διεθνῆ ἀγήματα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς των.

—Ἡ ἐγχώριος ἐξουσία, ἀπήντησεν ὁ ἀξιωματικὸς τῆς Κρητικῆς χωροφυλακῆς, ἔλαβε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα.

Ἀκριβῶς τὴν 5ην πρωϊνὴν ὥραν ἡμέτερος ὑπολοχαγός, τυλίξας τὴν πολυπαθῆ Σημαίαν τὴν προκαλέσασαν συγκέντρωσιν ὁλοκλήρου στόλου, θέτει αὐτὴν ὑπὸ μάλης καὶ ἀπέρχεται. Τὴν μεταφέρει ἐν πένθει εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον, εἰς τὸ Καστέλι.

Καθ' ὁδὸν εἰς τὴν προκυμαίαν ὁ ὑπολοχαγὸς συναντᾷ τὸν κ. Βενιζέλον, διανυκτερεύσαντα εἰς φιλικὴν ἐπὶ τοῦ λιμένος οἰκίαν.

— Φύλαξέ την καλά, κύριε ὑπολοχαγέ, λέγει πνιγόμενος εἰς τὰ δάκρυα ὁ Κρὴς πολιτευτής· φύλαξέ την ὡς ἐνθύμιον τῶν δεινῶν μας.

Εὐθὺς ἅμα ὁ φέρων τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ὑπολοχαγὸς κατῆλθε τῆς ἐπάλξεως Φιρκᾶ, ἡ ἔπαλξις, τὰ φυλακεῖα καὶ ὁ στρατὼν αὐτῆς καταλαμβάνονται ὑπὸ τῶν Διεθνῶν ἀγημάτων.

Αὐτοστιγμεὶ τέσσαρες ναῦται, εἷς ἐξ ἑκάστου Ἔθνους, ἀναβαίνουν ἐπὶ τοῦ πυργίσκου τῆς ἐπάλξεως καὶ ἀποκόπτουν διὰ πελέκεων σύρριζα τὸν κοντόν.

Νεκρικὴ ἐπικρατεῖ σιγή, τοιαύτη ὥστε ν' ἀκούεται τοῦ πελέκεως ὁ κτύπος.

Ἀποσπᾶται κατόπιν καὶ ἀφαιρεῖται τὸ περιβάλλον τὸν κοντὸν σιδηροῦν κιγκλίδωμα, ἀκριβῶς δὲ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ κοντοῦ στήνεται ἓν μυδροβόλον καὶ παρ' αὐτῷ τοποθετεῖται σκοπὸς Ἰταλός.

Εἶναι ἤδη 5.30' καὶ ἡ ἡμέρα ἀνέτειλε.

Τὸ κύριον σῶμα τῶν Διεθνῶν ἐξακολουθεῖ παρατεταγμένον εἰς τὴν προκυμαίαν.

Οἱ Κρῆτες χωροφύλακες ἐξῆλθον τοῦ προμαχῶνος.

Τὰ παράθυρα ὅλων τῶν ἐπιλιμενίων οἰκιῶν ἔμειναν κατάκλειστα. Ἐπί τινων δωμάτων μόνον διακρίνονται θεαταὶ ὀλίγιστοι — οὔτε δέκα.

Τὸ κύριον σῶμα τῶν ἀγημάτων ἐπιβιβάζονται ἐκ νέου τὴν 5.40', ἀκριβῶς δὲ μετὰ 5 λεπτὰ τὴν 5.45' ἀπομακρύνονται πρὸς τὰ πλοῖα των.

Ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἐπάλξεως ὑπερεκατὸν ἐν ὅλῳ ναῦται καὶ τῶν τεσσάρων Δυνάμεων ὑπὸ τέσσαρας ὑποπλοιάρχους.

Τὴν 6ην ὥραν ὁ Ἄγγλος κυβερνήτης, ὅστις εἶχε τὸ γενικὸν πρόσταγμα ἐπιβαίνει κέλητος καὶ ἐπιστρέφει ἐπὶ τῆς «Διάνας».

Μετ' ὀλίγον εἰς τὸν πυργίσκον τῆς ἐπάλξεως Ρῶσσος σκοπὸς ἀντικαθιστᾷ τὸν Ἰταλόν.

Ἐπιτρέπεται μετ' ὀλίγον ἡ προσπέλασις εἰς τὴν προκυμαίαν. Τὸ πλῆθος πηγαινοέρχεται.

Τὰς εἰσόδους τῆς ἐπάλξεως φρουροῦν πλὴν τῶν ξένων καὶ Κρῆτες χωροφύλακες· ὑπὸ δὲ τὸ τεῖχος φυλάττει ἔφιππον σῶμα.

Τὴν 7ην ὥραν τὰ καταστήματα ὅλα ἀνοίγονται, ἀρθείσης τῆς περὶ τοῦ ἀντιθέτου χθεσινῆς διαταγῆς. Γενικὴ ὅμως ἐπικρατεῖ κατήφεια, ἀλλὰ καὶ πλήρης τάξις.

Ἡ διεθνὴς φρούρησις φαίνεται ὅτι ἐντοπίζεται μόνον εἰς τὴν ἔπαλξιν Φιρκᾶ καὶ θὰ εἶναι ὀλιγοήμερος.

Τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος φρουρεῖ Ἀγγλικὴ ἀτμάκατος ὡπλισμένη μὲ μυδροβόλα.

Η ἐσχάτως ἀγγλιστὶ δημοσιευθεῖσα 34η Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἰαπωνίας ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐκθέτει εἰς 315 σελίδας κειμένου καὶ στατιστικῶν πινάκων τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸ ἔτος 1906—1907 πρὸς συντήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Εἰς τὰς γενικὰς παρατηρήσεις τῶν πεπραγμένων, ἀξίων ὅλων ἐνδελεχοῦς μελέτης, ἐξέχουσαν θέσιν διὰ τὴν πρωτοτυπίαν της κατέχει ἐνέργεια μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος της, ἡ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἐπιτελείου τῆς χώρας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου ὁ ὁποῖος «ὄχι μόνον δὲν παρενέβαλε κανὲν πρόσκομμα εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἐνίσχυσεν αὐτὴν ἀκόμη περισσότερον». Εὐθὺς ὡς ἐξερράγη ὁ πόλεμος ἐσχηματίσθη Ἐκπαιδευτικὸν Ἐπιτελεῖον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1873 καὶ ἐντεῦθεν δράσαντας ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἄνδρας. Τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦτο διωργάνωσε τοιαύτην ὑπηρεσίαν ὥστε ἦτο ἐνήμερον καὶ τῶν μεμονωμένων ἔτι γεγονότων τοῦ πολέμου. Τὰ γεγονότα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἦσαν τὸ θετικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ σκοποῦ τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν Ἰαπώνων, ἐξήλεγχεν ἐπιμελῶς τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ διέβλεπεν ἐν αὐτοῖς κατὰ πόσον, ὅ,τι ἐσχεδιάσθη καὶ ἐξετελέσθη ἐν τῇ μορφώσει τῶν χαρακτήρων, ἐπετύγχανεν εἰς τὰ πράγματα. Ὁμοφώνως δὲ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου ὅτι αἱ βάσεις τοῦ παιδαγωγικοῦ των συστήματος ἀπεδείχθησαν ἀδιαφιλονεικήτως στερεαί. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας ἐν Ἰαπωνίᾳ ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπετηρίς της ἀποδεικνύει ὅτι τῷ 1873 ἐφοίτων ἄρρενα 39 % θήλεα 16 %, μέσος ὅρος 28, τῷ δὲ 1906 — 1907 ἐφοίτων ἄρρενα 99 % θήλεα 95 %, μέσος ὅρος 97 %.

ΕΞ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας τοῦ ἄγγλου ἀντισυνταγματάρχου Κούρζων ἀπὸ Ἰνδὸν σπουδαστὴν ὀνόματι Δέγγρα, ὁ ταγματάρχης Α. Δαβὴν δημοσιεύει εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων» μελέτην περὶ τῶν «Ἰνδιῶν εἰς τοὺς Ἰνδούς». Ἡ ἐν Ἰνδίαις κατάστασις εἶναι πρὸ παντὸς σοβαρὰ διότι ὁ ἀναβρασμὸς δὲν ἀποτελεῖ ἔργον μεμονωμένον προπαγανδιστῶν, ἀλλ' ἀνδρῶν ἐχόντων μεγάλην ἐπιρροήν, ἀνδρῶν μορφωμένων, τῶν «Μπαμποῦ». Οἱ τολμηρότεροι ἀπὸ αὐτοὺς θέλουν νὰ καταργήσουν τὰ πάντα· κοινωνικὰς διακρίσεις, θρησκείας, ἀλλ' ἰδίως τοὺς Ἄγγλους. Οἱ μετριοπαθέστεροι ἀρκοῦνται σήμερον εἰς τὴν «Αὐτονομίαν» καὶ βραδύτερον εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰνδιῶν. «Ἐπὶ τοῦ παρόντος, γράφει, πνέει εἰς ὅλην τὴν χώραν ἐπαναστατικὸς ἄνεμος μὲ βαρείας πιέσεις ὡς αἱ θύελλαι τῶν τροπικῶν. Ποῖα φάρμακα ἐνδεικνύονται εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν; Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἡ γαλήνη; Ὅ,τι ἀληθεύει εἶναι ὅτι τὸ δόγμα κατὰ τὸ ὁποῖον «κατεκτήσαμεν διὰ τῆς σπάθης τὰς Ἰνδίας, διὰ τῆς σπάθης θέλομεν διατηρήσει αὐτὰς» εἶναι πλέον πολὺ παλαιόν. Φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ μεγαλειτέρα ἐλαστικότης εἰς τὴν διοικητικὴν μηχανήν, καὶ ν' ἀντικατασταθῇ μὲ ὅλας τὰς δυνατὰς διαβαθμίσεις ἡ ἄκαμπτος κυριαρχία διὰ τῆς ἀφομοιώσεως.

---

* Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ «ἡ Κατάρα», ἐμελοποίησε τελευταίως ὁ κ. Καλομοῖρης, ἀποδώσας ὅλον τὸν πόνον ποὺ κλείνουν μέσα των οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ στίχοι. Εὐτυχήσαμεν ν' ἀκούσωμεν τὴν μουσικὴν καὶ δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχομεν ἕνα ἀληθινὸν ἀριστούργημα τοῦ ἀγαπητοῦ συνθέτου.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἀπὸ τῆς 15 προσεχοῦς Ὀκτωβρίου τὰ «Παναθήναια» θὰ λάβουν ἐκτάκτως καλλιτεχνικὴν ὄψιν. Ὁλόκληρον τὸ τεῦχος θὰ τυπώνεται εἰς τὸ πολυτελὲς χαρτὶ ὅπου τυπώνεται τώρα ἡ ἐκτὸς τοῦ κειμένου εἰκών. Ἡ διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν πρόοδον μόνον αὐτοῦ, θὰ τηρήσῃ, μὲ ὅλην τὴν ἐπὶ πλέον δαπάνην, ἀμετάβλητον τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς. Συγχρόνως πλουσία εἰκονογράφησις καὶ φροντὶς ἰδιαιτέρα εἰς τὴν ὕλην θὰ καταστήσουν ἀκόμη προσφιλέστερα τὰ «Παναθήναια» εἰς τοὺς ἀναγνώστας των.

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθήναια» ἐκδίδονται ὅπως κατ' ἔτος εἰς τεύχη μηνιαῖα διπλᾶ.

Τῷ πρωτοβουλίᾳ τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἑδρευούσης ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρίας τελεῖται τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον τυροκομικὴ ἔκθεσις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ βραβευθοῦν τὰ καλλίτερα τυριὰ ἑλληνικῆς κατασκευῆς. Ἡ Ἑλληνικὴ Γεωργικὴ Ἑταιρεία ἀποταθεῖσα πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς ἐν Κρήτῃ Γεωργίας ζητεῖ ὅπως καὶ αἱ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ γεωργικαὶ περιφέρειαι στείλωσι δείγματα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπένειμεν εἰς τὸν Γεράρδον Χάουπτμαν, τὸν συγγραφέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνοίξεως, τὸν ἀργυροῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ κοντὸς τῆς σημαίας τοῦ Φιρκᾶ, τὸν ὁποῖον ἀπέκοψαν αἱ Δυνάμεις, μετεφέρθη εἰς τὸ ἀγγλικὸν θωρηκτὸν «Suffsure» ὅπου θὰ φυλαχθῇ ἀνέπαφος.

Πολὺ ἐπίκαιρος μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν ἔρχεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ποιητοῦ πρὸς τὸν Γεώργιον Τερτσέτην εἰς τὴν σελίδα 260 τοῦ τεύχους αὐτοῦ.

Ἀνεκαλύφθη νέα εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου εἰς μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Τολέδου, παριστῶσα τὴν Σύλληψιν τῆς Θεοτόκου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς Παρθένου δύο ἄγγελοι· ὁ ἕνας παίζει λύραν καὶ ὁ ἄλλος κιθάραν. Τριγύρω Χερουβείμ. Εἰς τὰ πόδια της γονατισμένος ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐκκλησίας προσεύχεται. Εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος ἡ ἐκκλησία καὶ ἀριστερὰ ἀνθοδέσμη καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ζωγράφου.

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἔρχεται πιθανῶς εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Ζὰν Μορεάς.

Ἐξεδόθη κατ' αὐτὰς ἐν Ρωσσίᾳ νέα σειρὰ εἰκονογραφημένων ἐπιστολικῶν δελταρίων ἀναφερομένων εἰς τὴν Γιασνάϊαν Πολιάναν καὶ τὸν ἐκεῖ βίον τοῦ Τολστόη. Ἐπὶ τῶν δελταρίων ἀναγράφονται καὶ ἀνέκδοτοι γνῶμαι τοῦ μεγάλου Ρώσσου συγγραφέως. Μεταξὺ τούτων εἶνε καὶ ἡ ἑξῆς: «*Ζωὴ ἀληθινὴ* δὲν εἶνε ἡ ποικιλλομένη ἀπὸ μεγάλα συμβάντα, ἡ διεξαγομένη μὲ ἀγῶνας καὶ ἀλληλοκτονίας. Ὄχι· *ζωὴ ἀληθινὴ* εἶνε ἡ ῥέουσα μέσῳ βραδυτάτων καὶ σχεδὸν ἀνεπαισθήτων μεταβολῶν».

Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας προχωρεῖ ταχέως, καὶ ἔχει ὁρισθῆ ἀπὸ σήμερον ἡ ἐγκαινίασις αὐτοῦ διὰ τὴν 25ην Ἀπριλίου 1911 ἑορτὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἁγίου Μάρκου. Τὸ περίφημον κωδωνοστάσιον δὲν ἔλειψε λοιπὸν καὶ πολὺ ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος τῆς Βενετίας. Ἡ πτῶσις του εἶχε συμβῆ τὴν 14ην Ἰουλίου 1902.

Ἐπιδιώκεται ἐν Γαλλίᾳ ἡ διοργάνωσις τῆς μορφώσεως τῶν τυφλῶν οἵτινες ὑπολογίζονται εἰς σαράντα χιλιάδας καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πρόκειται νὰ δρισθῇ διαρκὲς συμβούλιον, διὰ νὰ λειτουργοῦν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ διεύθυνσιν τὰ ἤδη ὑπάρχοντα ἐν Γαλλίᾳ 53 ἱδρύματα διὰ τυφλούς, νὰ συστηθῇ δὲ καὶ κεντρικὸν κατάστημα πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων εἰδικῶς διὰ τυφλοὺς προωρισμένον κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀναγλύφων χαρακτήρων.

Ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ Ε' διώρισεν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέθεσεν, ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν τουρκικῶν πατριωτικῶν ᾀσμάτων καὶ ἐμβατηρίων νὰ ἐκλέξῃ τὴν κατάλληλον σύνθεσιν, ἥτις εἰς τὸ μέλλον θὰ ἰσχύῃ ἐπιοήμως ὡς ἐθνικὸς ὕμνος.

Γερμανὸς ξενοδόχος ἐν Πομπηΐᾳ προέβη εἰς ἀνασκαφὰς δι' ἴδιόν του λογαριασμὸν καὶ ἀνεκάλυψε πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως μίαν ἐκτάκτως ὡραίαν καὶ τελείως διατηρουμένην ἔπαυλιν. Οἱ διάφοροι χῶροι ἔχουν διακόσμησιν ἀπιστεύτως πολυτελῆ. Ὁ ὡραιότερος ὅλων εἶνε τὸ Τρικλίνιον (ἡ τραπεζαρία), τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι εἶνε ζωγραφισμένοι μὲ ὡραιοτάτας παραστάτας. Τὰ χρώματα διετηρήθησαν τόσον ζωηρά, ὡς νὰ ἦσαν χθεσινά.

Ὁ Ζεπελὶν ὁ ἀκούραστος ἀεροπόρος σχεδιάζει ἐκδρομὴν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον, θέλει δὲ τὸ ἔργον τοῦ βίου του νὰ στέψῃ διὰ τοῦ μεγάλου καὶ τολμηροῦ τούτου ταξειδίου· πρόκειται μὲ ἀερόστατον ἰδικοῦ του συστήματος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ μακρυνὸν ταξεῖδι πρὸς ἐξερεύνησιν γεωγραφικήν, γεωφυσικὴν καὶ ἰδίως ἀτμοσφαιρικὴν τῶν ἀγνώστων μέχρι τοῦδε ἀρκτικῶν χωρῶν.

Εἰς τὴν Γενεύην, τὴν μητρόπολιν τῆς δισμαρτυρουμένης ἐκκλησίας ἑορτάσθησαν ἐσχάτως δύο μεγάλαι ἀναμνηστικαὶ ἡμέραι: ἡ 400ὴ ἐπετηρὶς τῆς γεννήσεως τοῦ Καλβίνου καὶ ἡ 350ὴ ἐπετηρὶς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης.

Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ βαρώνου Ἀλφρέδου Ρότσιλδ ἐν Βιέννῃ ηὐτοκτόνησε διότι ὁ πατήρ του ἤρνεῖτο νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν γάμον του μὲ γνωστὴν Βιενναίαν ἠθοποιόν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἀνὰ τὰ Προσκυνήματα ὑπὸ Τιμοθέου Πυθαγόρου Θέμελη, Ἱεροόλυμα τυπ. Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Π. Τάφου.

Ἠπειρωτικὸν Γλωσσάριον, ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ. Ἀθῆναι τυπογραφεῖον Πετράκου δρ. 2.50

Ψαμμουργικὴ καὶ Χημεία, συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς χημείας ὑπὸ Μιχαὴλ Στεφανίδου. Μιτυλήνη τυπογραφ. Μ. Νικολαΐδου φρ. 3.

Λεξικὸν ἑλληνοαγγλικόν, ὑπὸ Α. Κυριακίδου. Ἔκδοσις δευτέρα. Ἀθῆναι τυπογραφ. Ἀν. Κωνσταντινίδη.

Manuale di Conversazione italiana-neoellenica, E. Brighenti. Milano, Ulrico Hoepli fr. 2.

ΔΗΛΩΣΙΣ: *Ὁ κύριος Πέτρος Ζητσυνιάτης, ὁ περιοδεύων ἀντιπρόσωπος τῶν "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ" δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ περιοδικοῦ. Πᾶσα τυχὸν ἀπόδειξις εἰς χεῖρας του ἢ ἐπιστολή μας ἐξουσιοδοτοῦσα αὐτὸν νὰ εἰσπράξῃ ἐγγραφάς, εἶναι ἄκυρος.*

(ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ)